Голямата София

Greater Sofia

София
2020

Книгата „Голямата София“ се издава по проект, финансиран по Програма „Култура“ на Столична община за 2020 г.

Столична библиотека благодари на Държавна агенция Архиви, Регионален музей за история на София и проф. Румен Нейков за съдействието и предоставените допълнителни материали.

Екип на проекта:
Юлия Цинзова
Александър Мирков
Антон Тодоров
д-р Марчела Борисова
Наталия Пискова

ГОЛЯМАТА СОФИЯ

Съставител: Ана Анастасова
Редактор: Александър Мирков
Превод: Магданела Делинешева
Художествено оформление и предпечат: „Арс Магна“ ЕООД
Издателство: ОКИ Столична библиотека

Печат: The Net

ISBN 978-619-91740-0-5

СЪДЪРЖАНИЕ

София XX век.....7
Кметът инж. Иван Иванов.....19
Планът „Мусман“.....27
Голямата София.....41
Присъединяване 1938.....55
Село Бояна и Красно село.....77
Село Горна баня.....89
Село Драгалевци.....99
Село Княжево.....105
Село Надежда.....115
Село Слатина и Дървеница.....119
Greater Sofia and the Annexed Villages.....128

ПРЕДГОВОР

Книгата „Голямата София“, финансирана по Програма Култура на Столична община е богато илюстровано двуезично издание (на български и английски език), което проследява включването през 1938 г. на близки до София села в Столична голяма община. С тяхното присъединяване и превръщането им в модерни градски квартали градът променя облика си според европейските ценности, традиции и модели. Някогашните села Бояна, Княжево, Горна баня, Надежда, Слатина, Драгалевци днес са част от столицата, запазили характера си и традициите, но подчинени на идеята за превръщането на София в съвременен европейски град.

Текстовете, включени в изданието – статии, факти, статистически сведения, фотоси и факсимилета, публикувани в периодични издания и сборници от фонда на Столична библиотека и други архивни източници ще проследят стремежа на София през миналия век да се разшири териториално и да се утвърди като европейска столица.

Творческата концепция на проекта е да продължи поредицата за София, като представи отделните райони равностойно, с тяхната идентичност и същевременно неделима част от столичния град. Материалите постепенно разкриват развитието на селата, защо са избрани точно те, мероприятията на Столична община за превръщането им в модерни градски центрове. Представена е и предисторията на идеята за Голяма София, причините, довели до решението, проблемите, свързани с новия градоустройствен план, в който са включени селищата.

Книгата е втората част (първата „Моята София. Спомени на съвременници“, 2018 г.), с която Столична библиотека се стреми да представи столицата, нейната култура и история, духа на града пред широката публика, но ще бъде полезна и за специалисти, изследователи, ученици, студенти и преподаватели, експерти от районни администрации.

Столична библиотека благодари на Държавна агенция „Архиви“ и Регионален музей за история на София за съдействието и предоставените допълнителни материали, както и на уебсайта http://stara-sofia.com/ за любезно предоставените снимки.

FOREWORD

The book *Greater Sofia*, funded by the Culture Grant Programme of Sofia Municipality, is a richly illustrated bilingual edition (in Bulgarian and English), which presents the inclusion of the villages close to Sofia into Sofia Municipality in 1938. With their accession and transformation into modern urban neighbourhoods, the city has changed its look according to the European values, traditions and models. By becoming part of the capital, the former villages of Boyana, Knyazhevo, Gorna Banya, Nadezhda, Slatina, Dragalevtsi have developed and turned Sofia into a modern European city, however, preserving their character and traditions.

The texts included in the publication – articles, facts, statistics, photos and facsimiles, published in periodicals and collections of Sofia City Library and other archival sources, present the aspirations of the city in the last century to expand territorially and establish itself as a European capital.

The creative concept of the project is to continue the series about Sofia by depicting the unique character of the different districts, which are at the same time integral parts of the capital city. The materials gradually reveal the development of the villages, why they were chosen, the efforts of Sofia Municipality to transform them into modern urban centres. The prehistory of the idea for Greater Sofia, the reasons for the decision, the problems related to the new urban plan comprising the villages, are also presented.

The book is the second part of a series – the first one is *My Sofia. Memories of Contemporaries*, 2018 – by which Sofia City Library seeks to present the capital, its culture and history, the spirit of the city to the general public. The book will also be useful for professionals, researchers, pupils, students and teachers, experts from regional administrations.

Sofia City Library would like to thank the Archives State Agency and the Regional Museum of the History of Sofia for their cooperation and the additional materials provided as well as the website http://stara-sofia.com/ for the kindly provided photos.

София XX век

„Малък град е София... Не по-многобройна от 10-12 хиляди души. Сбутано градче, с тесни, криви улици. Българи не повече от 4-5 хиляди. Подир тях идат евреи, а после турци. Повечето турци бяха си отишли, къщята им разкупени от българи. Джамиите стояха непокътнати. Много бяха тези джамии... Тясна бе тогава София... По всичко личи бедността, сиромашията. По къщята, по дюкяните, по облеклото на гражданите, по търговия, по живот... Хубава, красива природа, ала всичко в най-първобитен вид.“[1]

„Далеч върху високата равнина, южно от града, се съзират означените чрез затворените си дворове и овощни градини села: Беглер-чифлик [Симеоново], Драгалевци, Бояна, Бали ефенди [Княжево], Юкари баня [Горна баня], Таркьой и т.н.“[2]

Така заварва Освобождението София, младата българска столица, град с хилядолетна история. Цветущ град в древността и западнал в края на XIX в., но с граждани, които полагат усилия за европеизирането му. И само за две десетилетия София се превръща от *„един турски, бакалски град в чиста, модерна и привлекателна столица.“*[3] А руският публицист и етнограф Олег Вещий пише: *„Това е оригинален жив град, напомнящ ту парижките булеварди и Женева, ту популярния тип турски градове, където*

[1] *Ганчев, Добри Г. Спомени, С., 1939*
[2] *Каниц, Феликс, Дунавска България и Балканът. С., 1932*
[3] *Божинов, Александър, Минали дни. С., 1958*

Строежа на Рилския водопровод
The construction of the Rila Water Main

тичат, викат кресливите подвижни южняци.“[4]

С организацията на стопанското, общественото и културно развитие, с благоустрояването на града, София бързо догонва европейските столици. След Освобождението градът наброява 11 694 души, а след Първата световна война жителите са 150 000. Нарасналото население е основният фактор на градската икономика. Индустриализацията на столичното стопанство замества традиционното занаятчийско производство и бележи последователно висок растеж. Наред с традиционните производства се появяват нови отрасли и предприятията. В началото на XX в. индустриалните и търговски фирми, банкерските и застрахователни дружества, фирмите за обществени услуги са 190, а до войните те вече са 494. Традиционно бързо се развива хранителната индустрия – производство на брашно, захарни изделия, бира, както и текстилната. Нови, но бързо нарастващи са предприятията от металургичния и металопроизводствения бранш, машиностроенето. Не без значение за развитието на промишлеността е формирането в околностите на София на собствена суровинна база – добив на зърно, захарно цвекло, фуражи, животински продукти (най-много в страната отглеждани крави), зеленчуци и плодове, маслодайни култури.

Икономическият подем в столицата е благоприятстван от прилагането на научно-техническите новости във всички сфери на стопанския живот. Практическото приложение на естественонаучните и инженерни изследвания обуславят модернизирането на столичните индустрии,

[4] *Олег Вещий, Болгарія и Македонія. 1903*

Посещение от министър-председателя Андрей Ляпчев, столичния кмет Владимир Вазов и др. на строежа на Рилския водопровод, 1930 г.
The Prime Minister Andrey Lyapchev, the Mayor of Sofia Vladimir Vazov and others. visiting the construction of the Rila water main, 1930

селското стопанство, високото техническо ниво на строителната дейност по инфраструктурата на София. Индустриалното израстване на столицата е толкова значително, че военните години 1912–1918 не могат да нарушат устойчивостта на столичното стопанство.

Сред най-големите проблеми на столичния град са градоустройството, водоснабдяването, осветлението, транспортът. Много усилия се влагат в благоустрояването, образованието и организацията на културния живот.

Отчетът на столичния помощник кмет инж. Радослав Михайлов за двайсетгодишния период след войните обобщава развитието на столицата, проблемите и достиженията.[5]

[5] *Докладът е поместен в сп. „Сердика“, 1938, № 9, с. 6-9. Тук са цитирани са части от доклада. Правописът е запазен.*

Пожарната команда
The Fire Brigade

Административната сграда на софийската кланица
The administrative building of the Sofia Slaughterhouse

Първият кмет г. генерал А. Мосолов, бившият кмет г. генерал Вл. Вазов и сегашният кмет г. инж. Ив. Иванов

The first mayor, General A. Mosolov, the former mayor, General Vl. Vazov and the current mayor Eng. Iv. Ivanov

„България напредна бързо, издигна се в културно и стопанско отношение и, заедно с тоя възход, столица София можа да се преобрази и да достигне до положението на една благоустроена, заздравена и разхубавена европейска столица. Това постижение се осъществи благодарение на непосилния труд на столичани, на усилията на столичните общински управници, на подкрепата от централната власт и на мъдрото духовно ръководство на първия столичанин Н.В. Цар Борис III.

През 1918 г. строителната площ на София беше 7.5 кв. клм. С приижидане на прокудените от поробените окрайнини на Отечеството ни и с притока на селяни към града, следствие стопанското разстройство, София почна да се разраства бързо и се увеличи прекомерно много, но тука по редица причини не можа да се попречи на неправилното и пакостно застрояване на новите квартали, с прекомерно много улици, без добри съобщения, площади и др.

Тържествено откриване на Рилския водопровод – 23 април 1933 г.

The grand opening of the Rila Water Main – April 23, 1933

Строителната площ на София се е увеличила през 1934 г. на 29.9 кв. клм. Като се прибавят залесителните площи от 12 кв. клм. между кварталите и площта на близките, почти долепени до София села от 15.1 кв. клм., общата площ възлиза на 57кв. клм.

През 1918 г. София е имала население 140 000 души… през 1938 г. 302 500 души.

През 1918 г. бюджетът на София е 23 307 337 лв. В това време Общината е имала персонал състоящ се от кмет, трима помощници и 1474 души служители… За благоустройствени работи е предвидена сума от 2 032 000 лв. Пожарната команда се състояла от 58 души… Службата по чистотата се състояла от 361 души… През 1938 г. бюджетът на Общината възлиза на следната сума: 520 267 500 лв.[6]

През 1938 год. Общината е имала 4838 души персонал… За благоустройствени работи е предвидена сума 94 000 000 лв. Пожарната команда се състои от 148 души. Службата по чистотата се състои от 744 души… През 1938 г. за засилване благоустройствените работи: паважи, водопроводи, канали и др. се сключи 100 милионният заем.

През двадесет годишния период 1918-1938 г. начело на общинското управление са били: Ради Радев (1915-1918), д-р Георги Калинков (1918-

[6] *Отпусканата помощ за общинските училища е в размер малко по-голям от целия бюджет за 1918 г. – 23 656 235 лв.*

Направа на бетонови бордюри в Общинската работилница

Making concrete curbs in the Municipal Workshop

Автомобилен парк на служба „Чистота“

The car park of the municipal cleaning services

Рилската вода доведена в София
в красиви обществени чешми

Rila water brought to Sofia
to beautiful public fountains

Банята в квартала „Три кладенци“

The public bath in Three Wells Quarter

1920), Крум Попов (1922-1923)[7], Паскал Паскалев (1924-1925)[8], Георги Маджаров (1925)[9], ген. Владимир Вазов (1926-1932), д-р Харалампи Орошаков (1932-1934).

През 1934 година настъпи нов период в развитието на София. Вследствие упадъка на управлението на страната от развилата се до крайна степен партизанщина в него, прокара се голямата промяна, както в държавното, така и в общинското управление. Партиите се разтуриха, Парламентът се разпусна, институтът на дотогавашните общински съветници се премахна и управлението на общините се пое от назначавани компетентни кметове.

Начело на общинското управление в София застана кмет инж. Иван Иванов, който кметува от 25.05.1934 г. до сега. В управлението на София в тоя период се създаде нова епоха за развитието и благоустрояването на града.

С наредбата-закон за София от 1934 г. се реорганизираха всички общински отрасли и стопански предприятия. Въведоха се преди всичко икономии във всички отрасли на общинското управление, узакони се участието на собствениците на недвижими имоти в разходите, направени от Общината за благоустройствените работи, извършени пред техните имоти, доставиха се 156 м. разнокалибрени водопроводни тръби, организира се специално общинско карierно стопанство във Витоша и след това се започна планомерно извършване на благоустройствени работи в голям масщаб в София.

[7] *От 1920 до 1922 е вторият мандат на Константин Баталов*

[8] *Кмет е само 9 месеца. Умира от раните си, получени при атентата на църквата „Св. Неделя“*

[9] *Кмет е само 5 месеца. Застрелян е от недоволен служител.*

В свръзка с новите благоустройствени работи и за прекратяване на произволното и лошо застрояване на София, през 1935 г. се възложи на специалиста професор А. Мусман съставянето на градоустройствения план на Голяма София. Планът се изработи и прие на 21.09.1937 г. и София, първа от всички градове у нас, се сдоби с нов градоустройствен план, който ще даде възможност за правилно развитие на града според принципите на градоустройствената наука.

Кът от Борисовата градина
с новите ламби

Corner of Borisova Garden
with the new lamps

...

Най-важното строително предприятие, извършено в периода 1918-1938 год. е постройката на водопровода София-Рила... Постройката струва 157 000 000 лева и ще даде постоянно количество вода за пиене и за енергия и през време на маловодие.

Второ по важност строително предприятие е постройката на новата общинска кланица, извършена през 1930/4 год.

През периода 1918-1938 г. в София са извършени благоустройствени работи както следва:

Паважи

Павирането на София започва през 1905 г. и през 1925 год. се привършват работите от първия пери-

Кулата – Помпена станция за
снабдяване Лозенец с вода

The Tower – Pumping station for
the water supply of Lozenets

Чешма на площад „Михаил Такев“
Fountain on Mihail Takev Square

од… Наново те започват от 1922 год. и в периода до 1938 год. се извършват паважи, мозайки, китон и бетонови настилки… През последните години е засилена също направата на шосировки и калдъръми, които предстоят да се покрият с павета… В същото време е засилена работата по поставяне на сиенитни и бетонови бордюри.[10]

Водоснабдяване

Редовното водоснабдяване на София е почнато и извършено през 1885-1912 год… От 1918 до 1929 год. не са правени нови водопроводи. От 1929 до 1938 са поставени 202 397 м.

Канализация

Канализацията в София е започната през 1897 год. Първият период трае от 1897 до 1900, вторият от 1906 г. до 1912 год. и третият почва от 1922 г. През 1922 и 1924 се строят само открити строителни канали, а от 1925 на редовни канали и на покрити отводнителни канали… общо след 1922 – 123024 м.

Трамваи

Първият трамвай е бил пуснат в движение на 1.1.1901 година. Трамвайната мрежа е имала в това време една дължина от 21 клм. с 25 мотриси и 10 реморкета… през 1938 год. – 79580 м. с разполагаем парк 123 мотриси и 80 реморкета.

През 1935 год. се въвежда в помощ на трамваите автобусна служба с 10 автобуси, към които през 1938 год. се прибавят още 6 такива.

Осветление

Електрическото осветление е пуснато в София на 1.XI. 1900 година от концесионерът от централа „Панчерево“ с 600 абонати… През 1937 год. в София е имало 63170 абонати… През 1937 год. са построени далекопроводи за електроснабдяване на селата от Софийско поле с енергия от общинските централи 51150 м. и мрежа с низко напрежение – 48000 м.

[10] *За периода 1922-1938 са павирани 781169 кв. м; шосировки за 1934-1938 – 271197 кв. м.; 133870 м. бордюри*

Първият трамвай в София
The first tram in Sofia

Градини и паркове

До 1918 год. в София е имало 11 градини с площ 224 006 кв. м., главните от които са Борисовата градина и Градската градина. В периода 1918 до 1938 год. са направени 60 градини.

Архитектурни строежи

Първоначални и прогимназиални училища:

В периода 1886 до 1918 год. са построени всичко 24 общински училища.

В периода 1918 г. до 1938 г. са построени други 17 училища.

Общински бани

Преди 1918 г. в София е имало две общински бани:

Улица „Раковски“ с новото висящо улично осветление
Rakovski Street with the new hanging street lighting

Първоначално училище „Патриарх Евтимий“

Partriarch Euthymius Primary School

Квартална градинка на бул. „Мадара“

A neighborhood garden on Madara Blvd.

малката минерална баня, построена 1906/8 г. и голямата минерална баня, построена 1912/13 год. В периода 1928 до 1938 г. са построени други четири бани, а именно: в Три кладенци, Подуене, Лозенец, лятна баня в Борисовата градина.

Здравни сгради

В периода 1918 г. до 1938 г. са построени: VII градска лечебница в кв. Булина ливада, III градска лечебница в кварт. Три кладенци [дн. Кардиологична болница], II градска лечебница в кварт. Три кладенци [II МБАЛ], V градска лечебница [дн. УМБАЛ „Царица Йоана], I градска лечебница при Пожарната команда (бърза помощ). Водолечебен институт при минералната баня. Инфекциозен павилион от градската болница в болничния квартал[11] за 100 легла. Павилион за туберкулозни от градската болница в болничния квартал за 100 легла. Сграда за яслите на д-во Евдокия.

[11] *Има се предвид комплекса на Александровска болница*

Общински служебни и други сгради

През периода 1918-1938 год. са построени: Общинска жилищна сграда на ул. Св. св. Кирил и Методи с 24 апартамента (1924), общинска жилищна сграда на ул. Козлодуй с 12 апартамента (1929), общинска жилищна сграда при депо Красно село с 24 апартамента (1933/34), общинско здание на пл. Възраждане[12] (1933/34), служебна сграда и казарма[13] за служба Чистота (1936/37), клон на пожарната команда в кв. Три кладенци (1934/35), Трамвайно депо в Красно село, построени две сгради (1931/36), трамвайни чакални на пл. Св. Неделя (1936/37), Вехтошарски пазар с 61 магазини (1933/34), Общинско здание, бански кумин и котли за бездимно горене на ул. Сердика с 9 магазини и два етажа на Архитектурната и Кадастралната служби (1936/38), Дом на покойниците (морга) в общинските гробища (започнато 1938).

София, благодарение на своето централно положение, на съобщенията си и като Столица на Царството, е станала център на управлението, на културата, индустрията, търговията и пр. Тука след войните от 1918 година насам, се построиха множество железници, пътища, болници, театри, музеи, държавни и обществени сгради, игрища и др., които не са обект на настоящата статия и които спомогнаха София да се развие тъй скоро, да стане действително достойна столица на Българското Царство, да бъде голям лечебен център, да бъде първостепенно курортно място, важен туристически обект и да бъде един от най-хубавите и хигиенични градове на Балканите.“

[12] *Бюрото за абонаментни карти*

[13] *Организацията и режима на работа на службата били на военен принцип*

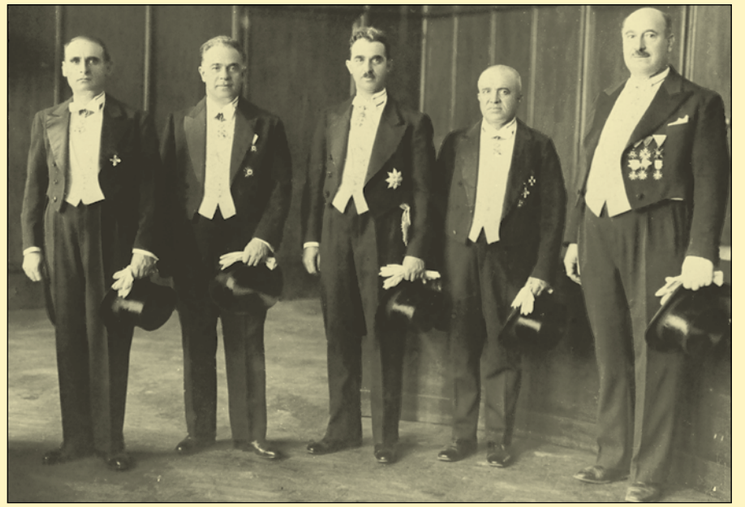

Пожарен клон №1 (Три кладенци), 1935 г.

Fire Brigade Branch No.1 (Three wells), 1935

Кметът инж. Иван Иванов

Бъдещият кмет на София е роден в Сливен на 2.07.1891 г. в семейството на полк. Никола Иванов, участник в Балканската и Междусъюзническата война. Основното си образование завършва в Стара Загора, а гимназия в София през 1909 г. В същата година постъпва във Военното училище, но напуска и от есента на 1910 г. учи хидроинженерство в Техническия университет в Мюнхен. Дипломира се като строителен инженер през 1915г. Участва в Междусъюзническата война. По време на Първата световна война инж. Иван Иванов работи като

Кметът инж. Иван Иванов и помощник-кметовете
The Mayor Eng. Ivan Ivanov and the Deputy Mayors

Кметът инж. Иван Иванов
The Mayor Eng. Ivan Ivanov

Езерото в Борисовата градина – 1943 г.
The lake in Boriisova Garden, 1943

Втора градска лечебница
Second City Hospital

ръководител на строеж на ж.п. линия в Македония, а след това постъпва в отделението Водоснабдяване и канализация при Столичната община. Началник на ресора е инж. Христо Танев, автор на идеята за изграждането на водопровод за София от Рила, която кметът Владимир Вазов одобрява, а инж. Ив. Иванов осъществява. Той проектира, разработва и контролира строежа на това сложно за времето си съоръжение, благодарение на което софиянци се радват не само на чиста планинска вода, но и на най-евтината в света през онзи период. Водопроводът се строи 8 години и е тържествено открит на 23 април 1933 г. Церемонията се провежда на стадион „Юнак“, край басейна, построен също под ръководството на инж. Ив. Иванов. За успешното завършване на водопровода той е удостоен с орден „За граждански заслуги“ III степен от Министерството на вътрешните работи. По този повод кметът на София, ген. Вл. Вазов, започва да го нарича инж. Иван Рилски.

Изпращане на кмета инж. Иван Иванов на официално посещение в Прага, 2 юли 1938 г.
Sending the Mayor Eng. Ivan Ivanov on an official visit to Prague, July 2, 1938

С постановление на Министерския съвет от 23 май 1934 г. и утвърдено указ 210 на цар Борис III инж. Иван Иванов е назначен за кмет на София. Той управлява столицата между 1934 и 1944 г. – малко повече от десет години, с което става най-дълго задържалият се на поста кмет дотогава. Годините, в които инж. Иванов управлява столицата е период на архитектурен и градоустройствен разцвет на града. По време на неговото кметуване започва планомерното благоустрояване на София. Той привлича архитектите Димитър Цолов, Иван Васильов, Алекси Квартирников, Георги Овчаров и др. Изградени са важни административни сгради – Съдебната палата 1940 г., Българска народна банка 1939 г., Министерство на вътрешните работи 1941 г., Българското радио 1941 г., Интендантството към Двореца (днес Столична община), днешното изд. „Св. Георги Победоносец“ (тогава предвидено за банка) 1943 г. Завършени са сградата на Ректората на Софийския университет 1934 г. и Министерството на благоустройството, пътищата и обществените сгради 1936 г. (днес Столична библиотека). Изградена е също и зала „България“ 1937 г. Започва строителството на Народната библиотека 1939 г. Облагородени са Борисовата градина и Южния парк. Коритата на Владайската и Перловската река са облицовани с камък, улиците и булевардите се павират и озеленяват. Открита е къ-

Кметът инж. Иван Иванов произнася реч по радио София по повод присъединяването на Южна Добруджа – 23 декември 1941 г.
The Mayor Eng. Ivan Ivanov delivering a speech on Radio Sofia on the occasion of the accession of South Dobrudja - December 23, 1941

Народната библиотека, 1953 г.
The National Library, 1953

Къпалнята „Мария Луиза“ в Борисовата градина
Maria Louisa Bath in Boriisova Garden

Откриване на паметника
на Патриарх Евтимий
Unveiling of the monument
of Patriarch Euthymius

Заседателната зала на Столичната община, 1935 г.
The Conference Hall of Sofia Municipality, 1935

палнята „Мария Луиза“ в Борисовата градина 1939 г. Построени са 3 кварталн и общински бани, десет нови училища, две болници. През 1941 г. е открита първата тролейбусна линия в България – от Горна баня до Княжевско шосе. Новият кмет осъществява реформи в управлението на Столичната община, с които се подобрява дейността й. Създават се нови служби – „Чистота“, отделение Културни грижи, Архитектурно отделение. Разходите на кметството се публикуват в списание „Сердика“. През 1935 г. е създадена Общинска банка. Учредена е награда за писатели и художници с тематични творби за София, както и отличие „За особени заслуги към София“ IV степен. То се дава на държавници, обществеици и общински ръководители, които са допринесли много за строителния напредък и културния разцвет на града. През 1943 г. се организира изложбата „София в книги и картини“. По идея на кмета е построен паметникът на Патриарх Евтимий на едноименния столичен булевард 1939 г. На 12 април1938 г. е утвърдена Наредба-закон за планово и целесъобразно застрояване на София чрез разработването на градоустройствения план от Адолф Мусман

Веднага след 9 септември 1944 г. инж. Иван Иванов е арестуван. Първоначално обвиненията срещу него са икономически, а после и политически. На 22 април 1945 г. е осъден от Народния съд на смърт. След обжалване, присъдата му е намалена на 15 години строг тъмничен затвор. На 9 декември 1946 г. е помилван и освободен от затвора. През 1948 г. е съдебно

Столичната общинска управа, 1939 г.
Sofia Municipal Administration, 1939

Първата тролейбусна линия от
Горна баня до Княжевско шосе
The first trolleybus line from
Gorna Banya to Knyazhevsko Shosse

Дворът в „Дома на покойниците“ в София

The yard of the Home of the Dead in Sofia

Пералнята при квартална баня Лозенец

The laundry in the neighborhood Lozenets Bath

реабилитиран. По нареждане на Георги Димитров е включен в хидротехническото строителство в България. Възстановено е правото му на работа като инженер.

През 1947 г. от Министерството на електрификацията му е възложено ръководството на комисия за проучване, проектиране и построяване на язовир „Искър“. Човекът с най-голяма заслуга за тази ключова за столицата придобивка не е поканен на откриването на съоръжението. Името на инж. Иван Иванов дори не е споменато по време на помпозното откриване на хидросъоръжението. Високо се оценява приноса му за напояването в Пловдивско и Хасковско, каскадата „Белмекен – Сестримо“, изграждането на язовир „Жребчево“.

В периода 1924 – 1944 г. инж. Иван Иванов публикува статии по проблемите на водоснабдяването на София, тунелното и язовирното строителство, пречистването на водите. Негови материали са публикувани и на немски, сръбски и румънски език. През 1934 г. по доклад на акад. Георги Бончев е избран за дописен член на Българска академия на науките, звание което му е отнето след 1944 г. Член е на Българското инженерно-архитектурно дружество и на Дружеството за българско-германско културно сближение. Членството му в Българска академия на науките е възстановено посмъртно през 1991 г.

Умира през 1965 г. в София.

Посещение на Столичната общинска управа в трамвайното депо, 1942 г.

Sofia Municipal Government visiting the tram depot, 1942

Кметът инж. Иван Иванов и общински съветници на откриването на първата тролейбусна линия до Горна баня, 14 февруари 1941

The Mayor Eng. Ivan Ivanov and municipal councilors at the opening on the first trolleybus line to Gorna Banya, February 14, 1941

Автомобилна поливачка

Watering car

Планът „Мусман“

Изграждането на София до 1934 г. се извършва съгласно Закона за благоустройството и Строително-полицейския правилник, а за строежите извън строителните граници на София – съгласно Благоустройствения правилник. Тези документи съдържат постановления само за строежа на отделни сгради. Те не уреждат застрояването на града и на неговата близка околност според изискванията на един общ план. Това налага необходимостта от Закон за застрояване на София, приет през 1934 г.[14] По силата на чл. 1 от Наредбата-закон за застрояване на столицата София, Общинската управа възлага изработването на Общия градоустройствен план на проф. Адолф Мусман, един от най-добрите европейски архитекти-градостроители, съставил плановете на Щутгард и Дюселдорф. Така „Избегнат бе пътя на обявяване на международно състезание, за да не се губи повече време и за да не се разходват излишни средства, без да се знае дали добитият практически резултат ще бъде добър“.[15]

В сп. „Сердика“ е поместена статията „Пет години нова община“, в която инж. Радослав Михайлов, помощник кмет и началник на Техническите служби, прави обстоен преглед на дейността на общината за периода 1934 – 1939 г., като отделя специално внимание на новия градоустройствен план на София.[16]

„Общият градоустройствен план на града, изра-

[14] ДВ, бр. 65, 22.06.1934 г.
[15] Изграждане на бъдеща голяма София, с., СГО, 1938. с.14
[16] Сп. „Сердика“, 1939, кн. 5, с 6-36. Тук са поместени откъси от статията със запазен правопис.

Министърът на благоустройството г. Сп. Ганев подписва градоустройствения план

The Minister of Public Works Mr. Ganev signs the Urban Plan

ботен от г. проф. Мусман, е най-забележителното дело на новата Столична общинска управа в нейното 5 годишно управление. Създаването на такъв план, който да премахне строителната анархия на София, застрашаваща да разори стопански гражданите и да направи невъзможно по-нататъшното развитие на града, беше въпрос на дневен ред за всички Софийски общински управления от Европейската война насам... Наредбата-закон за застрояване на столица София от 1934 г., след 4 годишен упорит труд, създаде общия градоустройствен план на София, чиято същина е да даде най-общи указания линиите на бъдещото устройство на града.

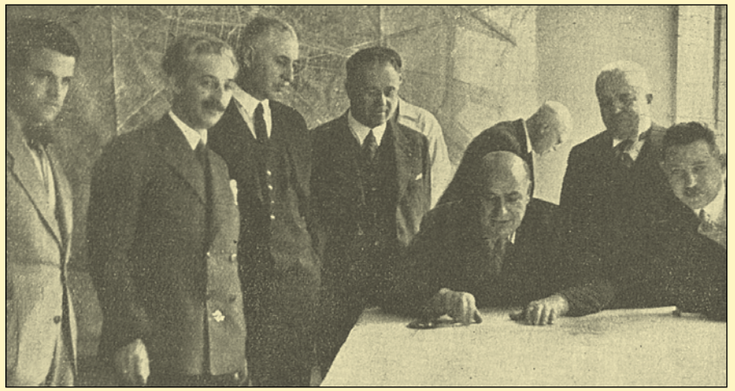
София не можеше по-нататък да се развива и благоустроява без свой градоустройствен план... „Днешната градска картина трябва да се характеризира като хаотична“ – бележи проф. Мусман в своя обяснителен доклад към съставения от него общ градоустройствен план на София.

...

А какво предлага срещу този строителен безпорядък новият градоустройствен план?

Планът дели града на две части: вътрешен град и външен град... В центъра (на вътрешния град) ще бъдат държавните и общински учреждения и банкови и други институти. Около центъра ще бъдат разните търговии и занаяти, обаче тук ще бъдат занаятите и индустриите от т.нар. „необременяващо естество“. За занаятчийските и индустриалните заведения от „обременяващо естество”се отрежда една особена градска част, с добре устроени ж.п. връзки и съобщителни пътища, в близост до р. Искър и с оглед господствуващите ветрове, които да държат дима, шума и миризмите на страна от главните жилищни зони. В близост до този индустриален център трябва да бъде разположена работническата жилищна зона, с просторен начин на застрояване, като повечето от работниците да могат да достигат до своите работни места пеш или с колела, без да бъдат принуждавани да преминават други големи градски части или през вътрешния град. Всички тези условия за индустриалната зона се намират в района зад централната гара.

Външният град се състои от жилищни зони... Вътрешната градска част т.е. централната и първа зона и отчасти втора зона, ще бъдат зони за етажни жилища, кооперативни сгради, повече за търговски и занаятчийски цели, отколкото за жилища. Третата зона ще се състои от предим-

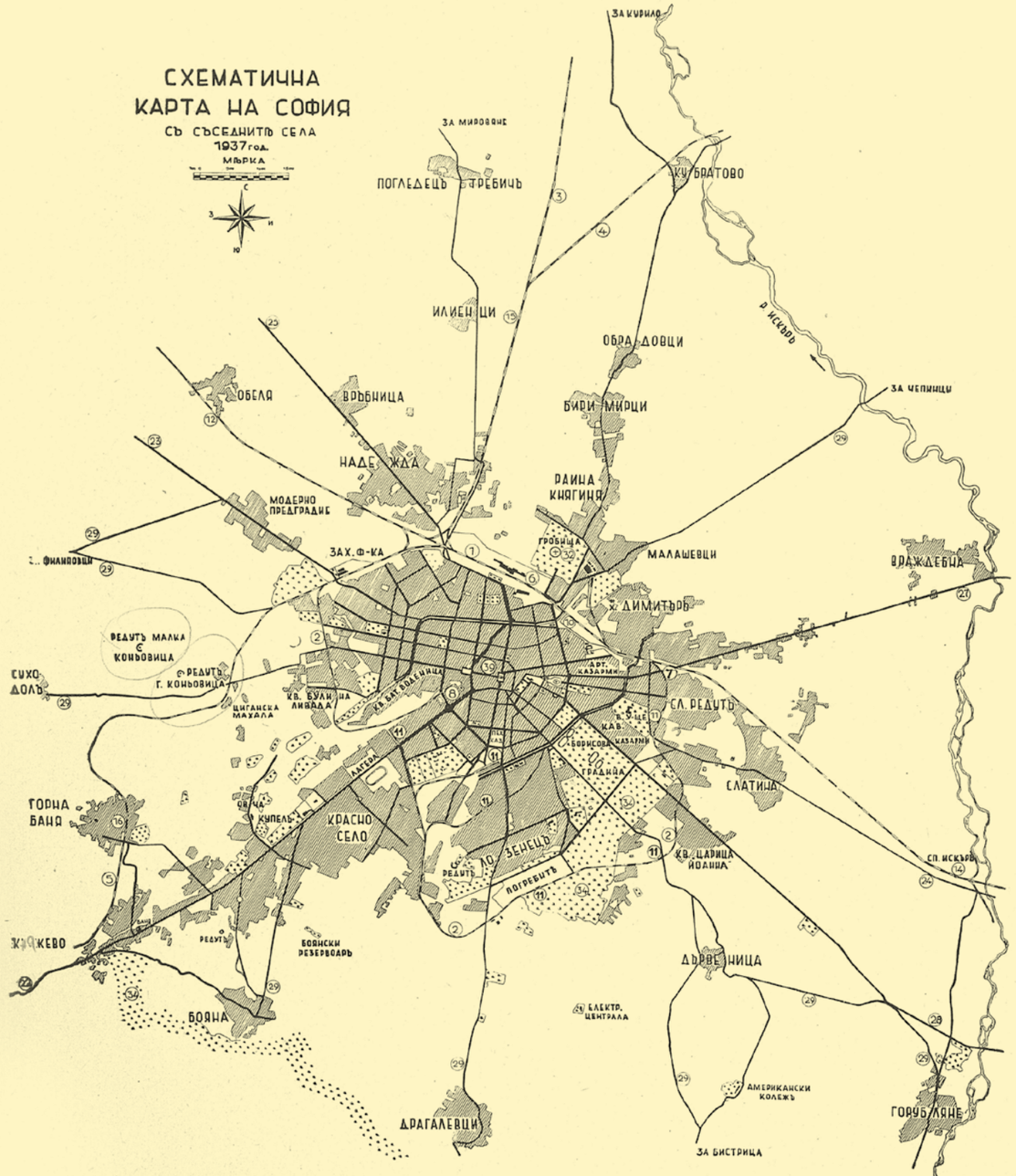
Общинската управа разучава Градоустройствения план

The Municipal Government studying the Urban Plan

Модел – тип съжителски блок към икономическите жилища

Model – type of condominium to the economic dwellings

но малки едно и двусемейни жилища, като наемни жилища или кооперативни сгради ще бъдат допущани в центровете на съответните градски части или главните съобщителни улици. В близост до тия по-гъсто застроени части отредено е да се наредят обслужващите ги непосредствено обществени сгради: полицейски участък, поща, бани, народни кухни и пазари.

В една четвърта зона, вече в крайнините и по-здравите в хигиенно отношение части, се предвижда просторния начин на застрояване с вили, главно в по-високите части на града, към Витоша, между които се предвижда един висок панорамен път, при пътуването по който да се вижда целия град.

Една друга зона е отредена за просторни казармени помещения, където също се предвиждат в съседство жилищни постройки.

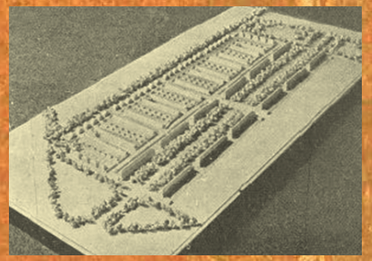
Предвидена е и пета зона за селски терени.

Планът предвижда

Министрите г. Н. П. Николаев и г. Сп. Ганев и г. г. членовете на Столичната общинска управа с г. Кмета при приемане на градоустройствения план

The Ministers Mr. N.P. Nikolaev and Mr. Sp. Ganev and the members of Sofia Municipal Government with the Mayor at the adoption of the Urban Plan

Модел – ситуация от проекта за икономически жилища

Model - situation from the project for economic housing

Модел – тип редови жилища към икономическите жилища

Model – type of rowhouses to economic dwellings

къде трябва да бъдат създадени монументални постройки, площади, градски силуети, паметници и др. Като столичен град на страната, постройките на обществени учреждения, училища, църкви, музеи, театри и пр., трябва да дадат на градската картина една повишена художествена нота. Трябва да се грижим да избираме за бъдещите постройки строителни места, които да допринасят за изгледа на тия постройки и на градската картина…

Планът също предвижда места за детски игрища, за почивка и спорт, за стадион, открит театър, места за събрания, парадни площади и много други – изобщо всичко необходимо за един модерен град, който би дал възможност за културно и здравословно живеене на бързо растящото население в Столицата на България. Предвидена е една съобщителна система, която ще позволи в продължение на стотици години да не се прибягва до подземни, тунелни и скъпи съобщения, както в големите гъсто застроени градове.

Ръководните технически лица от Столичната общинска архитектурно градоустройствена дирекция начело с директора г. М. Горанов

The leading technical persons from Sofia Municipal Architectural and Urban Planning Directorate headed by the Director M. Goranov

Най-после градът ще бъде обкръжен от един залесителен пояс, който ще прочиства и влива в града чист въздух, чрез който градът ще диша…

Хаосът в градоустройственото развитие на сегашния град трябва в града на бъдещето да бъде заменен с ред. София трябва да стане един град приятен за дейността и живеенето на нейните граждани, достоен за виждане от чужденците… Тя трябва да стане достоен главен и столичен град на българската земя.

…

Узаконяването на плана създаде твърде много тревоги всред столичното гражданство. Обективно погледнато, този смут е съвсем неоправдан… Планът не е неизменим, както мнозина се страхуват. „Трябва да ви кажа – заяви г. инж. Иван Иванов пред Общинския съвет – че планът макар и създаден със закон, може да търпи извести приспособления, известни преработки от Общинския съвет, когато се прилага.“

Градоустройственият план, който ще бъде приложен в продължение на много години, ще създаде от София един хубав модерен европейски град, който ще бъде гордост на столичното гражданство и на целия български народ“

На 18 май 1938 г. се провежда заседание на Столичния общински съвет, на което директорът на Архитектурното отделение Тодор Горанов и кметът инж. Иван Иванов изнасят обширни доклади, с които разясняват

Софийски улици

Streets of Sofia

Модел – тип двуфамилно жилище към икономическите жилища

Model – type of a two-family house to the economic dwellings

основните принципи на плана. В няколко последователни заседания се изказват почти всички общински съветници. Те са единодушни за необходимостта от съставянето на Общ градоустройствен план, но има и допълнения и несъгласия. Особено активни са общинските съветници от новоприсъединените села. Дончо Здравков от Дървеница *„намира, че присъединяването на селата към София ще се отрази зле върху техния стопански живот и поминъка им, че планът с предвижданията за военни терени, ж.п. линии и гари, залесителни пояси и пр. в техните землища, ще съсипе земеделците-стопани, като ги лиши от работните им земи и пасища. Намира също така, че военните терени в землищата на Слатина и Дървеница не се оправдават, както не се оправдава предвиждането преместване на околовръстната линия към с. Дървеница.“*[17]

Общинският съветник от Слатина Стефан Митов заявява, че ще гласува всички изменения по плана, но че ако общината не намери средства за приложението му, не бива да влиза в сила задължителната регулация. *„Намира също, че планът, с големите отчуждения, унищожава поминъка на Слатина и Дървеница. С оглед на това направи някои предложения за отменяването на някои залесителни площи, за отменяването на двата булеварда, които минават през Слатина и да се помолят военните власти да разместят военните терени като ги прехвърлят в землищата на другите околни селища.“*[18]

Генерал о.з. Никола Михайлов, представител на Княжево одобрява направените промени, най-вече предложените от общинската управа облекчения

[17] *Сп. „Сердика“, бр. 5, 1940 г., с. 42*
[18] *Пак там с. 43*

Министърът на вътрешните работи г. Н. П. Николаев подписва градоустройствения план

The Minister of Interior Mr. Nikolaev signing the Urban Plan

– не се правят отчуждения за строежа на пътища, а се променят строителните линии и предлага да се разреши на гражданите, чиито имоти са засегнати от плана, да правят пристройки. *„Също намира, че приложението на плана ще бъде финансово затруднено, особено в днешно време, когато държавата има големи нужди за отбраната на страната.След това предложи редица поправки на плана, отнасящи се до Княжево.“*[19]

Общинският съветник от Драгалевци Йордан Димитров *„намира, че с градоустройствения план не се давало планово разрешение за Драгалевци с оглед на сегашното му състояние и на съществуващите вече урегулирани и застроени места в някои негови части. Обяви се против зелената ивица, предвидена в плана, която свързва София с Драгалевци, като я намира ненужда, а освен това засяга много имоти.“*[20] Против зелената ивица София-Драгалевци се обявява и Б. Попов, който я определя като лукс.

Стефан Илиев от Горна баня изказва задоволството си от това, че общината е взела предвид предлаганите корекции в плана, но *„помоли да бъдат разгледани и всички останали искания на гражданството.“*[21]

Директорът на Архитектурно-градоустройствената дирекция арх. Тодор Горанов обобщава възраженията след направените поправки – общо 287, от които 73 колективни и 214 частни. Една част от несъгласията имат принципен характер – изцяло отричат създаването на градоустройствен план. Те не се взимат под внимание, защото планът е законодателен акт, приет на 12.05.1938 г. с Наредба-закон. Друга част от възраженията които искат цялостно отменяне на някои мероприятия, предвидени в плана, също се отхвърлят защото са необосновани от градоустройствени принципи. Предвижда се подробно разглеждане на възраженията, които се отнасят до частни имоти и са взети предвид при изготвянето на подробните регулационни планове на отделните квартали.

[19] Пак там
[20] Пак там с. 44
[21] Пак там

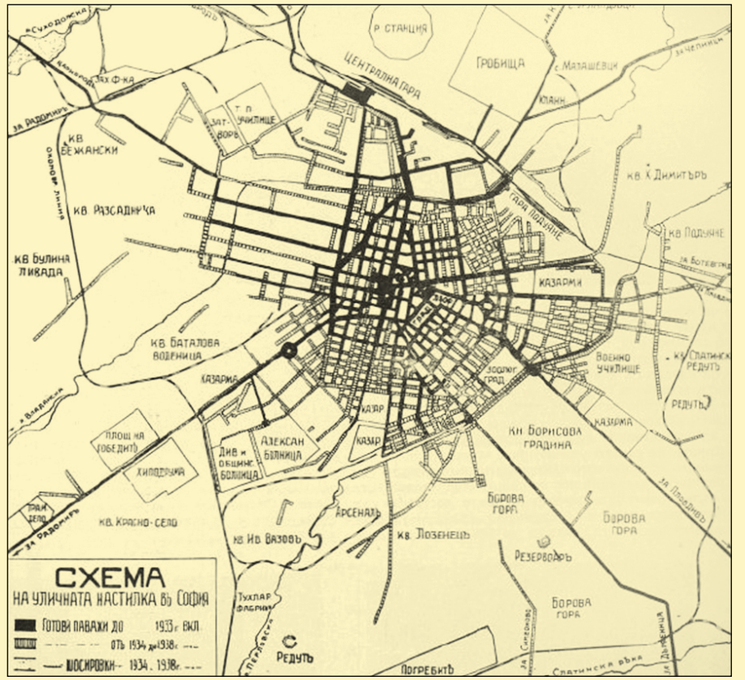

Схема на уличната настилка в София

Plan of the street pavement in Sofia

Модел – тип четирифамилно жилище към икономическите жилища

Model – type of a four-family house to the economic dwellings

Уличната настилка в София
The street pavement in Sofia

Планът „Мусман“ така и не е осъществен заради липса на средства по време на Втората световна война и политическите промени у нас след 1944 г., когато има нови градоустройствени решения за развитието на столицата. Единствено реализирана е първата стъпка от плана – присъединяването на близките села към София и първите стъпки за тяхното благоустройство.

Адолф Мусман (1880 – 1956)

Архитект Адолф Мусман е роден на 4 юли 1880 г. в гр. Аугсбург, провинция Бавария, Германия.

От 1899 г. до 1904 г. учи архитектура в Техническия университет в Карлсруе и в Техническия университет в Мюнхен, където се дипломира през 1904 г. Една година работи като стажант по градско планиране в град Розенхайм, Горна Бавария. От 1907 г. до 1914 г. ръководи службата за градското планиране и строителен надзор в гр. Бремен, а по-късно се премества в гр. Щутгарт и оглавява службата по градоустройство. От 1919 до 1921 г. е преподавател – доцент по градско планиране и селищно устройство в Техническия университет в Щутгарт. През 1921 г. за кратко е директор на градското планиране и строителство в гр. Дюселдорф.

От 1 април 1921 г. е назначен за редовен професор по строителство, проектиране и градоустройство в Техническия университет в гр. Дрезден, като от 1925 г. ръководи семинара по градско планиране. От 1936 г. оглавява университетската работна група за пространствени изследвания в ТУ Дрезден. Пенсионира се в началото на 1945 г.

Умира в родния си град на 27 септември 1956 г.

По-значими проекти

Освен редица жилищни сгради, някои запазени и до днес, Адолф Мусман проектира и църкви – „Св. Рупърт“ в гр. Фрайласинг, осветена през 1926 г. и новата сграда на католическата църква „Христос Цар“ в гр. Розенхайм (1928–1929 г.). Нейният архитектурен отличителен белег е кулата. Това е първата църковна сграда в Бавария и в Южна Германия, която нарушава канона. Тази модернистична сграда бележи един от основните етапи в изграждането на църковни сгради между двете световни войни. За първи път в подобен строителен проект се използва новият за времето си метод за изграждане на бетонен скелет.

А. Мусман участва в различни конкурси за градоустройствени проекти в Германия и Югоизточна Европа – на Бреслау (днес Вроцлав в Полша), Белград, Загреб и др.

След приемането на Общия градоустройствен план на Столична голяма община (утвърден от НС на 12 април 1938 г.) проф. Адолф Мусман е награден с Народен орден „За гражданска заслуга“, II степен.

През 1943 г. е поканен да изработи общ градоустройствен план на гр. Габрово и на 13 август 1943 г. Габровската градска община сключва с проф. А. Мусман договор за изработване на общ градоустройствен и подробен улично-регулационен план на Габрово и неговата околност. Този план остава нереализиран.

С Решение на Столичния общински съвет № 564 от 23 юли 2015 г. на арх. Адолф Мусман е именувана безименна дотогава улица в гр. София, Драгалевци, район „Витоша“.

Проф. Адолф Мусман
Prof. Adolf Mussman

Голямата София

На заседание на Засилената общинска управа на Столичната голяма община на 6.04.1938 г. *„пристъпи се към определяне районите и седалищата на кметските представителства… По доклад на Столичния кмет инж. Ив. Иванов, Засилената общинска управа, съгласно чл. 19 от Наредбата-закон за Столичната голяма община – Д. В. бр. 76 от 6 април 1938 г. – реши:*

Определя районите и седалищата на кметските представителства в градските части и околностите на Столичната голяма община, както следва:“[22]

Назначени са и кметски представители – Владимир Димитров (Слатина, Дървеница), Александър Тризлинцев (Драгалевци), Т. Киров (Красно село, Бояна), Иван Минков (Княжево), Атанас Буров (Горна баня), Д. Делчев (Надежда). Изграждат се администрациите на отделните общини, като структурите им са по образец на централната, с отговорници за различните дейности. През 1942 г. служителите в новоприетите селища наброяват 132 души. Предвижда се приспособяването и ремонтирането на стари помещения или строеж на нови за общински канцеларии. Отпускат се допълнителни средства обзавеждането на кметствата, за снабдяването им с необходимите документи и бланки. По 3000 лв. получава всяко представителство за отпечатването на картотечен регистър на населението. На служителите се ушива униформено облекло,

[22] *ДА Архиви Ф 1К, оп.1, а.е. 629, л.00001*

Княжево през 20-те години на XX век

Knyazhevo in the 1920s

ПРЕПИСЪ

отъ телеграмата до Негово Величество Царя, подадена въ с. Драгалевци на 14. VI. 1938 г.

София, Двореца, Негово Величество Царя.

ВАШЕ ВЕЛИЧЕСТВО,

По плана на Мусманъ насъ ни лишаватъ, съвсемъ лекомислено, съ повече отъ 4,000 декари отъ работния ни имотъ подъ предлогъ, че тая площь трѣбвало да бжде залесена. Съ това безогледно посегателство върху имота ни отъ страна на Софийската община много семейства отъ бедното ни земледѣлско село се лишаватъ отъ цѣлия, а останалитѣ — съ голѣма часть отъ имота си, който е единственъ източникъ за прехрана на многобройната ни челядь.

ВАШЕ ВЕЛИЧЕСТВО, въ това време на тежка свѣтовна стопанска криза, когато сме се отдали на миренъ трудъ въ своитѣ земледѣлски стопанства, съ насъ се отнасятъ като съ врагове на страната, за която сме били и сме готови всѣки моментъ да положимъ и живота си.

ВАШЕ ВЕЛИЧЕСТВО, ако благоволите да проучите цельта, за която се отнема имота ни, ще узнаете, колко жестоко и несправедливо искатъ да постжпятъ съ насъ.

Възпрепятствувани сме отъ властьта да обсѫждимъ въ селско събрание положението, въ което изпадаме по силата на казания планъ.

ВАШЕ ВЕЛИЧЕСТВО, въ голѣмия смутъ, който е обзелъ селото ни, кие, Вашитѣ споспешници отъ фронтоветѣ и всички жители на село Драгалевци, обрѫщаме очи съ пълна вѣра въ Васъ и синовно Ви молимъ, бащински да ни защитите, като наредите да се отмѣни предвидената по Мусмановия планъ залесителна площь въ имота на селото ни, като ненужднa и като такава, която ще разори и ще лиши по-голѣма часть отъ семействата отъ всѣкакъвъ имотъ.

ВАШЕ ВЕЛИЧЕСТВО, спасете насъ и децата ни отъ гладъ и отчаяние!

ЗА СЕЛОТО:

СВЕЩ. С. МОТЕВЪ
Д-РЪ Г. БАЛЧЕВЪ
П. СТ. БАТАШКИ
ТР. К. ДАНЕВЪ
ИВ. П. КАЛЧЕВЪ
КР. М. ДАНЕВЪ
ИВ. АЛ. ШОЛЕВЪ
ХР. А. ИТОВЪ
М. КОЛЕВЪ

Личен архив на проф. Л. Нейков

Personal archives of Prof. L. Neykov

издават им се безплатни трамвайни карти.

За квалификацията на новите общинските служители е създаден т. нар. Народен университет, който е посещаван и от други желаещи. В сградите на селските читалища в определени дни се изнасят лекции по теми, свързани със селското стопанство, финанси и администрация. Лекции се четат от проф. Дончо Костов, агроном, управителя на държавния овощен разсадник Стефан Крушев, околийския агроном Гълъб Веселинов, председателя на Софийската търговска камара Георги Лозанов, а вечерните занятия открива Ангел Каралийчев.[23]

Приходите от данъци и такси се зачисляват в Голямата община и после преразпределят.

[23] *Ф1К, оп. 1, а.е. 710, л. 69-64*

Най-сериозни са мерките, които Столичната община предприема във връзка с включването на новоприетите селища в общия градоустройствен план на Голяма София. При откриването на заседанието от 29 април 1938 г., общинският съветник арх. Трендафил Трендафилов казва: *„Трябва да приобщим своите усилия за устройството на Голяма София по идеите на областното градоустрояване на селищата.“*[24]

Изграждането на София до 1934 г. се извършва съгласно Закона за благоустройството и Строително-полицейския правилник, но с тези документи *„се създаваха норми за направа на отделните сгради, без обаче, да са като последствие от един общ генерален план за застрояването на града София и нейната непосредствена околност.“*[25]

С кметска заповед № 576 от 28 февруари 1938 г. е назначена комисия, която да прецени ползването на земите и доколко са били изпълнени утвърдените регулационни планове на присъединените селища. При огледа във всички тях се установява, че части от общинските земи са заграбени. *„Всички квартали, земи определени в плана за обща потреба, за градини и за училища, са били разпарцелирани и раздадени. Едва са били запазени отредените места за улици...“*[26]

За изготвянето на нови регулационни планове е създадена „Помощна регулачна комисия“. До 1942 г. са оформени новите подробни регулационни планове на: Слатина – местностите Принц Кирил, Царица Йоана, Бахчите; Дървеница – Малка София; Драгалевци – Погребите; Красно село

[24] *ДА Архиви, Ф1К, оп. 1, а.е. 642, л. 236*
[25] *ДА Архиви, Ф 1К, оп 1, а.е. 643, л. 175*
[26] *Пак там*

Овчар в Драгалевци

Shepherd in Dragalevtsi

София – „Овча купел“, 20-те години на XX век

Sofia – Ovcha Kupel, the 1920s

– Герена и Царибродския квартал; Княжево – Домуз дере; Надежда – Железни мост и Суходол; Овча купел. На 8 септември 1942 г. е внесен Проекто-закон за застрояване на Голяма София. Той урежда кварталните застроителни планове, основните строителни линии и зони, изискванията при проектиране и изграждане на сградите и временните постройки, поддържането на сградите и необходимите нормативни документи.[27]

Помощник-началникът на Финансовото отделение Илия Малдев прави План-изложение относно представянето на общинските имоти в околните села и план за експлоатацията им. Предвижда се общинските земи да се обработят и наторят, за да се превърнат в образцови земеделски стопанства. Заповед на кмета задължава *„използването на всички свободни общински земи било за градини, било за засяване на разни култури, с оглед снабдяването*

И село Дървеница се пософиянчва ...

The village of Darvenitsa is also becoming like Sofia ...

[27] *Ф1К, оп. 1, а.е. 717*

До НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯ,
До Г-на Председателя на Нар. Събрание,
Г-да Народнитѣ представители,
Г-на Министъръ Председателя,
Г-да Министритѣ,
Г-на Столичния Кметъ и
Г-да Столичнитѣ Общински Съветници.

Съ плана на герм. професоръ МУСМАНЪ отъ землището на с. Драгалевци и Драгалевската махала, при погребитѣ, се отчуждаватъ къмъ четири хиляди декари работна земя. Съ единъ много лекъ замахъ се обезземляватъ напълно 80 земледѣлски семейства, унищожава се цѣлата Драгалевска махала отъ около 100 кжщи и се премахватъ 12 индустриални предприятия, даващи прехрана на 1000 работници.

И защо се правятъ тия очуждавания и разрушения? — За да се замѣнятъ златнитѣ драгалевски ниви съ никому и за нищо ненужда гора!

Проектираното масово обезземляване далече не оправдава цельта, за която би се извършило.

Такава грамадна залесителна площь, въ самитѣ поли на красивата Витоша, въ непосредствена близость съ Борисовата градина, държавната гора при Лозенския редутъ, широкитѣ непредвидени за строежъ даже и по Мусмановия планъ ниви и ливади,—е съвсемъ излишно и безсмислено

Защото знайно е, че драгалевчани другъ поминъкъ, освенъ земледѣлието и свързанитѣ съ него отрасли НѢМАТЪ. А съ отчуждаването на Махалата ще се отнематъ дългогодишнитѣ осжждни спестявания на стотици дребни сжществувания.

Лишени отъ нивитѣ и имотитѣ си, ние Драгалевчани, ще бждемъ пролетаризирани, ще останемъ безработни, гладни и вѣрни спжтници на отчаянието и озлоблението.

Нима всичко това, може да бжде задача и цель на една разумна и предвидлива власть? Това ли ще бжде благодарността и наградата къмъ вчерашнитѣ, днешнитѣ и утрешни редници на Желѣзната Софийска дивизия?

Ние оставаме съ убеждението, че за да се даде красивъ изгледъ за окото на чужденеца и случайния пжтникъ, искатъ да ни взематъ единственния източникъ за изхранване на бѣднитѣ ни земледѣлски семейства – нашитѣ свидни ниви и хижи, за които и за Родината и ние дадохме скжпа дань на полето на честьта.

Ето защо, жителитѣ на Драгалевци и Драгалевската махала при погребитѣ,отправяме горещъ апелъ къмъ НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯ и всички официални лица и мѣста да направятъ потрѣбното за пълното отмѣняване на Мусмановия планъ по отношение на Драгалевското землище, като такъвъ, който безъ да допринася нищо сжществено за Столицата, неотговарящъ на нашия битъ, е крайно пакостенъ и ще докара само бедствия, нищета и недоволство за насъ.

Не стане ли това, ще останемъ съ убеждението, че присъединяването ни къмъ София е надравено съ единствената цѣль да бждемъ по-лесно лишени отъ нашитѣ имоти и поминъкъ.

Това наше убеждение се засилва отъ факта, че преди да бжде официално известенъ плана за широката публика, въ землището на селото ни, бидоха изкупени отъ известни лица редъ ниви около проектирания по сжщия планъ панорамен пжть.

А понеже присъединяването ни е станало безъ допитване до населението, ние се обявяваме БЕЗУСЛОВНО и противъ присъединяването ни къмъ София.

Ние сме увѣрени, че отговорнитѣ лица и мѣста ще се вслушатъ въ справедливия ни зовъ и ще върнатъ имотитѣ ни, а отъ тамъ—и нашия насжщенъ хлѣбъ и сигурността въ утрешния день.

ЗА СЕЛОТО:
АКЦИОНЕНЪ КОМИТЕТЪ:

Свещеникъ С. Мотевъ
Д-ръ Й. Балчевъ
Иорданъ Д. Механджийски
Общински съветникъ
М. Колевъ
Председатель на О. К. О. Х.
Хр. Ангелковъ
Председатель на земл. Задруга
Ангелъ Трайковъ
Председатель на читалището
Здравко Пенковъ
Педседатель на Д-во „Юнакъ“
Тр. К. Даневъ
Ив. П. Калчевъ
П. Ст. Ваташки
Ив. Ал. Шолевъ
Цоню Калевъ

Новопостроената баня в “Овча купел”, 20-те години на XX век

The newly built public bath in Ovcha Kupel, the1920s

Личен архив на проф. Л. Нейков

Personal archives of Prof. L. Neykov

Панорама от София

Panoramic view from Sofia

на града или общинските служби със зеленчуци.“[28]

Доклад за състоянието и използването на общинските гори изготвя и главният общински лесовъд В. Николов.

Началникът на Противопожарната служба Юрий Захарчук инспектира службите в новоприетите селища, докладва състоянието им и внася рапорт за искане на допълнителни средства за оборудването им.

Създадени са служби „Чистота“ във всеки от новите квартали, тъй като до присъединяването им липсва организирано почистване.

Както и за столицата, въпросът за водоснабдяването и канализацията на селищата е от първостепенно значение. Канализация липсва, ползват се септични ями, а вода се черпи от каптирани извори или кладенци. Общината се включва в проекта на Министерството на търговията, промишлеността и труда за включването на курортите Горна баня, Овча купел и Банкя във водопровода „Витоша“, за да могат минералните бани да се снабдяват с „хладка мека вода“.

В повечето от селата училищата са първоначални или основни и се помещават в стари и непригодни постройки. Затова след доклада на главния училищен инспектор Чавдар Мутафов за тяхното състояние, планът за обновяване на училищните сгради е включен във съществуващия фонд „Строеж на основни училища“. Докато училищата в присъединените села се ремонтират или строят Общината наема частни имоти за нуждите им след внимателен преглед на условията. В доклада си Ч. Мутафов изтъква необходимостта от изграждане и на спортни игрища и летни лагери за децата от новите квартали. Предвиждат се средства и за организиране на ученически трапезарии. По искане на председателя на Софийското училищно настоятелство Иван Лекарски в настоятелството се включват представители на присъединените селища.

С приемането на близките села в Голямата София следва и включването им в социалната програма на Общината. Както докладва началникът на „Отделение обществени грижи.“ В. А. Радев, необходимо е за жителите на Слатина, Дървеница, Драгалевци, Бояна и Горна баня да се изработят други норми, различни от предвидените за София, защото иначе *„значи да се признаят изцяло всички жители за бедни.“*[29] Но жителите на някои квартали от Слатина, Драгалевци, Надежда пък имат *„градски* начин на преживяване“[30] и ако са по нормите за селско население, няма да бъдат признати за бедни. Програмата предвижда подпомагане с храни, пари, отдаване на малки парцели за отглеждане на плодове и зеленчуци, безплатно лечение и лекарства.

[28] *Ф1К, оп. 1 а.е.716*

[29] *Ф 1К, оп. 1, а.е. 633, л. 380*

[30] *Пак там*

Противопожарна служба

Fire Brigade

Табелата на входа на София, 1945 г.

The sign at the entrance of Sofia, 1945

Трудова повинност
Lbour conscription

Всички дейности, свързани с приобщаването на Слатина с Дървеница, Драгалевци, Бояна и Красно село, Княжево, Горна баня, Надежда, както и осъществяването на новия градоустройствен план, изискват сериозни средства. Ето защо Столична община сключва заем от 100 млн. лева.

Друг начин за набавяне на средства е „трудовата повинност“. Всяка година, подобно на наборна военна служба, се мобилизират мъже, които за определен период се включват в благоустрояването на селищата. Допуска се „откупуване“, като се плаща по 30 лв. на ден. Събраните средства постъпват в бюджета на съответната община, която съставя план за извършване на необходимите строителни и ремонтни дейности. Те са свързани с изграждане на пътища и павиране на улици, канализация и водопровод, пресушаване на блата, направа на мостове, коригиране на корита на реки, ремонт и изграждане на обществени сгради, укрепване на свлачища, направа на градини. На 31 октомври 1938 г. се провежда заседание на Трудовия комитет при Столичната голяма община за приемане на тригодишен благоустройствен план. Представени са и новите членове на Съвета на Голямата софийска община от новоприетите селища – Стоимен Митов (Слатина), Йордан Механджийски (Драгалевци), Петър Краснарев (Красно село, Бояна), Димитър Жеков (Княжево), Стефан Илиев (Горна баня), Младен Павлов (Надежда). Трудовият комитет приема тригодишни планове за благоустройство, които всяка община съставя – първи план за годините 1939, 1940, 1941 и втори – за следващите 1942, 1943, 1944. За съжаление войната осуетява изпълнението на тези проекти, заради липса на средства, работна ръка, транспорт. През 1942 г. е отчетено, че строителната програма е изпълнена 50%.

Организацията на работа в Столичната община се спазва в общи линии до 1947, когато към Голямата община се включват още близки до София села и според новото административно деление на България вече се формира Софийска околия с център София. Градоустройственият план на Голяма София на проф. Мусман е отхвърлен, като „фашистки“ и изработен нов, *„вземайки под внимание резултатите от конкурса и препоръките на руските градостроители.“*[31] През 1945 г. е утвърден нов общ градоустройствен план с автор арх. Любен Тонев. Според този план присъединените през 1938 г. селища, не влизат *„в обсега на конкурса, но те трябва да се имат пред вид при разширяване на градската част на Столицата, като неразривно свързани с нея“.*[32]

През 1945 г. е учредена Главна дирекция за възстановяване и строителство в София. Усилията са насочени главно за разчистване на разрушените от бомбардировките сгради в столицата. До 1947г. се довършват мероприятията по благоустройството на Бояна, Горна баня, Драгалевци, Княжево, Надежда и Слатина, макар и ограничени поради общите затруднения в държавата.

[31] *Ф65, оп. 1, а.е.65, л. 3*

[32] *Сп. „Сердика“, кн. 1-2 с. 47*

Парна мотриса на гара Горна баня, 1908 г.
Steam train at Gorna Banya Station, 1908

София – разширение на строителната площ

Sofia – extension of the construction area

София – граници на кметските представителства

Sofia – boundaries of the mayoral representations

Присъединяване 1938 г.

Горнобанска минерална баня

ПРИЕМАНЕ НОВОПРИСЪЕДИНЕНИТЪ СЕЛА КЪМЪ СТОЛИЧНА ГОЛѢМА ОБЩИНА

ПРИЕМАНЕ ГОРНА-БАНЯ

Наредбата-законъ за **Столичната голѣма община (Голѣма София)**, по силата на която Столичната голѣма община трѣбва за въ бждеще да се състои отъ днешния Столиченъ градъ и къмъ него да се присъединятъ селата: Горна-Баня, Княжево, Бояна, Слатина, Драгалевци, Дървеница, Красно-село и Надежда, бѣ публикувана на 6 априлъ 1938 г., а на 11 априлъ, съгласно заповѣдьта на г. Столичния кметъ, всички г. г. пом. кметове и началници на отдѣлни служби при Столичната община, начело съ самия кметъ — г. инж. Ив. Ивановъ, въ 8 ч. и 30 м. пр. пл. бѣха въ с. Горна-Баня, за да почнатъ последователно приемането на селата и включването имъ, съгласно казания законъ, къмъ Голѣмата столична община.

Населението на Горна-Баня не бѣ предупредено за идването на гоститѣ. Посещението въ тоя раненъ часъ имаше служебенъ характеръ и то бѣ използувано, отъ една страна, да се запознаятъ ржководителитѣ съ новитѣ влизащи подъ тѣхно ведение служби, а — отъ друга страна — да се дадатъ на самото мѣсто известни наставления и упжтвания върху уреждане на службитѣ на мѣстна почва и да се съгласува бждещето имъ водене съ общото ржководство, което се дава отъ Централната управа на Столичната голѣма община. Всички началници на служби, а именно: на Касовото, Финансовото, Материалното, Административното и Гражданското отдѣления, отдѣлението за Държавна контрола, Обществени грижи, Чистота, Градини и паркове, Гробища, Водопроводи и канализация, имаха достатъчна възможность до 10 ч. и 15 м. пр. пл. да се опознаятъ съ начина, по който се водятъ тия служби въ Горнобанската отдѣлна община, да дадатъ своитѣ наставления, а сжщо така г. Кметътъ и г. г. пом. кметоветѣ да дадатъ своитѣ общи указания на досегашнитѣ членове отъ общинската управа на с. Горна-баня.

Въ 10 ч. и 15 м. пр. пл. ржководителитѣ на Столичната община вкупомъ и начело съ г. Кмета отпжтуваха за Княжево, гдето това първо тѣхно посещение имаше сжщия служебенъ характеръ.

Къмъ 15 ч. и 15 м. членоветѣ на Столичната общинска управа наново пристигнаха въ Горна-баня. Още отъ 14 ч. и 30 м. цѣлото население на селото, начело съ музика, кметския намѣстникъ и първенцитѣ граждани бѣ сбрано предъ входа на селото, до красива новопостроена арка, съ надпись „Добре дошли“, „Да пребжде Столичната голѣма община“, за да посрещне Столичния кметъ г. инж. Ив. Ивановъ и придружащитѣ го. Отъ името на Горнобанската община, която сега вече се преименува София — Горна-Баня — Х кметско представителство, г. Атанасъ Буровъ, досегашенъ кметъ и отсега нататъкъ кметски представитель, съ топла и сърдечна речь приветствува г. Кмета, подчертавайки важностьта на днешния моментъ

Тази глава съдържа факсимилета от сп. „Сердика“

This Chapter contains fascimile from The Serdika Magazine

Горнобанският манастир
„Св. св. Кирил и Методий“, 1918 г.

Sts. Cyril and Methodius Monastery of Gorna Banya, 1918

за историята на селището Горна-баня и давайки израз на добритѣ чувства и надежди, които изпитватъ жителитѣ на Горна-баня поради присъединяването имъ къмъ Столицата на България. Отъ името на търговско-занаятчийското сдружение въ Горна-баня, председателятъ му сжщо така приветствува г. Кмета съ топли думи. Три девойки — ученички поднесоха на г. Кмета букети отъ живи цвѣтя и възторжени приветствия отъ страна на младежьта и учащитѣ се. Кметътъ, г. инж. Ив. Ивановъ, отговори съ топли думи, като благодари за сърдечното и общоселско посрѣщане, толкова по-ценно, защото става при такова лошо време и снѣжна виелица. Той подчерта значението на реформата съ създаване новата Столична голѣма община, въ която ще влиза и Горна-баня и посочи, че бѫдещето на селището е да се развие като курортенъ центъръ отъ първокласна важность.

Общъ изгледъ на село Горна-Баня

Следъ това въ помѣщението на Горнобанското кметско представителство Столичният кметъ прие първенцитѣ граждани, съ които разговаря върху днешнитѣ най-насѫщни нужди на селището. Като такива трѣбва да се изтъкнатъ 1) нуждата отъ достатъчно количество и чиста питейна вода, 2) уреждане всѣкидневнитѣ съобщения съ София, главно презъ курортния сезонъ, 3) организиране удобното събиране на млѣкото отъ производителитѣ и неговото удобно и евтино пренасяне до София и 4) намиране срѣдства, съ които да може тамъ да се устрои хубавъ паркъ и голѣми площади, съ което ще се увеличи привлѣкателностьта на Горна-баня за лѣтовницитѣ. По всички въпроси, повдигнати както отъ досегашната общинска управа на с. Горна-баня, така и отъ дошлитѣ граждани — първенци, г. Кметътъ даде своитѣ пояснения и увѣри новитѣ столични граждани въ грижитѣ, които Столичната голѣма община отъ тукъ нататъкъ ще има за задоволяване нуждитѣ на селището, за неговото разхубавяване и неговия всестраненъ напредъкъ.

Къмъ 19 ч. и 15 м. г. Кметътъ, заедно съ г. г. пом. кметоветѣ и началницитѣ на служби, се сбогуваха съ жителитѣ на Горна-баня и отпѫтуваха за Княжево.

СЕЛО ГОРНА-БАНЯ

До преди реформата отъ 6 априлъ т. г. Горнобанската селска община е брояла 3,100 жители, отъ които 2,300 души жители на с. Горна-баня и 800 души — жители на с. Суходолъ. Днесъ къмъ състава на Голѣмата столична община преминава само с. Горна-баня, а с. Суходолъ се откжсва отъ старата своя община и преминава къмъ Иванянска община.

Землището на с. Горна-баня е 16,407 декара и има следнитѣ граници: отъ Софийско землище мѣстностьта Смърданъ — Коньовица, чифликътъ на наследницитѣ на Ив. Божиновъ, църковна ливада, дър-

Горнобанчани очакватъ представителитѣ на Столичната община

жавно опитно поле, войнишки пѫть, Домузъ дере, Княжевско землище, мѣстноститѣ Кждравецъ, Смаилица и Кърлежъ, вододѣлната линия между землището на с. Владая по гребена на Люлинъ планина, Голѣмо Бучинско землище, Добреновъ Камъкъ, Суходолско землище по Суходолската рѣка, Голѣма могила и свършва при чифликътъ на наследницитѣ—Василъ Петковъ. Тия 16.407 декара се разпредѣлятъ така: дворни мѣста, застроени и незастроени,—1.300 декари, ниви — 4.817, ливади — 4.515, частни гори — 1.376 декара, общински гори — 2,600 декара, общински мери — 1.000 декари, овощни градини — 12 декара, училищни имоти — 75 декара, църковни имоти — 2 декара.

Утвърденията бюджетъ на Горнобанската община за 1938 г. е възлизалъ на общата сума 2.163.500 лева.

Не може да се каже, че населението на Горна-баня има нѣкакъвъ общъ главенъ свой поминъкъ. Действително, голѣма часть отъ горнобанчани се поминаватъ съ земледѣлие и скотовъдство, но не по-малка часть сж чиновници въ Столицата и работници въ немалобройнитѣ индустриални и фабрични предприятия около Горна-баня. Сжщо така постоянно се увеличава броятъ на ония горнобанчани, които искарватъ препитанието си главно отъ даване подслонъ и удобства на идващи лѣтовници.

Горна-баня се намира на ж. п. линия София—Перникъ и презъ китната Горнобанска ж. п. станция преминаватъ множество пѫтнически и товарни влакове, които разнасятъ черното пернишко злато по страната. Но най-голѣмата ценность на с. Горна-баня е неговиятъ минералеиъ изворъ, прочутъ по своята лѣковитость, отъ който именно и селището е добило своето наименование.

Въ очакване на гостить

Този изворъ днесъ се експлотира отъ държавата и последнята, върху мѣстото на старата турска банска постройка, е издигнала отъ преди десетина години модерна постройка, снабдена съ всички удобства за посетителитѣ и привличаща погледа на минувача съ своята красива и изящна външность. Около банското здание има уреденъ хубавъ паркъ за отмора и разходка на лѣтовницитѣ, който предстои да бѫде разширенъ и още по-добре уреденъ. Горнобанчани, които до преди нѣколко години се считаха истински селяни, все пакъ не сж забравили въ тоя паркъ около банското здание (нѣколко години преди самиятъ паркъ да бѫде уреденъ) да издигнатъ единъ хубавъ паметникъ въ честь на загиналитѣ презъ войната свои съселяни.

Горна-баня има хубава църква „Св. Николай“, основно училище „Отецъ Паисий“, голѣма държавна трудова обущарска и шивашка фабрика, но за съжаление горнобанчани и до сега не сж сколасали да си построятъ здание, гдето да помѣстятъ своитѣ общински служби. Опредѣленъ е само специаленъ парцелъ за тая цель и вѣроятно въ скоро време ще бѫде построено тамъ нуждното здание, за което има вече събранъ фондъ 1,000.000 лева.

Горнобанска девойка поднася букетъ Кмету

На около 3 клм. отъ Горна-баня, въ пазвитѣ на Люлинъ, се намира построеният на горнобанско землище монастиръ „Св. Св. Кирилъ и Методий“, посещаванъ твърде много отъ софийски излетници, а главно зиме отъ любители на спорта съ ски.

Ґорнобанчани отдавна сж разбрали, че бждещето на тѣхното селище е въ неговото разхубавяване и благоустрояване като курортно мѣсто. И затова още презъ 1927 г. здравиятъ усѣтъ на горнобанскитѣ разсждливи селяни ги е подтикналъ да основатъ свой селски комитетъ за благоустрояване и разхубавяване на селото. Първиятъ председатель на комитета е билъ г. Ангелъ Карагьозовъ и подъ негово ржководство комитетътъ е успѣлъ да повдигне инициативитѣ: за построяване шосето отъ трамвайната спирка до селището, за започване работитѣ по водоснабдяване на селището, за прокарване много отъ улицитѣ по регулационния планъ и изобщо за прилагане регулационния планъ на селото, който до тогава е билъ почти изоставенъ. Днесъ сжщиятъ комитетъ действува подъ председателството на г. Никола Цачевъ и е изработилъ една пълна и доста подробна програма за предстоящитѣ благоустройствени мѣроприятия на селото. Споредъ тая програма, селото се раздѣля на три благоустройствени зони, отъ които I-ва зона е чисто курортна и ще бжде благоустроена най-напредъ, II-ра зона би могла да се нарече полукурортна, т. е. предназначена за живѣене както на лѣтовници, така и на мѣстнитѣ жители, а III-та зона дава удобства за едно чисто селско стопанисване и устройство на жилищата. Въ предначертанията отъ благоустройственъ характеръ въ програмата се предвижда преди всичко доброто канализиране на селището, свързването на Горна-баня съ София чрезъ трамвай и редовна общинска автобусна служба. За снабдяване съ изобилна питейна вода сж били правени постжпки за отклоняване часть отъ пернишкия водопроводъ, който е трасиранъ презъ с. Кладница за Банкя и конезавода, както и за аеродрума Божурище. Плановетѣ за прокарване тоя водопроводъ, както и отклонението му къмъ с. Горна-баня сж готови отъ преди три години, но съ сегашното присъединяване на с. Горна-баня къмъ Голѣмата столична община, вѣроятно, за снабдяване селото съ достатъчно вода ще се намѣри другъ по-удобенъ способъ. Комитетътъ е предначерталъ отъ извора Хазната да направи въ близко време модерна пералня и лѣтна прохладна кжпалня. И сега комитетътъ твърде много пристоява за уреждане градинитѣ, за засаждане дървета по тротоаритѣ, за почистване улицитѣ и дворищата, както и за залесяване една голѣма площь надъ селото, гдето лѣтовницитѣ да могатъ да намѣрятъ мѣсто за прохлада презъ горещитѣ лѣтни дни. Комитетътъ се грижи и за пропагандиране достоинствата и удобствата на Горна-баня като курортъ, взелъ е инициативата да бждатъ нормирани продуктитѣ презъ лѣтния сезонъ, уредилъ е бюро, което улеснява лѣтовницитѣ при дирене помѣщения за живѣене и грижливо се занимава съ всички въпроси, свързани съ благоустрояването и напредъка на селището.

Кметътъ, пом. кметоветѣ и началницитѣ на служби влизатъ въ селото

г. Кметътъ отговаря на приветствията

Въ близко време, когато се почне строежътъ на здание за помѣщаване общинскитѣ служби, къмъ него, споредъ приготвенитѣ планове, ще има читалищенъ домъ и театраленъ салонъ, който ще служи отъ една страна за уреждане различни развлѣчения за лѣтовницитѣ, а отъ друга страна презъ зимния сезонъ ще бжде въ услуга на мѣстнитѣ културно-просвѣтни организации за тѣхнитѣ събрания и забави на учащата се младежь.

Източно отъ селището, върху единъ удобенъ склонъ, е уреденъ постояненъ лагеръ на нѣкои войскови части отъ Софийския гарнизонъ, които въ лежащата наоколо разнообразна и вълниста мѣстность намиратъ удобенъ теренъ за своитѣ лѣтни военни обучения. Присжтствието лѣте на войскова часть въ близость до селището придава на курорта още по-голѣма оживеность.

Отъ нѣколко години предприемчивитѣ горнобанчани правятъ всичко, което е по силитѣ имъ за доброто устроявне и разхубавяване на тѣхното селище. Съ влизането на Горна-Баня въ състава на Голѣмата столична община се откриватъ нови по-голѣми перспективи за напредъка на Горна-баня като първокласенъ курортъ, и нека се надяваме, че тия перспективи въ скоро време ще ги видимъ осжществени.

Общъ изгледъ на Княжево

ПРИЕМАНЕ КНЯЖЕВО

Сжщиятъ день, на 11 априлъ т. г., къмъ $10^1/_2$ ч., Столичниятъ кметъ заедно съ г. г. пом. кметоветѣ и началницитѣ на службитѣ пристигнаха предъ общинския домъ на Княжево, гдето бѣха посрещнати отъ княжевския кметски представитель г. Ив. Панайотовъ, отъ бившитѣ общински съветници и първенцитѣ на селището.

Г. Кметътъ поздрави служителитѣ при Княжевското кметско представителство и ги прикани къмъ честна и преданна служба на Голѣма София, а следъ това посети всички канцеларии на представителството. Началницитѣ на службитѣ сжщо така разучиха досега воденитѣ служби на Княжевската община и дадоха своитѣ наставления и напжтствия за въ бждеще.

Въ разговоръ съ досегашнитѣ общински съветници на Княжевската община и съ явилитѣ се на срѣщата предни княжевски граждани се установи, че едни отъ най-важнитѣ за момента нужди на княжевчани, които нужди трѣбва въ най-близко време да бждатъ задоволени, сж.: 1) намаление на трамвайнитѣ такси, поне на абонаментнитѣ карти за ученицитѣ; 2) по-скорошното уреждане на водоснабдяването на селището, тъй като досега извършенитѣ мѣроприятия по водоснабдяването не сж за днешния моментъ напълно задоволителни; 3) свързване съ прѣко шосе на курорта Овча купелъ съ Княжево.

Г. Кметътъ, който и отъ по-рано познава тия нужди на Княжево, даде на самото мѣсто освѣтления предъ г. г. общинскитѣ съветници и присжтствуващитѣ граждани за мѣркитѣ, които Столичната общинска управа ще бжде въ положение отъ тукъ нататъкъ да вземе за задоволяване тия нужди.

Поздрав от Княжево

Greetings from Knyazhevo

Село Бали ефенди (Княжево)
Village of Bali Efendi (Knyazhevo)

СЕЛО КНЯЖЕВО

Преди Освобождението днешното селище Княжево е носило турското название Бали ефенди. Съ Освобождението, въ честь на датата, на която е билъ избранъ първиятъ князъ като Държавенъ глава на свободна и самостоятелна България, селището е получило днешното си име.

При създаване българскитѣ общини следъ Освободителната война, Княжево е било срѣдищно селище на община, въ състава на която сж влизали още селата Бояна и Горна-баня. По-късно къмъ общината сж били присъединени още селата: Владая, Мърчаево и Кладница, но нѣколко години следъ това тия последнитѣ села наново сж били отдѣлени. Въ 1910 г. Горна-баня и Бояна се отдѣлятъ въ самостоятелни общини и Княжево остава да сжществува като отдѣлна община.

До Европейската война с. Княжево се славѣше съ своето красиво мѣстоположение въ политѣ на Витоша и съ целебнитѣ си минерални бани. По онова време Княжево служеше само като мѣсто за разходки на столичани и като лѣчебно мѣсто на нуждаещитѣ се отъ бани. Следъ Европейската война, обаче, когато София твърде много нарастна, Княжево се развои и като твърде оживенъ индустриаленъ центъръ, съ множество и разнообразни промишлени предприятия, въ които намиратъ препитание голѣмъ брой работници и чиновници. Въ последни години политѣ на Витоша надъ Княжево се окичиха съ множество кокетни и хубави вили.

Землището на Княжево има следнитѣ граници: отъ хълма Коньовица въ южна посока подъ жилищната кооперация Овча купель и държавната минерална баня съ сжщото наименование, улицата надъ трамвайното депо до шосето София — Кюстендилъ, рѣката срещу спиртната фабрика, вилата на д-ръ Николиевъ, Червена могила, Торбаница, тунелитѣ по течението на Планиничка рѣка до Поповското вѫрбище къмъ гората на Иванъ Табаковъ, Коплова глава, Поточка бара, презъ шосето София — Кюстендилъ до кантона на ж. п. линия, Мечо усое, Бургийска скала, Кърлежа по пѫтя за Кралина дупка, Смаилица до Домузъ дере, Рудината до пионерския пѫть и завършва съ началния пунктъ Коньовица.

Княжевска община притежава по склоноветѣ на Витоша и Люлинъ гори и поляни общо — 3,000 декара, а мери — 2,033 декара, часть отъ които сж залесени съ орѣхови, борови, акациеви и други фиданки. Княжево има две църкви, едната „Св. Илия“, съ дворно мѣсто около — 12,000 кв. м. и втората „Св. Лука“ съ дворище — 3,000 кв. м. Църковнитѣ имоти сж малко — 2 декара ливади и праздно мѣсто около 30 декара въ мѣстностьта Селище.

Училищната сграда на Княжево е твърде стара и следва въ близко време да се поднови.

Княжевчани иматъ добро помѣщение за общинскитѣ си служби. Въ сжщата сграда се помѣщава и читалището имъ, което е снабдено съ обширенъ салонъ, съ стаи за канцелария и бюфетъ.

Княжево отдавна е електрифицирано, направено е доста за неговото благоустройство, а двойната трамвайна линия, която свързва селището съ София го прави въ пълната смисълъ на думата предградие-градина на София, въ което мнозина софиянци живѣятъ, като презъ деня извършватъ занятията си въ София, а вечерь, благодарение на удобнитѣ съобщения, могатъ леко да се връщатъ за нощуване.

Днесъ населението на Княжево брои 5,000 души.

Бюджетътъ на Княжевската отдѣлна община за 1938 г. е възлизалъ на — 4,000,000 лева. Около 1/4 отъ приходитѣ на общината се внасятъ отъ фа-

Княжевската църква „Св. Илия“

бричнитѣ предприятия. Земледѣлието е съвсемъ слабо развито. Поради липса на паша и скотовъдството е почти замрѣло.

Подобно на Горна-баня и Княжево има свое гражданско дружество, което се грижи за разхубавяване на селището и което носи името на именития нашъ туристически деятель Тодоръ Новаковъ. Пръката трамвайна връзка на Княжево съ София е била причина, обаче, отдавна да се вематъ елементарни мѣрки за благоустрояване на селището. Днесъ програмата, която има да осжществява това дружество, па и самата управа на селището, не е така обширна, както програмата на горнобанчани.

Но сега, когато Княжево е часть отъ Голѣма София, благоустройственитѣ мѣроприятия ще има да се проектиратъ въ другъ, по-широкъ масщабъ.

Княжево днесъ е пропускателниятъ пунктъ на ония хилядници туристи, които недѣленъ день трамваятъ стоварва на княжевската спирка и които, нарамили раницитѣ си, поематъ нагоре пѫтя презъ Боровата гора и Бѣлата вода, за хижитѣ „Момина скала“, „Планинецъ“, „Фонфонитѣ“, „Тинтява“ и къмъ безчисленитѣ поляни, долини, потоци и върхове на Витоша. Недѣленъ день Княжево гъмжи зарань като кошеръ, а къмъ пладне наново настжпва тишината на малкия градъ. Привечерь, когато излетницитѣ се връщатъ, Княжево наново се препълва съ веселъ глъчъ и пѣсни на хиляди млади и стари освежени отъ планината туристи. Тъй нѣкога Княжево, преди две десетици години кътѫше отъ веселъ младежки глъчъ, отъ бойнитѣ пѣсни и отъ юнашката крачка на школнишкитѣ роти. Защото по онова време въ Княжево се намираше школата на запасни подпоручици, която даде на България оня великолепенъ кадъръ отъ храбри взводни командири, които разнесоха славата на нашето бойно оржжие отъ Мраморно море до Адриатика и отъ Серетъ до Солунъ.

Днесъ въ Княжево е устроенъ пансионътъ за сиракитѣ отъ войнитѣ. Тамъ, въ пазвитѣ на Витоша, въ тишината на малкото селище, всрѣдъ хубавата природа и кристаленъ въздухъ растатъ и се възпитаватъ децата на ония витязи, които никога нѣма да се върнатъ и които сложиха главитѣ си въ основитѣ на мечтаната Велика България. Нека растатъ тия млади юноши и нека единъ день сждбата имъ донесе осжществена мечтата на тѣхнитѣ бащи!

ПРИЕМАНЕ БОЯНА И КРАСНО СЕЛО

На 12 априлъ Кметътъ, г. инж. Ив. Ивановъ, придруженъ отъ пом. кметоветѣ г. г. Хр. К. Стоиловъ, Хр. Манолоовъ, инж. Р. Михайловъ и д-ръ Хр. В. Радославовъ, пристигна предъ зданието на Боянското селско общинско управление въ Красно село на 3 ч. сл. об. и бѣ посрещнатъ отъ кмета на селото, г. Кирчевъ, г. г. общинскитѣ съветници и множество граждани. Въ своята приветствена речь г. Кирчевъ изрази надеждата на населението отъ досегашна Боянска община, че съ присъединението къмъ София то очаква да се получи едно по-добро благоустрояване, по-добри грижи за подобрение поминъка му, та въ скоро време селищата отъ състава на общината — Бояна и Красно село — да се превърнатъ въ бисери на огърлица въ хубавата Столица.

Общъ изгледъ на с. Бояна

Кметътъ, г. инж. Ив. Ивановъ, следъ като изрази благодарностьта си за радушния приемъ, даде увѣрение, че съ общи усилия, съ основно опознаване нуждитѣ на населението и съ помощьта на Столицата той ще се постарае на първо време да задоволи най-необходимитѣ нужди на селищата, а по-нататъкъ ще полага усилия отъ тѣзи околности на Столицата да се създадатъ планирани и модерни селища. „Да си подадемъ ржце — апелира Кметътъ — и съ общи усилия и разумъ да постигнемъ това, което е еднакво желано отъ насъ и васъ: да направимъ Бояна и Красно-село едни отъ най-хубавитѣ части въ Столицата!“

Следъ това въ общинското управление, въ залата на съветницитѣ, стана събрание, въ което Кметътъ г. инж. Ив. Ивановъ поиска да чуе отъ г. г. общинскитѣ съветници и отъ жителитѣ на Красно село и Бояна какви сж нуждитѣ на селищата, какви мѣроприятия иматъ започнати, какви проекти иматъ, какви сж належащитѣ работи, които въ най-скоро време трѣбва да се привършатъ — за да бжде всичко това преценено отъ Столичната общинска управа и да се потърсятъ най-добритѣ разрешения за поставенитѣ задачи.

Следъ Кмета се изказаха кметскиятъ представитель, г. Кирчевъ, съветницитѣ и доста голѣмъ брой граждани.

Въ сегашния бюджетъ на общината сж предвидени суми за строежъ на едно училище, търгътъ свършенъ, договорътъ сключенъ, но липсватъ срѣдства за обзавеждане.

Водоснабдяването е незадоволително, както въ едното, така и въ другото селище. Необходимо е и шосиране на нѣкои по-главни улици въ Красно село, за да се отстрани сегашната каль. Но още по-важенъ е въпросътъ за отводняване на цѣлото селище Красно село, землището на което е богато съ плитки подпочвени води, наводняващи зимницитѣ на всички постройки. Отъ голѣма важность

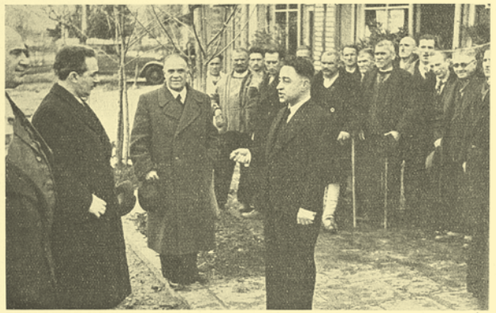

Група планинари при Боянския водопад
A group of mountaineers at the Boyana waterfall

Кметът инж. Иван Иванов
The Mayor Eng. Ivan Ivanov

е канализацията на селището, а заедно съ това корегирането на вадитѣ изъ селището и направата на праговетѣ по Боянската рѣка, която, вследствие на своята голѣма бързина, рови дълбоко почвата и руши брѣговетѣ.

Кметскиятъ представитель на Бояна приветствува г. Кмета

Досежно поминъка на населението, боянчани и красноселчани се изказаха въ смисъль, че досегашния поминъкъ, който се състои повече въ сѣне фуражъ, краварство, ягодарство и овощарство, следва да се запази. Бояна има нужда отъ единъ модеренъ хотелъ и ресторантъ. Освѣтлението си боянчани получаватъ на твърде висока цена — 8 лв. за квч. и сѫ се свързали съ договоръ за твърде голѣмъ срокъ — повече отъ 20 години. Тѣ търсятъ начини да се облекчатъ отъ тия тежки платежи. По прилагане регулационния планъ сѫ направени доста отчуждения, които днесъ общината не е въ състояние да изплати, защото предвидениятъ въ бюджета кредитъ за тая цель е само 90,000 лева. Най-сетне, Бояна и Красно село, които иматъ надъ 1000 крави и изнасятъ дневно около 10,000 литри мѣлко за Столицата, иматъ нужда отъ една мѣлчна подцентрала, която да облекчи жителитѣ имъ, за да не дохождатъ всѣки день съ малки колички до София.

Читалището на красноселчани нѣма читаленъ салонъ и книгитѣ му още стоятъ завързани въ връзки.

Въпросътъ за гората и мерата на красноселчани бѣ сѫщо така повдигнатъ, за да се получатъ и по него уяснения.

Г. Кметътъ уясни, че първата предстояща работа е да се съгласуватъ регулационнитѣ планове на селищата съ новия градоустройственъ планъ на Столицата. Столичната община отдавна е изработила планъ за водоснабдяване Красно-село, Бояна и други селища, вода за които ще се доставя отъ Боянския водопроводъ и за която цель въ извънредния бюджетъ на Столичната община за тази година сѫ предвидени доста суми, — 40.000.000 лв., — отъ които една часть сѫ предназначени за постройка на резервоари. Но Столичната община е отишла и по-далече. Въ своя планъ за канализацията тя е предвидила колектори и събирателни тржби при Хиподрома, съ цель да може да се включи канализацията на Красно-село къмъ общата Софийска канализация. Много отъ тия мѣроприятия по канализацията сѫ построени отъ Софийската община, отъ което се вижда, че тя много отдавна е имала грижа по тоя въпросъ и е носила отдавна лихвитѣ и разходитѣ, които по право би следвало да легнатъ не върху софийското, а върху красноселското население. Кметътъ обясни, че поминъчниятъ характеръ на Красно-село и Бояна ще бѫде запазенъ, защото, споредъ новия планъ за Голѣма София, за индустриалнитѣ предприятия се оставя отдѣленъ кварталъ северно отъ града, гдето вреднитѣ димове, миризми и остатъци при производството ще бѫдатъ отъ вѣтроветѣ отнасяни далеко, а Красно село и Бояна ще запазятъ своя характеръ на градински селища. Г. Кметътъ съобщи, че още тоя строителенъ сезонъ ще се пристѫпи къмъ строежа на мѣлчна централа и нейни клонове — подцентрали, единъ отъ които ще бѫде въ Красно-село.

Кметътъ изслушва боянчани въ канцеларията на кметското представителство

Относно изплащането на отчужденитѣ мѣста, г. Кметътъ посочи на боянчани, че тия разходи не следва да се носятъ отъ Общината, а отъ собственицитѣ на ония имоти, които сѫ били облагодетелствувани чрезъ благоустройственитѣ мѣроприятия.

Така, съ общи сили и старания — заключи г. Кметътъ — ще се разрешаватъ последователно и по мѣрката на възможноститѣ всички въпроси, а представителитѣ на Бояна и Красно село, които отъ тукъ нататъкъ ще участвуватъ въ Столичния общински съветъ, иматъ длъжностьта, застѫпвайки мѣстнитѣ нужди, да ги разглеждатъ вече отъ едно по-широко становище, съ огледъ на общитѣ нужди на Столицата.

СЕЛАТА БОЯНА И КРАСНО СЕЛО

Село Бояна въ древно минало се е наричало Болярско и въ известна епоха е служило за резиденция на старитѣ български царе. То е едно отъ най-старитѣ селища въ Софийско поле. Въ землището му, върху една скала, има рутини отъ стара крепость, наречена Батулъ, после — Кѫзъ тепе, а днесъ — Момина скала. Въ XI в. е изградена първата часть на историческата Боянска църква Св. Пантелеймонъ. Презъ 1259 год. Константинъ Асенъ Тихъ назначилъ братовчеда си Калоянъ за севастократоръ — началникъ на крепостьта, който изградилъ втората часть на църквата. Третята часть на църквата е била изградена презъ 1882 година отъ мѣстното население.

Гробътъ на Н. В. Ц. Елеонора въ двора на Боянската църква

И тритѣ части на църквата сѫ украсени съ добре запазени черковни фрески, които представляватъ голѣмъ интересъ за посетителитѣ.

Селото привлича голѣмъ брой посетители българи и чужденци. Въ древностьта то е пострадвало нѣколко пѫти отъ нашествия на печенегитѣ и при едно отъ тия нахлувания, твърди се, тѣ избили цѣлото мѫжко население, оженили се за вдовицитѣ, отдали се на оседналъ животъ и така се създало племето шопи.

Следъ Голѣмата европейска война въ землището на с. Бояна, по посока къмъ София, тогавашната малобройна махала Красно село се разрастна твърде бързо и днесъ тя има население 16,000 души. Официално регистрирано къмъ 6 априлъ т. г. населението на цѣлата Боянска община е около 14,000 души, но въ сѫщность броятъ на жителитѣ на Бояна и Красно село надминава 20,000 души. Регистрирани домакинства — 3,429. По поминъкъ населението се разпредѣля така: работници — 1960, занаятчии — 293, земледѣлци 405, пенсионерн — 315, рентиери — 17, индустриалци — 23, студенти — 77, търговци — 292, чиновници — 773 и свободни професии 96.

Землището на Бояна е включено въ следнитѣ граници: отъ моста на ж. п. линия на Тухлената фабрика по улицитѣ: Виларовъ, Бенковски, Траянови врата, Руйче и Свобода до Хиподрома, после по трамвайния пѫть София — Княжево до бул. Бъкстонъ, спиртната фабрика Княжево, стария коларски пѫть къмъ боровата гора, мѣстностьта Саковецъ, Червена могила, Бѣлата вода, Торбаница, Брѣзи-долъ, Лучници, Барето, Сири-долъ, Дебели лѫкъ, Кръстанови ливади, Тричкова могила и по права линия свързва при началната точка — ж. п. мостъ до Тухлената фабрика. Въ тия граници землището на Бояна има 125,026 декара, отъ които 34,215 декара гори, 56,124 декара ниви, ливади и мери.

Въ Красно село има Кооперативна популярна банка и Кредитна кооперация „Витоша". Народното читалище „Видѣлина" е построено върху 400 кв. м. съ дворно мѣсто надъ 600 кв. м.

Въ Бояна има и електрическа централа принадлежаща на Столичната община. Село Бояна е отдавна електрифицирано. Водоснабдяването се извършва чрезъ 33 чешми. Водопроводната мрежа е дълга 30,500 погонни метра.

Село Бояна ще си остане едно красиво курортно селище, посещавано отъ хиляди излетници и лѣтовници. Боянската рѣка близко надъ селото пада отъ една висока скала и Боянскиятъ водопадъ привлича всѣки праздниченъ день стотици любители на природата.

Водноелектрическата централа
в Бояна, 30-те години на XX век
Hydroelectric Power Plant
in Boyana, the 1930s

Село Драгалевци – стопански двор

Village of Dragalevtsi – a farmyard

Въ двора на старата, построена отъ севастократоръ Калояна, църква днесъ се покоятъ и останкитѣ на О Бозѣ починалата любима българска царица Елеонора, за чиито майчински грижи къмъ раненитѣ презъ войнитѣ нашиятъ народъ съхранява най-топло чувство на благодарность и обичъ.

Красно село не е курортно мѣсто. То ще се развива като градъ-градина, жителитѣ на който въ голѣмитѣ дворища около кѫщитѣ си ще разработватъ и въ бѫдеще различни отрасли отъ овощарство, цвѣтарство и ще отглеждатъ дребенъ добитъкъ и домашни птици. Млѣкарството ще остане за много години единъ присѫщъ за селцето поминъкъ.

Съ присъединяването на тия две селца къмъ Столичната голѣма община, тѣ ще получатъ тласъкъ въ своето развитие, съобразявайки го съ своитѣ по-нататъшни нужди и съ нуждитѣ на голѣмия столиченъ градъ.

ПРИЕМАНЕ ДРАГАЛЕВСКА ОБЩИНА

На следния день, 12 априлъ, Кметътъ, заедно съ г. г. пом. кметоветѣ и г. г. началницитѣ на служби при Столичната община, продължиха приемането на присъединяващитѣ се къмъ Столицата селски общини. Въ 3 ч. сл. пл. тѣ бѣха вече на площада въ с. Драгалевци, гдето гражданитѣ, начело съ досегашния си кметъ, г. Александъръ Тризлинцевъ, бѣха излѣзли масово да ги посрещнатъ. Бѣха излѣзли на срѣщата сѫщо така и ученицитѣ отъ Драгалевската прогимназия. Децата посрещнаха гоститѣ съ изпѣване националния химнъ, химна на Царя и съ свои хубави училищни пѣсни. Г. Тризлинцевъ, отъ името на драгалевчани, поздрави гоститѣ си съ радушна речь, въ която намѣри случай, наредъ съ изразената радость на съгражданитѣ му отъ присъединяването, да даде доста пъленъ отчетъ за особеноститѣ на Драгалевската община, за извършенитѣ досега и за предстоящитѣ мѣроприятия.

Учителка отъ Драгалевци поднася букетъ на г. Кмета

Кметътъ на Столицата, г. инж. Ив. Ивановъ, отговори на приветствията и увѣри драгалевчани въ готовностьта на членоветѣ отъ Столичната общинска управа да положатъ всички старания за напредъка на Драгалевци, което и въ бѫдеще ще бѫде оставено да се развива въ съгласие съ своитѣ мѣстни условия като курортенъ и селско-стопански центъръ.

Следъ това г. Кметътъ, заедно съ придружащитѣ го членове на Столичната общинска управа и началницитѣ на служби въ Столичната община, посетиха Драгалевското кметско представителство и останаха тамъ доста дълго време, достатъчно за да се проучатъ службитѣ, да се дадатъ наставления за тѣхното бѫдеще водене, а г. Кметътъ посвети времето си въ разговоръ съ кметския представитель, съ общинскитѣ съветници на Драгалевци и съ по-първитѣ жители на селото.

Главнитѣ въпроси, които драгалевчани повдигнаха предъ г. Кмета, сѫ следнитѣ: най-напредъ въпроса за по-скорошното завършване на шосейната връзка съ София. Драгалевчани чувствуватъ необходима нужда отъ създаване на единъ млѣкосъбирателенъ центъръ и вече сѫ се заели да подготвятъ неговото уреждане, като сѫ направили началнитѣ постѫпки за създаване млѣкопроизводителна кооперация отъ всички производители на млѣко въ селото си. При конференцията се изтъкна, че въ здравно отношение, вследствие добритѣ грижи, които представителитѣ на тая служба полагатъ, Драгалевци е много по-добре отколкото съседнитѣ му села. Жертви на епидемически болести Драгалевци дава 4 пѫти по-малко, отколкото близкитѣ му села. Сѫщото е и съ детската смъртность. Въ селото има здравна съвещателна станция, която досега е полагала примѣрни грижи за родилкитѣ, за пеленачетата и за разширяване здравната просвѣта. Драгалевчани сѫ уредили безплатни трапезарии, иматъ детска градина и детски дневенъ домъ. Една грижа на драгалевчани, която е сега на дневенъ редъ, е

тази за изработване точенъ списъкъ на беднитѣ и за намиране бюджетни срѣдства за тѣхното безплатно лѣчение. Драгалевчани сѫщо така сѫ загрижени за водоснабдяването си, макаръ че, въ сравнение съ другитѣ села, този въпросъ е вече удо-

Кметътъ между драгалевчани

влетворително разрешенъ. Но драгалевчани искатъ да достигнатъ и въ тая насока удобства, които да отговарятъ на нуждитѣ на едно добро курортно мѣсто.

Въ своя отговоръ на множеството зададени му въпроси, г. Кметътъ преди всичко изказа една похвала къмъ здравия смисълъ на драгалевскитѣ жители, които не сѫ разпродали мѣрата, си подобно на жителитѣ отъ други близки села. Драгалевчани и сега сѫ останали собственици на старитѣ си имоти и, ако нѣкой день дойде редъ тия имоти да получатъ друго предназначение, драгалевчани ще могатъ за тѣхъ да получатъ повишената имъ цена или пъкъ сами да ги стопанисватъ при подобренията, които вече имотитѣ сѫ получили. Г. Кметътъ увѣри драгалевчани въ добритѣ грижи, които Столичната общинска управа ще има винаги и за тѣхното селце и имъ съобщи, че още тази година ще се направи всичко възможно да се ускори и завърши строежа на шосето, а сѫщо така че още тази година ще се почне постройката на млѣкосъбирателни пунктове, единъ отъ които вѣроятно ще бѫде близо до тѣхното село. Разясняйки постановленията на закона за Голѣмата столична община, г. Кметътъ подчерта предъ драгалевчани, че приходитѣ, които е събирала досегашната тѣхна община, ще запазятъ своя характеръ и въ бѫдеще, а отъ друга страна тия приходи ще бѫдатъ употрѣбени изключително за нуждитѣ на селото имъ. Запазва се една финансова автономность на новоприсъединенитѣ къмъ Столичната община селища и, следователно, отъ тѣхъ самитѣ най-много ще зависи разумно и усърдно да се извършва бѫдещето благоустрояване на селото. Ржка за ржка съ Столичната община, която има да насочи по-малкитѣ си сестри съ придобивкитѣ на своя опитъ, новоприсъединенитѣ общини, запазвайки своята стопанска независимость, ще могатъ взаимно да си подпомагатъ и общо да изградятъ благополучието на българската Столица.

СЕЛО ДРАГАЛЕВЦИ

Драгалевската селска община, преди присъединяването ѝ къмъ Голѣмата столична община, се състоеше отъ две села: Драгалевци и Симеоново, а сѫщо така и отъ единъ кварталъ предградие на София, намиращъ се задъ Погребитѣ. Сега, съ присъединяването къмъ Софийската община, с. Симеоново отпадна, защото е твърде отдалечено. Присъединяватъ се къмъ София с. Драгалевци, съ около 350 кѫщи и население

Драгалевски монастиръ

1,700 души, и Кварталътъ при Погребитѣ, отъ стотина кѫщи съ 600 жители.

Въ тоя си видъ присъединената Драгалевска община има около 15,000 декара ниви и ливади,

Женска носия от Драгалевци

Women's traditional costume from Dragalevtsi

Драгалевския манастир

Dragalevtsi Monastery

8.000 декари гора, а свободни и застроени парцели 2.500 декара.

На изтокъ драгалевско землище граничи съ Суха рѣка, на западъ съ Кръстаново ливаге—Голѣмата могила, на северъ съ бул. Андрея Ляпчевъ и Боровата гора на Борисова градина, а на югъ — съ граничната линия на националния паркъ „Витоша".

За 1938 г. бюджетътъ на общината е билъ предвиденъ въ размѣръ 1.479.012 лева приходъ и толкова разходъ.

Главниятъ поминъкъ на населението е млѣкопроизводство и свързаното съ него отглеждане на добитъкъ. Млѣкото, разбира се, се пласира въ Столицата, но до сега пренасянето му става по съвсемъ примитивенъ начинъ, съ малки кабриолетчета и товаренъ добитъкъ. Дневно Драгалевци пласира въ София 4.000 литри млѣко. Отъ първа необходимость е да се основе въ селото една кооперация на млѣкопроизводителитѣ, да се изгради въ близость до селото единъ млѣкосъбирателенъ пунктъ и съ това да се спести много трудъ и време на драгалевчани, които до сега сж се твърде много утруднявали при поединичното разнасяне на млѣкото.

Драгалевци има утвърденъ регулационенъ планъ още отъ 1910 г. и отъ тогава до сега той постепенно и постоянно се прилага. Почти всички предвидени въ плана улици сж открити, направени сж удобни и проходими за пешеходци и коли, а на нѣкои мѣста вече започва и тѣхното покриване съ павета.

Махалата Погребитѣ има утвърденъ отъ 1927 г. регулационенъ планъ. Неговото прилагане презъ последни години бѣ спрѣно отъ Министерството на благоустройството, поради предстоящето изготовляване на Мусмановия градоустройственъ планъ за Голѣма София.

Селото отдавна е електрифицирано.

Драгалевци има и добро водоснабдяване. До сега за снабдяване селото съ вода сж каптирани три извора. Първиятъ, „Зоньовецъ", е каптиранъ още въ 1911 г. и въ 1934 г. сж направени доста подобрения въ водопроводната му мрежа. Вториятъ изворъ, „Ваклинецъ", сжщо така е каптиранъ отъ 1911 г., още тогава водопроводната мрежа е правена съ манесманови стоманени тржби, а презъ 1935 год. сж направени доста разширения въ мрежата. Третиятъ изворъ, „Герговецъ", има каптажъ строенъ въ 1924 г. Презъ 1936 г. водопроводната мрежа на тоя изворъ сжщо така е доста разширена. Извънъ прокарената по домоветѣ вода, въ селото има и повече отъ 10 приспособени за водопой на добитъка чешми, а сжщо така има направени чешми и вънъ отъ селото, вървдъ ливадитѣ, за нуждитѣ на работещитѣ въ полето.

Махалата „Погребитѣ" до 1936 г. е била почти безъ вода, каквато се е доставяла отъ частни кладенци. Презъ тая година е използуванъ каптажътъ „Паша бунаръ", намиращъ се северно отъ с. Драгалевци и днесъ доставената отъ тамъ вода, ако не изцѣло, то до известна степень задоволява нуждитѣ на махалата.

Село Драгалевци до сега действително се е развивало и като доставчикъ на млѣко за София и като курортно мѣсто на софияни. Нѣкога софияни обичаха да лѣтуватъ въ селскитѣ хижи на драгалевчани, съ тѣхнитѣ неудобни одаи и широки дворове. Днесъ въ селото, което вече си е създало единъ минимумъ отъ благоустройство, има изникнали доста хубави вили и кжщи за лѣтуване. Но най-хубавото и привлѣкателно мѣсто за лѣтовницитѣ е стародревниятъ монастиръ на „Св. Богородица Витошка", строенъ отъ Царь Иванъ Александъръ. Не е точно известно презъ кои години тоя български царь е почналъ и завършилъ това свое благочестиво дѣло — строежътъ на монастира, но се знае, че следъ смъртьта на Иванъ Александра монастирътъ Св. Богородица Витошка е миналъ изпърво въ владение на сина му Иванъ Срацимиръ, а по-късно (1378 г.) е влѣзълъ въ предѣлитѣ на Шишмановото царство. Вѣроятно по тоя случай царь Иванъ Шишманъ е издалъ на монастира грамота, която и до сега се пази въ българския Зографски монастиръ на Атонъ.

Сгушенъ въ една запазена отъ вѣтроветь падина отъ политѣ на Витоша и обгърнатъ отъ всички страни съ богата растителность, Драгалевскиятъ монастиръ представлява истинско спокойно гнѣздо за лѣтенъ отдихъ. Днесъ постройкитѣ на монастира сж подновени съ две хубави триетажни здания, въ които могатъ да отсѣдатъ многобройни лѣтовници. Голѣма часть отъ фрескитѣ и стенописитѣ на старинната църква сж запазени и съ това монастирското лѣтовище, като запазва спомена и лъха на нашата славна древность, съединява я съ прелеститѣ на планината, на съвременното благоустрояване и съ несравнимия изгледъ, който има софийско поле и красавицата София, гледани отъ височинитѣ на монастиря, въ рамкитѣ на Старопланинската верига.

Драгалевци ще запази за дълго време въ бждеще своя характеръ на село. Наредъ съ това то ще стане и едно отъ най-китнитѣ лѣтовища на София, защото въ непосрѣдствена близость до него Витоша разкрива въ своитѣ пазви суровата си планинска хубость, а националниятъ паркъ — горскитѣ си прелести.

Общъ изгледъ на с. Слатина

ПРИЕМАНЕ СЛАТИНА

На 13 априлъ т. г. въ 3 ч. сл. обѣдъ г. Кметътъ, заедно съ придружаващитѣ го лица, бѣ предъ общинското управление на с. Слатина, гдето бѣха излѣзли да го посрещнатъ кметътъ на селото, г. Владимиръ Димитровъ, общинскитѣ съветници, учащитѣ се и почти всички жители на селото.

Въ своята приветствена речь г. Димитровъ се спрѣ преди всичко на ония невѣрни клюки, които злонамѣрени лица разпространяватъ въ връзка съ приложението на новия законъ за Голѣмата столична община, съ цель да смутятъ спокойствието на населението и да го сплашатъ съ невѣрното твърдение, че отъ присъединяването новитѣ жители ще иматъ само вреда, защото ще носятъ финансови тежести, които щѣли да отиватъ изключително за благоустрояване на центъра. Подобни злонамѣрени слухове придружаватъ всѣко голѣмо дѣло, но тѣхното опровергаване е лесно, защото изричнйтъ текстъ на чл. чл. 13 и 18 отъ Наредбата законъ за Столичната голѣма община урежда въпроса за приходитѣ и тѣхното разходване по единъ строго определенъ начинъ.

Отъ името на учащата се младежь една ученичка поднесе поздрави на гоститѣ и изказа радостьта на слатинчани отъ присъединяването имъ къмъ София. Единъ отъ г. г. съветницитѣ при общината, председатель на търговското сдружение, въ своята приветствена речь разгледа доста обстойно сегашнитѣ нужди на селището.

Следъ като г. Кметътъ отговори на поздравитѣ и обнадежди жителитѣ на Слатина, че отъ присъединението имъ къмъ Столицата тѣ ще иматъ само полза, както отъ друга страна ще има полза и самата Столица, защото ще добие възможность за по-планомѣрно задоволяване на всички нейни нужди, г. Кметътъ, заедно съ г. г. помощницитѣ и г. г. началницитѣ на служби при Столичната община, посетиха кметското представителство и въ беседа съ кметския представитель, дотогавашнитѣ общински съветници и явилитѣ се на срѣщата граждани, разгледаха по-подробно всички въпроси свързани съ селото. Общинскиятъ домъ на с. Слатина е новопостроено здание, твърде добре обзаведено. Презъ последнитѣ години общината е намѣрила срѣдства, за да построи единъ хубавъ и здравъ мостъ надъ рѣката въ селото. Днесъ за днесъ най-голѣма нужда слатинчани чувствуватъ отъ павиране улицитѣ, които свързватъ селото имъ съ града. Това сж две улици, едната отъ които следва да ги свърже съ ул. Черковна въ Подуяне, а другата — съ ул. Ив. Асенъ II. Слатинчани иматъ нужда и отъ добра връзка съ Цариградското шосе. Училищата имъ сж недостатъчни, чувствува се нужда отъ построяване специални здания за училища въ с. Дървеница и въ четиритѣ квартали задъ Борисовата градина. Въ финансово отношение общината не стои зле и досегашната нейна управа е имала мисъльта да сключи заемъ, за да построи четири училищни сгради въ различнитѣ квартали.

Слатинчани изказаха и своята голѣма готовность всѣки отъ тѣхъ, чрезъ доброволна трудова повинность, да подпомогнатъ работитѣ по отводняване улицитѣ, по направа канавки за оттичане на водата и по редица други благоустройствени мѣроприятия. Слатинчани отдавна иматъ електричество, но електропроводната имъ мрежа днесъ има доста повреди и тѣ сж загрижени за нейната по-скорошна поправка. Въпросътъ за водоснабдяване кварталитѣ задъ Борисовата градина е все пакъ удовлетворително разрешенъ, но въ самото с. Слатина водоснабдяването стои зле. Слатинчани изказаха готовностьта си да понесатъ разходитѣ по водопроводната мрежа, но да добиятъ въ скоро време едно добро водоснабдяване на селището си.

Изслушвайки тѣй изброенитѣ нужди на Слатина, г. Кметътъ даде своитѣ обяснения относно

Коледари, с. Слатина, 1943 г.

Carol singers, village of Slatina, 1943

Кметътъ и членовете на Общинската управа влизатъ въ Слатина

Кметътъ изслушва приветствията на слатинчани

Царица Иоанна, Князъ Кирилъ, Христо Ботевъ и Диана-бадъ.

Граници на Слатинско землище сж: отъ истокъ землищата на селата Враждебна, Бусманци и Горубляне; граничната линия сѣче Цариградското шосе при 7-ия километъръ, и отъ тамъ се насочва на югъ край Американския колежъ, Симеоновско землище и до рѣка Срѣдорѣка стига Драгалевско землище при мѣстностьта Дрангазица, а отъ тамъ презъ Канзоверица до Драгалевска рѣка; въ западна посока границата върви по Дървеневишкото шосе до възвишението на 5-ти километъръ, презъ мѣстностьта Мусагеница стига Георговия чифликъ, минава повторно Цариградското шосе къмъ 5-ия километъръ и, тангирайки старото землище на Софийска община, се свързва съ началната точка при село Враждебна.

възможностьта за задоволяването имъ и увѣри слатинчани въ доброто желание и въ всичкото усърдие, което Столичната общинска управа ще има за по-бързото извършване на начертаната при тая конференция програма.

СЛАТИНА И ДЪРВЕНИЦА

Слатинска община състои: отъ с. Слатина, застроено непосрѣдствено източно въ политѣ на Слатинския редутъ, отъ село Дървеница и отъ 5 квартали застроени напоследъкъ източно отъ Борисовата градина, а именно кварталитѣ: Царь Борисъ III,

Слатинчанки слушатъ речьта на Кмета

Кметътъ въ Здравния домъ на село Слатина

Здравния домъ въ Слатина

София. Въ новозастроенитѣ квартали Царь Борисъ III, Царица Иоанна, Князъ Кирилъ, Христо Ботевъ и Диана-бадъ поселницитѣ сж главно дребни чиновници, дребни търговци и общи работници, които изкарватъ препитанието си въ София.

Въ Слатинска община има 1400 дойни крави, 1200 глави другъ едъръ и дребенъ добитъкъ, а извънъ това още и 2800 овци.

Въ землището на Слатина, поради близостьта му до София, сж отчуждени доста много мѣста за държавни нужди. Така, за нуждитѣ на Ветеринарно-медицинския факултетъ сж отчуждени около 70 декара и тамъ сж построени вече

ското шосе

Въ тия си граници Слатинската община е имала 21,000 декари работна земя, отъ които парцелирани сж около 5,000 декари. Сега общината има 13,000 декари работна земя.

Слатинска община има 10,000 жители, главнитѣ занятия на които сж: млѣкарство, земледѣлие, скотовъдство и пѣсъкчийство. Напоследъкъ пѣсъкчийството, като занятие на слатинци, е съвършено отслабнало, вследствие тѣсноколейната линия, построена специално за да се доставя необходимия пѣсъкъ за строежитѣ на

Народно училище Василъ Левски"

Коледари, с. Слатина

Carol singers, village of Slatina, 1943

Дървенишки манастир „Св. Илия“
St. Ilia Monastery in Darvenitsa

три голѣми сгради за нуждитѣ на факултета. Институтътъ по овощарство при Агрономическия факултетъ сѫщо има голѣмо землище за своитѣ опити. Други 360 декара сѫ отчуждени за казарми на гвардейския полкъ, 500 декара сѫ отчуждени за цивилно летище, има опредѣлено мѣсто за автоматическа телефонна централа къмъ телефонната станция при Дирекцията на пощитѣ, за ентомологически институтъ при Министерството на земледѣлието — 50 декара, върху които е построено необходимото за цельта здание.

Въ района на общината има 7 училища, но само това въ с. Слатина има своя собствена училищна сграда. Останалитѣ училища се помѣщаватъ въ наети здания и отъ тукъ произлиза нуждата отъ строежъ на хигиенични сгради за училищата на слатинчани.

Къмъ своитѣ училища слатинчани въ миналото сѫ имали две училищни трапезарии, а презъ тази година сѫ открили още три. Училищното настоятелство е открило и единъ детски дневенъ домъ, който се посѣщава отъ деца на заети въ работа презъ деня родители.

Въ Слатинска община има и две църковни сгради: едната въ с. Слатина — църквата „Света Троица“, а другата въ с. Дървеница — църквата „Свети Георги“. Слатинчани имаатъ и два монастира: монастиръ „Св. Троица“ е при с. Слатина, а монастиръ „Св. Илия“ при с. Дървеница.

Както Слатина, така и Дървеница сѫ отдавна електрифицирани; тѣ получаватъ електрическа енергия отъ А. Д. Гранитоидъ и едничкото неудобство за слатинчани е, че купуватъ енергията на твърде високи цени, поради което стремежътъ имъ е да могатъ следъ изтичане договора имъ съ Гранитоидъ да се снабдятъ съ енергия отъ електропроизводнитѣ централи на Столичната община.

Селищата отъ Слатинска община се присъединяватъ къмъ Столичната голѣма община, защото това присъединяване е очевидно необходимо. С. Слатина, подобно на с. Подуяне, което нѣкога е било отдѣлно село, така много се доближава до строителната линия на Софийска община, че не следъ повече отъ десетина години то ще има сѫдбата на Подуяне, а именно ще стане новъ кварталъ на София. Такава ще бѫде сѫдбата и на новитѣ квартали Царь Борисъ III, Царица Иоанна, Князъ Кирилъ, Христо Ботевъ и Диана-бадъ. И днесъ дори минувачътъ по тия мѣста би билъ очуденъ, ако му се каже, че строежитѣ въ тия квартали сѫ на слатинско, а не на софийско землище.

Остава само Дървеница като отдѣлно отъ София селище, което ще се развива и въ бѫдеще като едно земледѣлско село, но и тамъ, благодарение включване селото въ границитѣ на Голѣма София, въ скоро време трѣбва да се очаква, че ще бѫдатъ направени всички благоустройствени мѣроприятия отъ селско-стопански характеръ и с. Дървеница ще стане едно образцово за селско-стопанска България село.

Не може да се мисли, че Дървеница въ по-близко или по-далечно бѫдеще ще стане курортно мѣсто. Мжчно е да се допусне сѫщо така, че нѣкога София съ своитѣ нови квартали ще се разрастне толкова много, че да включи и селото въ своя градски планъ. Остава село Дървеница да си сложи амбицията да стане въ най-скоро време образецъ по благоустрояване на нашитѣ китни села. Но за това се иска още да смѣни и сегашното си не твърде благозвучно име.

ПРИЕМАНЕ НАДЕЖДА

Сѫщиятъ день, 13 априлъ, къмъ 5 ч. сл. пл., членоветѣ отъ Столичната общинска управа бѣха вече въ с. Надежда, посрещнати край селото отъ г. кметския представитель Ст. Стоименовъ, г. г. общинскитѣ съветници, учащитѣ се и масово стеклитѣ се граждани.

Въ своята приветствена речь г. кметскиятъ представитель изтъкна, че присъединяването на с. Надежда къмъ Столицата се е отъ дълги години очаквало отъ надежденчани като едно радостно събитие и днесъ се посрѣща съ извънредна радость. Физиономията на селище Надежда е чисто градско. Въ кжсо време, само въ нѣколко години, надежденчани съ много трудъ сѫ изградили и благоустроили своето селище до днешния му видъ. Тѣ не се боятъ, заяви г. кметскиятъ представитель, нито отъ труда подъ формата на доброволна трудова повинность, нито отъ разходитѣ, които има да се понесатъ въ бѫдеще за уреждане на селището имъ. Съ желѣзна дисциплина и редъ, — заяви той, — ние сме готови да изпълняваме нарежданията на Столичната общинска управа за всестранното преуспѣване на селището ни и на София.

Въ своя отговоръ г. Кметътъ подчерта съвършенната близость на живота и поминъка въ с. Надежда и въ Столицата. „Ние идваме, — каза г. Кметътъ, — да ви протегнемъ ржка съ пълно съзнание, че София е майка на новитѣ селища, които сѫ израстнали около нейната снага и че тя, билейки по-голѣма и по-мощна, съ повече опитъ и мждрость, има само желанието да бѫде полезна на присъединяващитѣ се селища. Българскиятъ народенъ девизъ е — **Съединението.** Съединявайки се въ едно, околнитѣ селища и София взаимно ще се подпомагатъ и съ своето трудолюбие ще коватъ по-лесно бѫдещето си благополучие.“

Следъ това бѣ устроено въ читалището голѣмо събрание, посетено масово отъ гражданитѣ. Предъ лицето на сбранитѣ граждани г. кметскиятъ представитель направи подробно изложение за положението на селището и изброи нуждитѣ, които то днесъ има. Допълниха го нѣкои отъ досегашнитѣ общински съветници, селскиятъ свещеникъ и други граждани.

Кметътъ и членоветѣ на Общинската управа пристигатъ въ Надежда

По обща преценка на надежденското гражданство и на неговата настояща общинска управа, нуждитѣ на селището се подреждатъ така: въ най-скоро време е необходимо да се направятъ бордюри по улицитѣ, които водятъ за новопостроеното училище, за да не се изцапватъ децата при влажно и кално време, когато отиватъ на училище. Ул. „Черковна“, която води къмъ храма, сѫщо така се нуждае отъ снабдяване съ бордюри.

Кварталътъ *Трижълникътъ* се нуждае отъ училищна сграда, за която цель въ тазгодишния бюджетъ на селото е предвидена сумата 400,000 лева. Остава, съ огледъ на бѫдещето развитие на селото, да се разреши въпросътъ кога и где да се почне строежътъ.

Селото има нужда отъ нивелачна скица, каквато до сега не е направена.

Надежденчани изказаха благодарность на управата на Столичната община, загдето още отъ 1934 г. тя е съдействувала за водоснабдяването на селото. Днесъ, обаче, водопроводната мрежа има нужда да бѫде разширена, а сѫщо така да се установятъ за постоянно разклоненията ѝ, съ огледъ на правилна връзка на мрежата съ Софийския водопроводъ. Рѣка Суходолска предстои да бѫде корегирана, защото често причинява наводнение въ селото.

Надежда е електрифицирана отъ д-во Гранитоидъ, но жителитѣ ѝ считатъ, че ще иматъ поевтина енергия, ако я получатъ отъ електропроизводнитѣ централи на Общината.

Трамвайната линия № 6 следва да бѫде продължена повече къмъ посока на с. Врѣбница, за да могатъ всички жители на селището да се ползуватъ отъ услугитѣ на трамвая.

Надежда нѣма гробища. Надежденчани използуватъ Софийскитѣ гробища, които сѫ твърде много отдалечени и въ кално и студено време погребалнитѣ процесии сѫ цѣло мжчение за придружаващитѣ ги.

Понеже с. Надежда отъ тукъ нататъкъ следва да се третира като напълно градски кварталъ, неразличаващъ се по нищо отъ другитѣ квартали, следва и въпроситѣ за общественото подпомагане да бѫдатъ разрешени така, както се разрешаватъ въ градскитѣ общини. Надежденчани искатъ още училищнитѣ такси на децата да бѫдатъ приравнени съ тия въ Столицата, защото днесъ тѣ сѫ твърде тежки.

На тъй изразенитѣ отъ гражданитѣ на Надежда мисли, г. Кметътъ въ заключителната си речь направи обстоенъ прегледъ, уясни кои отъ тия нужди Общинската управа е въ състояние въ скоро време да задоволи и увѣри гражданитѣ въ неустаннитѣ грижи, които Управата ще има за последова-

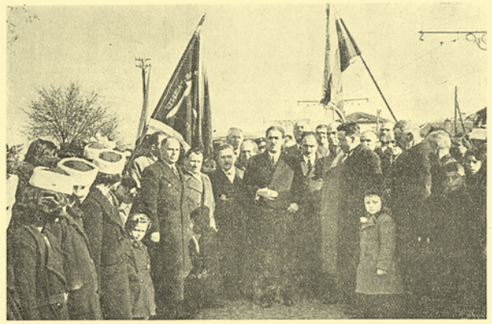
Кметътъ между посрѣщачитѣ

Княгиня Надежда Херцогиня Вюртембергска

Princess Nadezhda Duchess of Württemberg

телното задоволяване на всички нужди на селището. Надеждинчани, които сж твърде предприемчиви и трудолюбиви, отъ друга страна засвидетелствуваха своята готовность да понесатъ всички

Кметътъ отговаря на приветствията

жертви въ трудъ и срѣдства за доброто уреждане на селото.

*

Съ приемането и на с. Надежда въ състава на Столичната община се завърши нейното оформяване въ границитѣ опредѣлени отъ издадения за сжщата цель законъ.

Отъ 14 априлъ т. г. Софийската голѣма община почва да функционира въ новия си уголѣменъ съставъ и граници и нека й пожелаемъ тя да расте като могжща, красива и мждра Столица на Българското царство и никога презъ вѣковетѣ да не остарѣе!

СЕЛО НАДЕЖДА

С. Надежда е ново селище. До 1906 г. на мѣстото на днешното с. Надежда е имало само голо поле пресичано отъ шосето София — Ломъ. Първитѣ кжщички на това мѣсто сж били за строени презъ пролѣтьта на 1906 година отъ работници при ж. п. работилница.

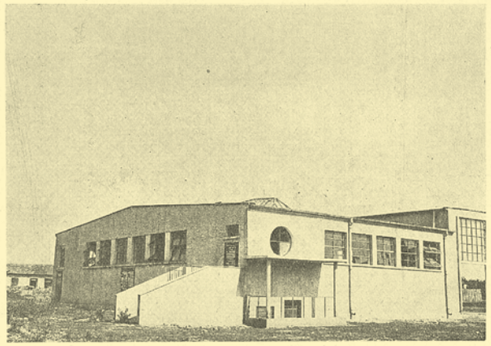
До 1924 г. с. Надежда бѣше само една махала въ землището на с. Врѣбница, къмъ чиято селска община то се и числѣше. Отъ 1 януарий 1924 г. Надежда се обособява като самостоятелна административна единица, а, растейки отъ тогава насамъ още по-бързо, на 1 септемврий 1934 г. Надежда става центъръ на съставна община, която включва въ себе си вече и селата Врѣбница, Илиенци и Обеля съ нейната махала Модерно предградие. На 1 януарий 1936 г. посочените села се отцепватъ въ отдѣлна селска община, а с. Надежда само остава да сжществува като самостоятелна община.

Днешното красиво име на това селище е дадено отъ първитѣ негови бедни поселници въ честь на най-малката сестра на Н. В. Царя — Н. Ц. Височество Княгиня Надежда, Херцогиня Вюртембергска. Освенъ въ честь на най-младата тогава българска княгиня, първитѣ поселници сж избрали за селището си това име още и за да изразятъ тогавашната си свидна надежда, че селището имъ ще расте и преуспѣва. Тѣ надали сж вѣрвали тогава, че тъй скоро селището имъ ще порастне до размѣритѣ на срѣденъ провинциаленъ градъ и ще влѣзе въ състава на българската Столица, подъ чието крило ще има въ скоро време всички благоустройствени придобивки на модеренъ градъ.

Границитѣ на досегашната Надеждинска селска община сж следнитѣ: източно — коритото на р. Суходолъ и часть отъ ж. п. линия София — Варна; северно — ж. п. линия София — Варна до шосето София — Илиенци и часть отъ далекопроводната линия на д-во Гранитоидъ; западно — сжщата далекопроводна линия до ж. п. линия София Царибродъ, която разграничава землищата на Врѣбница отъ Надежда; южно, — ж. п. линия София — Цариградъ, включвайки заедно съ това и

Църквата въ Надежда

Кланицата въ Надежда (недовършена)

кварталитѣ №№ 150, 151, 155 156 и 157 по плана на с. Надежда.

Надежда има близо 16,000 души жители, отъ които къмъ 1. I. 38 г. по книгитѣ на общината сж регистрирани 11,139 лица. Надеждинчани сж предимно търговци, занаятчии, дребни чиновници, служащи, работници и лица отъ други най-разнообразни професии, своя поминъкъ тѣ намиратъ главно въ Столицата и за това за тѣхъ е отъ голѣма важность удобната трамвайна връзка съ София. Но и въ самото село има сравнително не малко индустриални предприятия, въ които намиратъ прехрана надеждинчани. Такава е на първо мѣсто текстилната фобрика „Фортуна“, съ индустриална мощность 1600 к. с., а наредъ съ нея следватъ химическата фабрика „Делта“, фабриката за вълна на А. Дрезгачевъ, химическата фабрика на Ив. Пауновъ, химическата фабрика на Бр. Аневи, мелницата на Бр. Апостолови и още около 23 дребни индустриални и занаятчийски работилници.

Още отъ 1926 г. с. Надежда има ж. п. станция. Въ района на селото е и откритата презъ последнитѣ години гара Военна рампа.

Селото има и две основни училища, едното отъ които е по-стара постройка, а другото — хубава модерна постройка, завършена презъ 1935 г. на стойность 1.200,000 лева.

Още съ оформяването си като отдѣлно селище, жителитѣ му сж се погрижили да си изградятъ молитвенъ домъ, строежътъ на който е завършенъ на 1930 г.

Селото до този моментъ нѣма никакви държавни, фондови, училищни, общински или други мѣста и гори. Цѣлиятъ хинтерландъ на селото е парцелиранъ на отдѣлни дворни мѣста, по-голѣмата часть отъ които сж застроени, а незастроенитѣ се използуватъ отъ притежателитѣ имъ за тѣхни стопански нужди. Мѣстата отредени по плана на селото за улици, площади, градини, паркове, училищни дворове и пр., още не сж отчуждени. Направени сж твърде малко отчуждения, но за тѣхното изплащане дори не се е успѣло да се подредятъ смѣткитѣ.

Селото за сега е удовлетворително електрифицирано и водоснабдено. Още презъ октомврий 1925 г. Надеждинското общинско управление е сключило съ дружество Орионъ договоръ, по силата на който селото е снабдено съ достатъчно електричество за освѣтление и за двигателна сила. Отначало енергията е била пласирвана между населението чрезъ

Прогимназията Св. Климентъ въ Надежда

общинскитѣ органи, а отъ 1935 г. службата се отдѣля въ самостоятелно стопанско предприятие. Днесъ ценитѣ, по които надеждинчани плащатъ електри-

Лазарица
St. Lazarus Day

ческата енергия, сж твърде повишени въ сравнение съ тия отъ началото на договора и затова надеждeнчани клонятъ да потърсятъ нуждната имъ електрическа енергия отъ Столичнитѣ общински електропроизводни централи. Вода надеждeнчани получаватъ отъ Столичния водопроводъ. За сега водоснабдяването се извършва посрѣдствомъ 21 обществени чешми, но ще е необходимо да се направи постоянна водопроводна мрежа, за да се доведе водата и въ частнитѣ жилища.

За замѣняване старото си училище съ ново надеждeнчани сж предвидили 400,000 лева, но понеже сумата е недостатъчна да започнатъ строежа веднага, тѣ чакатъ събирането на достатъчно срѣдства.

Едно отъ належащитѣ мѣроприятия въ с. Надежда е отводняването на кварталитѣ около р. Суходолъ, които се наводняватъ при честитѣ прииждания на рѣката. За това мѣроприятие ще сж нуждни доста срѣдства.

Надеждeнчани сж се загрижили напоследъкъ и за други две мѣроприятия на селото: едното отъ тѣхъ е да превърнатъ главната си улица „Кубратъ“ въ улица-паркъ, а второто прави само честь на родолюбивитѣ надеждeнски жители. Макаръ селището да е основано много отъ скоро и числото на загиналитѣ въ войнитѣ мѣстни жители да е твърде малко, надеждeнчани все пакъ сж събрали доста голѣмъ фондъ и сж струпали обработени камъни за да построятъ паметникъ въ паметь на падналитѣ петьшесть души юнаци — тѣхни съграждани. Но тъкмо поради тая причина, поради малкия брой на честуванитѣ паднали бойци, трѣбва да заключимъ колко силно е патриотичното чувство у българина и колко дълбока е почитьта му къмъ жертвувалитѣ се за Родината. Заслужена е тогава — трѣбва да заключимъ — новата сждба на село Надежда: чрезъ присъединяването му къмъ Столичната голѣма община да тръгне въ пжтя на своето благоустрояване и напредъкъ съ новъ темпъ — съ темпа на голѣмия модеренъ градъ.

Главна улица въ Надежда

В Драгалевци, когато влизат в двора на къщата, дето ще лазаруват, лазарките пеят:

Разтвори се гора, вода,
Да преминат малки моми,
Да претрошат криви пера,
Криви пера пауневи,
На три места прековани,
На четири позлатени.

На ерген за женене:

Пооди Стоян на доле,
На доле овни да бере,
По малко овни да бере,
Повече моми да гледа.
Отиде село Л*илянско,
Лилянки оро играят,
Със джелепските ергени,
Постоя Стоян, погледа,
Та па се фана у оро,
У оро, та на танецо,
На танец, та до Добренка,
Я Добренка му говоре:
- Море, Стояне, Стояне,
Тизе се хвана до мене,
А я брат ми дека стои,
Дека стои, дека гледа,
На менека глава върти,
А на тебе сабя ваде.
Я Стоян й и говоре:
- Не бой се, моме Добрено,
Яко върти, нека върти,
Яко вади, нека вади,
Че го строшим, че го сломим,
Като мида паламида,
Като ветър буйно жито.
Я обръщай се, девойко.
* Меко

На излизане от дома или, както го казват, „у кумици“:

Кумице Елено, моя посестримо,
Ти ли се хвалеше,
снощи на чешмата
Код малките моми
и код момчетия,
и код момчетия,
Че че си кумица,
Че са ти дворове
равни пометени,
Че са ти столове
редом наредени?
А сега що са ти
дворове скопани,
Дворове скопани
се конски стъпала?
- Дружки ле, другарки,
нали ме питате
Нали ме питате
право да ви кажа,
Та язе си имам девет мили братя,
все по двора ходат, та си лова ловат,
Та са уловили елен и кошута,
та са се борили три дни и три нощи,
Та затова са ми дворове скопани.

В дом, дето има пчели, до преди три години в Слатина лазарките пееха, наловени на хоро около кошничката:

Челице медна илядна,
Чела се вива возвива 2
Около круша китуша,
Та и медеца береше,
Та го на пчели носеше,
Да правят гъсти медове.

Село Бояна и Красно село

Историята на селището се корени далеч в древността. При останките от крепостните стени са намерени монети от римско време. Някогашното селище е било разположено на височинката около природната забележителност Момина скала на 1087 м н.в. над левия бряг на Боянската река. Било е оградено с високи крепостни стени, част от веригата отбранителни съоръжения, 35 на брой, предназначени за защита на Средецкия район. През 809 г. кан Крум завладява Средец и цялата средецка област. По това време и старото тракоримско селище е включено в границите на България.

1017 г. – Първи писмени сведения от Йоан Скилица, който споменава завладяването на крепостта край Бояна от византийската армия, предвождана от Никифор Скифия. Останки от старата крепост се намират край днешния квартал (м. Семовица) на върха Момина скала (Батил). Тя била малка по площ, но поради местоположението си трудно превземаема.

104 г. – Кекавмен, византийски военачалник, описва подробно боянската крепост, защитавана от местния войвода Бойко по времето на цар Петър II Делян, когато византийският император Михаил IV Пафлагон завладява Средец.

1259 г. – Към стара малка кръстокуполна църква от X-XI в. е построена и изографисана Боянската църква „Св. Никола“ по поръка на севастократор Калоян, братовчед на цар

Бояна – мостче над Перловската река

Boyana - a bridge over the Perlovska River

Константин Асен.

1386 г. – След превземането на София от турците, въпреки героичната отбрана пада и Боянската крепост. Селището е опустошено, а по-голямата част от населението избита. Оцелелите се заселват в земите по на север или в околните села. Старото землище пустее до 1920 г., когато с правителствен указ земята е раздадена на безимотни граждани и бежанци. През целия период на робството в Бояна няма трайно заселили се турски семейства, турски топоними, турски думи в езика. (Това е характерно за целия Шоплук. Тук турците учели български)

1432 г. – Френският рицар Бернтрандон Де Ла Брокиер, описвайки София споменава и крепостта (Батил Бояна).

1721 г. – Султан Абдул III разширява правата на българското население – да пазят пътищата и проходите. Софийската кааза е разделена на два участъка, в които действат две чети, ръководени от българи – Бошко и Недялко. Пазителите се наричат дервенджии. Пет са дервенджийските къщи в Бояна. През втората половина на XVIII век и целия XIX век българите от Бояна в четата на Недялко имат задължението да отбраняват Владайския пролом. В замяна са получават известна самостоятелност и данъчни облекчения. През XVIII в. във Витоша действа хайдушка чета на Дончо Ватах от боянски род.

Привилегиите, които получават боянчани не ги спасяват от непрестанните набези на кърджалиите и тежките военни налози заради войните, които Турция води.

1790 г. – Боянчани се задължават да доставят коли с *„храни и потреби за царската войска“*, която преминава през Владайския проход към Австрия по време на воденета по това време война.

1798 г. – Срещу бунтовника във Видин Осман Пазвантоглу е изпратена царска войска, за нуждите на която жителите на Бояна дават 400 кг. пексимет (сухар) 244 кг. ечемик, 63 кг. брашно, 21 глави добитък, както и коли за прекарването им до Видин, а също и шестима души, които да копаят окопи. Същата участ населението има и през Кримската война 1856 г., и през Освободителната 1877 г.

1845 г. – Първият учен, посетил Боянската църква и дал нейно описание е Виктор Григорович. Той отнася в Русия българско евангелие от XIII в., няколко листа от именник на български владетели и български синодикон от XIV в.

Посрещане на Фердинанд и Елеонора при посещението им на Боянската черква през 1909 г. В дъното вляво на снимката се вижда най-старата сграда на боянското училище; по-късно през 1919 г. става сграда на читалището

Meeting Ferdinand and Eleanore during their visit to the Boyana Church in 1909. At the bottom left of the photo is the oldest building of Boyana school; later in 1919 it became the community center

Боянският водопад

The Boyana Waterfall

Млекодайни крави - Красно село

Dairy cows – Krasno selo

1845 г. – В Бояна се открива взаимно училище с 15-20 ученици и даскал Цене. Майстор Стоян Бобузиков построява училищна сграда в двора на църквата, в която занятия се провеждат до 1919 г, а след това се ползва от читалището. Сградата съществува до 1950, известна с името Църковняко.

1873 г. – с. Бояна наброява 65 къщи. Данните за населението са само за 219 мъже. Общо добитъкът е 1500 глави. Данъците възлизат на 8265 гроша, 4680 военен данък и 23 684 десятък. По време на турското робство Бояна е мелничарско селище. Покрай реката са работят 45 водениици.

Боянската църква с гроба на царица Елеонора,1918 г.

Boyana Church with the tomb of Queen Eleanore, 1918

1876 г. – След потушаването на Априлското въстание и клането в Панагюрище, Димитър Греков бяга със семейството си от родното си място и се заселва в покрайнините на София в землището на с. Бояна.

1880 г. – К. Иречек дава нови сведения за Бояна: 84 къщи, 32 водениици, 635 жители, от които 103 деца.

1889 г. – Изготвен е проект за изграждане на ж.п. линия София-Перник, отклонение на линията Пловдив-София, като били предвидени и гари в Слатина, Бояна и Драгалевци. Жителите на селата се противопоставят на проекта и той бил променен. Така тези села запазват природата и се утвърждават като курортни селища.

1898 г. – Димитър Греков закупува 12 дка. земя и изгражда стопанство.

1900 г. – Започва строежът на трамвайната линия София-Княжево, което довежда нови заселници в местността на днешното Красно село.

1903 г. – В Боянското землище се оформя ново селище. През 1910 г. населението му е 534 души. Жителите на новата Боянска махала молят чрез Димитър х. Иванов, близък приятел на Иван Вазов писателят да даде име на селото. Той предлага две – Калояново (защото тук са били владенията на севастократор Калоян) и Красно село. Избрано е второто название.

1908 г. – Изграден е Боянският водопровод за нуждите на столицата. Във връзка с водопровода е създаден изкуствен водоем Боянско езеро.

1909 г. – В северния край на двора на Боянската черква е построена нова училищна сграда, в

Трамвайното депо

The tram depot

която от 1923 г. е открита и прогимназия. От 1985 в сградата се помещава приемната на Националния музей „Боянска църква“

1910 г. – Изработен е първият градоустройствен план на Бояна.

1914 г. – Територията на Красно село е парцелирана и терените са предоставени на бежанци от изгубените български земи по време на войните 1914 – 1918 г.

1919 г. – Основано е читалище „Виделина“ в Бояна.

- След Първата световна война Бояна наброява близо 20 000 души (заедно с Красно село). Землището е 125 026 дка., от които 34 215 дка. са гори. Селището се утвърждава като предпочитано курортно място.

- 1922 – 1949 г. – Учениците в местното училище залесяват ливадата в местността Царево падало. В тази гора по времето на Втората световна война е разположен щабът на елитната немска дивизия „Принц Ойген“; след войната – съветски войскови части, а от 60-те години – българско военно поделение.

1921 г. – Създадено е спортно дружество „Победа“.

1923 г. – Пусната е в експлоатация Боянската ВЕЦ. Построена е в източната част на местността Голо бърдо, близо до топлия минерален извор Светената вода. Там някога е била старинната Бояна. Материалите за строежа са извозвани с въздушен лифт от Павлово. По-късно лифтът е използван за строежа на някои витошки хижи.

1923 г. – Къщите в Бояня са 234.

1927 г. – В движение е трамвай № 8 Павлово-Бояна.

Бояна – най-старата електрическа централа на Столична община

Boyana – the oldest power plant in Sofia Municipality

1931 г. – Според Юбилейния сборник „Българското село“ в Бояна има: *„4 училища, 2 църкви, популярна банка, санаториум за туберкулозни, 2 полицейски и подучастъка, 2 читалища, разни д-ва, въжарска фабрика и др. Нуждае се от две училищни сгради и благоустройство“.*

1933 г. – Френският политик и публицист Едуард Ерио посещава Боянската черква.

1934 г. – Построена е хижа „Камен дел“ с доброволен труд и дарения.

1934 г. – Населението на Красно село е 11 277 души

1935 – 1944 г. – Между София и Бояна има значителен търговски стокообмен. Бояна търгува с жито, овес, ечемик (най-добрият в Софийско) царевица, трици, брашно, фураж, сено, дърва, картофи, месо, животински кожи и най-много с мляко и млечни произведения.

Общото събрание на читалището от 1934 г.

The General Assembly of the Community Centre in1934

Софийски пазар

A market in Sofia

Юзината и напорният водопровод

The power plant and the pressure water main

През този период броят на кравите достига 2030, 7500 овце, 370 кози, 30 биволици, 280 вола. Всяка сутрин от Бояна потеглят 50-60 млекарски кабриолета за столицата. Обликът на Красно село е повече индустриален. През годините там се изграждат няколко фабрики – въжарска, кожухарска, металообработваща, трикотажна, за домакински съдове. В селото се изгражда училище и прогимназия, църква и читалище.

1935 г. – Константин Пудин и Кирил Чуканов от с. Бояна откриват надпис „Писа Илия“ на един от камъните на южната страна на Боянската черква. Местното предание гласи, че Боянският майстор е момче от София или от селото, изпратено да учи в Търновската живописна школа и е погребан в местността „Св. Илия“ край Бояна.

1936 г. – Първи ски-състезания в местността Черешата. От 1938 ски състеза-

На снимката от ляво на дясно са: кметът на Бояна – Петър Илиев Панков, съпругата му Митра, Асен Василев – кмет на община „Красно село-Боянско“, Васил Чепишев и Георги Миков.

In the photo from left to right: the Mayor of Boyana – Petar Iliev Pankov, his wife Mitra, Asen Vassilev – Mayor of Krasno Selo–Boyansko Municipality, Vasil Chepishev and Georgi Mikov.

Въжарската фабрика „Ив. Въжаров“ – Красно село

Ivan Vazharov Rope Factory – Krasno selo

ниията за шампионата на Бояна са от Черни връх с база за преспиване на Боянската хижа „.Камен дел“.

1936 – 1937 г. – Построена е новата сграда на читалището в Бояна с доброволен труд и дарения от жителите и от общината.

1938 г. – Създадена е танцова фолклорна група, която прераства в ансамбъл за песни и танци.

1938 г. – Бояна с Красно село е присъединена към Столична голяма община, без да променя статута си. На заседанието на Столичния общински съвет на 29 април 1938 г. представителят на Красно село казва: *„Предградията винаги са се чуствали като органическа част от нея (София) и затова с радост посрещнаха и формалното си присъединяване, което винаги сме искали.“*[33]

1938 г. – След приемане на генерален план, започва изграждането на водопроводна система за Бояна и Красно село. В Красно село се ползват кладенци със съмнителни качества на водата затова се изграждат временен водопровод и общински чешми до влизането в сила на Общия градоустройствен план.

- Довършва се корекцията на Боянската река.

[33] *Ф1К оп. 1, а.е. 629 л. 189*

Строителите на юзината и напорния водопровод – австрийци и боянчани

The builders of the power plant and the pressure water main – Austrians and people from Boyana

Девическото професионално училище „Княгиня Евдокия“ в Павлово

Princess Evdokia Girls' Vocational School in Pavlovo

Вътрешността на трамвайното депо в София

The interior of the tram depot in Sofia

- Доставят се въглища за читалището и училището.

1939 – 1941 г. – По тригодишния план за благоустройство се предвиждат следните дейности: Направа и частичен ремонт на 11 улици, отводнителни канали, ремонт и водопровод по ул. „Нишава“.

1939 г. – Строи се прогимназия в с. Красно село.

1941 г. – Красноселското читалище получава дарение книги от Столичната библиотека.

1941 г. – В читалищния салон в Бояна започват редовни кинопрожекции.

1942 – 1944 г. – Тригодишният план предвижда корекция на реката при спирка Охрид.

1942 – 1944 г. – Започва строеж на училище „Генерал Колев“ в Красно село.

- На Красноселското читалище се отпуска помощ от 40 000 лв. *„За посрещане на многобройните и разнообразни културно-просветни задачи“.*[34]

[34] *Ф1К., оп. 1, а.е. 711 л. 287*

- Разширено е трамвайно депо Красно село

- 5000 лв. на Девическото професионално училище „Княгиня Евдокия“ в Павлово.

- Строи се отливен канал към резервоара в Бояна, който снабдява Бояна и Горна баня (20 000 лв.)

- Ремонтира се училище „Симеон Търновски“.

- 30 000 лв. на детския дом към Православното християнско братство „Св. Богородица“ за издръжка и обзавеждане.

1945 – 1947 г. – Полагане бордюри по ул. „Нишава“.

- Изграждане мост над Боянската река.

- Оформяне и поддръжка на градини.

- Изравняване и почистване на терена около водния резервоар. Засаждане на жив плет и овошки около него.

- Изграждане на бетонни отводнителни канали в Красно село.

- Построява се Комбинат (баня, пералня, фурна) в Бояна.

- В Павлово е изграден склад за гориво и фуражи.

1950 – 1952 г. – в западната част на Бояна е построена нова църква „Св. Пантелеймон“.

1951 г. – Красно село се отделя от Бояна и става квартал на София.

1956 г. – Бояна има 5896 жители.

1958 г. – Създадено е ТКЗС.

1961 г. – Бояна е със статут квартал на София.

1962 г. – Завършен е Киноцентърът.

1974 г. – В северната част на квартала е построена правителствена резиденция. През 2000 година в Дом 1 на резиденцията е преместен Националният исторически музей.

1980 г. – Самостоятелно кметство.

1987 – В състава на район Витоша.

Красноселско народно читалище

The Community Centre in Krasno selo

Село Горна баня

XVI в. – При един от ловните походи в Люлинската гора, кратата на любимото куче на софийския бейлербей е излекувана, след като то се потапя в тамошното тресавище. Не е ясно как повиканият от Цариград лекар установява лечебните свойства на водата, но бейлербеят решава да построи на това място с лековита вода баня. За да бъде тя поддържана, около нея постепенно се появяват и други постройки за прислугата. Така се формира селището Баняй бали – Горна баня. В простонародния турски говор до Освобождението се среща и Юкари бали (може би по името на кучето), а българите съкращават името на Кари баня. Старата турска постройка съществува до 1908 г.

XVI в. – За първи път селището е споменато в османски документи.

1576 г. – В регистър на джелепкешаните (доставчици на месо) по българските земи са вписани двама овцевъди от с. Юкари бане.

1615 г. – С указ султан Мустафа I, освобождава жителите на с. Горна баня от данъци, тъй като те са маафъраялари – пазители на водите.

1652 г. – Евлия челеби в пътеписа си споменава и банята *„на запад от София на половин час разстояние“* и горещата вода, в която *„най-добре се сварява яйцето“*, но и *„лекува плеврита и гръдните болести“*.

1760 – 1820 г. – Привилегиите, които се дават на горнобанските жители, а и свободните обработва-

Мъжка носия, с. Горна баня

Men's traditional costume from Gorna Banya

еми земи примамват преселници от различни краища. Така в началото на XIX в. в Горна баня до Освобождението се заселват 31 рода в три махали.

1790 г. – Султан Селим Хан III издава заповед: за нуждите на войската да се предостави от с. Горна баня една кола храна, а през 1797 за потушаването на бунта на Осман Пазвантоглу – от Княжево и Горна баня 9 кантара пексимет (сухар) и 2 коли.

1799 г. – Кърджалиите опожаряват горнобанския манастир „Св. Илия".

1838 г. – Ами Буе пише за *„усамотена странноприемница Бански хан"* на 3 левги (около 15 км.) от София.

1858 г. – След земетресението в пасищата край Горна баня бликва горещ извор. Наречен е „Овча купел", защото първо овце се потопят в него, а след като изчезват болестите на някои от тях се разбира, че изворът е лековит. Много години горнобанчани къпят биволиците си и топят гръсти в гьоловете около извора. През 1906 новият собственик огражда мястото с дъсчена ограда и прави нещо като баня, в която хората се топят с часове. През 1915 околността е одържавена и изворът каптиран. През 1922 започва строежът на банята. Около нея възниква и кварталът. През 1933 г е завършена модерната банска постройка (арх. Георги Овчаров).

1860 г. – По препоръка на Сава Филаретов в Горна баня е основано първото килийно училище. До 1863 там учат 7 момчета. Поради липса на сгради учебните занятия се водят в Байна кошара.

1874 г. – Започва изграждането на училищна сграда.

05.01.1878 г. – В Горна баня са посрещнати руските освободителни войски.

1878 – 1879 г. – Жителите на Горна баня разрушават стария турски хан, повечето стопански сгради в чифлика на последния турски управител, дори престават да се грижат за студената чешма, построена по негова поръка и тя пресъхва. Но с доброволен труд правят ново корито на чешмата до пералнята, прокарват път до Кюстендилското шосе (днешния бул. Цар Борис III), доизграждат училището.

1879 г. – Село Горна баня е в община с главно селище Княжево, заедно с Бояна, Владая, Мърчаево, Кладница, Суходол, Мало Бучино. Селата имат кметски наместници.

1887 г. – Горна баня е в една община с Княжево и Бояна.

Банята и парка в с. Горна баня

The Bath and the park in Gorna Banya

Минералната баня, 1890 г.

The Mineral Bath, 1890

Санепидстанция за гърдоболни в Горна баня

Sanitary and epidemiological station for thoracic patients in Gorna Banya

1883 г. – Каптиран е най-големият извор Бански каптаж и прекаптиран през 1947 г. Пресъхва следствие на прокарани сондажи през 1958-61 г., но е захранен с тръби от два други извора.

1883 г. – За първи път са изследвани водите на Горнобанския извор от А. Тегартен.

1891 г. – На Горнобански път чешкият инженер Йосиф Хорват построява книжно-мукавена фабрика.

1878 – 1910 г. – Горна баня се развива като една от първите индустриални зони на столицата. В близост са изградени множество предприятия – в Павлово и Горнобански път. Построяването на ж.п. линията София-Перник, прокараната трамвайна линия, минералните води и климатът способстват Горна баня да се превърне и в предпочитано курортно място. Освен традиционното земеделие, жителите на селото започват нови дейности – превоз на суровини и готова продукция, продажба на минерална вода, отдаване квартири под наем, пране на дрехи, а също и работа в промишлените предприятия. Все повече се засилват връзките със София. Интересен факт е, че макар да продават хранителни стоки в столицата, горнобанчани никога не купуват храни от града.

Минералната баня

The Mineral Bath

1880 – 1886 г. – Наследниците на Ешейх Исхан ефенди, последният турски управител, продават имението му на княз Александър I Батенберг. Управлението на чифлика е възложено на швейцареца Тебс, който го организира образцово. От Швейцария са докарани породисти пъстри крави, от Англия – свине , коне от Австрия, волове от Унгария. В оборите и около тях се поддържа изключителна чистота, а по релси с вагонетки се изхвърля торът. Над яслите на животните има табелки с имената и родословието им, а за кравите и количеството млеконадой. Още първата година след пристигането си Табс, когото селяните наричат Швайцеро, е посетен от коледарчета. Когато разбира смисъла на обичая, Табс ги кара да суровакат и кравите. След абдикацията на княза чифликът е одържавен и постепенно запада.

1882 г. – Построена е новата черква на Горна баня „Св. Николай Мирликийски“. Средствата за изграждането й са събрани с дарения, а строители са италианците, които градят стопанските сгради в княжеския чифлик. Камбанарията е издигната през 1938 г. Тържественото освещаване е през 1885 г.

Горнобанският манастир „Св. св. Кирил и Методий“

Sts. Cyril and Methodius Monastery in Gorna Banya

Читалището на Горна баня
The Community Centre in Gorna Banya

1901 г. – Организиран е транспорт на летовниците от трамвайната спирка до селото с кабриолети, които побират осем души. Те сядат на седалки по четирима един срещу друг по дължината на каросерията.

1906 г. – Построено е ново училище, което се разширява и доизгражда през годините. Първоначално там учат само момчета. Когато в училището са назначени три учителки, горнобанчани спират децата си от занятия. Едва когато бил назначен учителя Георги Маринов, учителките се завръщат и училището започват да посещават и момичета. През1922 г. се формират и прогимназиални паралелки.

1906 г. – Утвърден е първият регулационен план на селото.

1906 г. – Започва продажбата на минерална вода. Пръв предлага тази услуга Станко Илиев, който откарва водата до столицата в буре. През 1908 г. братята Алексо и Игнат Николчеви изработват специални „водарски коли“ – продълговат сандък, разделен на клетки, в които се слагат бутилки с вода. Стражар ги запечатва с печат от червен восък, за да гарантира качеството.

1908 г. – Избухва бунт срещу решението да се построи женско отделение към банята. Това предвижда разрушаване на пералнята, която е улеснение за жените, особено за ония, които перат дрехи от града срещу заплащане. Стига се до компромис, като се изгражда чешма пред новото женско отделение.

1910 г. – Село Горна баня става самостоятелна община.

1920 г. – Основано е културно-просветното дружество „Пробуда“.

Минералната баня
The Mineral Bath

1921 г. – Каптиран е изворът при Дормуз дере. Водата му е изведена с помпи до местността „Ридо“, смесена е с витошката и е пусната към уличните чешми. Включването към този водопровод на частни домове е забранено.

20-те години е построена сградата на банята.

1923 г. – Основан е спортен клуб „Христо Ботев“. Изработен е устав и утвърден от Министерството на вътрешните работи и народното здраве през 1934 г. Така клубът става член на Софийската окръжна спортна област.

1934 г. – Създаден е ски клуб „Люлин“.

1934 – 1938 г. – Кметът се назначава от Министъра на вътрешните работи и вероизповеданията.

1939 г. – Построена е сградата на читалището.

1938 г. – Горна баня е присъединена към Голяма София с 1640 дка земя и гори.

1938 г. – На заседанието на Столичен общински съвет на 29 април кметският представител на с. Горна баня казва: *„Населението на Горнобанската околност, без изключение, в настоящия този момент*

Горна баня
Gorna Banya

Чешмата пред банята в Горна баня
The fountain in front of the Mineral Bath in Gorna Banya

Хотел „Горна баня“
Gorna Banya Hotel

отбелязва 6.04. 1938 като велико дело, една гаранция за благоустрояването, за стопански и културен възход на Столична голяма община.“[35]

1938 г. – С Протокол от заседанието на Столичен общински съвет от 29 май е решено на с. Горна баня да се отпуснат 20 000 лв. от фонд „Благоустройство и разхубавяване на здравните места“, „понеже парковете и градините са буренясали.“[36]

1939 г. – Построена е сградата на читалището. През 1955г. е изградена и пристройка за библиотеката и салон за събрания.

1939 – 1941 г. – Тригодишният план за благоустрояване предвижда изкопни работи по устройството на пътната мрежа и пътя към Горнобанския манастир.

1941 г. – До Горна баня е открита първата тролейбусна линия в страната. Тя свързва София с Овча купел, Княжево, Бояна, Горна баня.

1941 г. – Между Горна баня и Овча купел, в Будзема, е открито училището за техници на земеделска техника.

1942 – 1944 г. – Предвижда се усилена работа по изграждане на уличната мрежа. Даден е аванс от 100 000 лв.

1942 г. – Закупени са 3 нови тролеи.

1942 г. – Електрифицирана е детската колония в горнобанския манастир „Св. св. Кирил и Методий“.

1942 г. – Ремонтирано е училището „Полковник Драгнов“.

1942 г. – Салонът на кметството се отдава под наем, за да се ползва като киносалон.

1943 г. – За поддръжка на училищната трапезария са отпуснати 8000 лв. и 5000 лв. за бедни.

1945 г. – За благоустрояването на Горна баня са предвидени 4 000 000 лв. Те трябва да се използват за ремонт на кметството и общинския обор.

1946 г. – В Горна баня и Суходол се правят насипи и канавки на улиците.

- Изгражда се главен събирателен воден канал.

- Кметството получава 120 000 лв. за закупуване на радиоапарат и усилвател.

- Част от земите на Горна баня се предоставят на стопански предприятия за обработка, с цел подобряване снабдяването на населението.

- Прави се корекция на речното корито.

1947 г. – Изгражда се общински дом в Суходол.

- В Горна баня е построен общински обор.

1963 г. – Горна баня е обявена за балнеолечебен курорт с местно значение.

Първият тролейбус в София 1941 г.
The first trolleybus in Sofia,1941

[35] *Ф1К, оп. 1, а.е. 642, 235*
[36] *Ф1К, оп. 1, а.е. 633 л. 176*

Село Драгалевци

1345 г. – Легендата гласи, че Цар Иван Александър, когато инспектира състоянието на Средецката крепост е възхитен от смелостта и бойните умения на нейните защитници. Той ги поздравява с думите „драги левове“, „драго левски“. Оттам идва и името на селото. Историците правят това предположение на базата на автентични средновековни документи. Един от тях е Витошката златопечатна грамота на цар Иван Шишман (1371-1393).

1345 г. – Основан е Драгалевският манастир „Св. Богородица Витошка“ от Цар Иван Александър.

1382 г. – Драгалевската Света обител е разрушена от османските нашественици при завладяването на София.

1455 г. – В османски документ селото е споменато като Драгулевци с 47 домакинства и 7 вдовици, 1606 – Дирагулуфче, 1749 и 1776 – Драгалефча

1647 г. – От османски данъчен документ става ясно, че жители на Драгалевци са работили като веслари и кормчии в императорската армия.

През XIV-XVI в. – Драгалевският манастир става център на Софийската книжовна школа.

1469 г. – В Драгалевския манастир поп Никола преписва четвероевангелие, което по-късно е съхранено в Хилендарския манастир. През 1564 г. е създадено Драгалевското евангелие, обковано през 1648 г., а през 1612 г. е съставен Царският поменик, пренесен в Бояна.

Църквата на Драгалевския манастир
The church of the Dragalevtsi Monastery

1476 г. – Софийският болярин Радослав Мавър подновява и зографисва църквата. Един от най-ценните стенописи в църквата изобразява него и семейството му.

1831 г. – Открито е килийно училище в Драгалевци – най-старото в Софийския регион. През 30-те години е наречено „Цар Иван Александър“, а от 1959 – „Васил Левски“.

1871 – 72 г. – Васил Левски многократно отсяда в Драгалевския манастир.

1878 г. – Селото наброява 114 къщи.

1893 – 1898 г. – Построена е църквата „Св. Троица“. В нея се съхраняват ценни богослужебни книги. На освещаването на църквата присъства цар Фердинанд. Той дарява иконите „Свети княз Борис I“ и „Св. Св. Кирил и Методий“. В храма се пазят частици от мощите на св. Йоан Златоуст, св. Трифон и св. Пантелеймон.

1921 г. – Основано е читалището „Св. св. Кирил и Методий“.

1934 г. – Жителите на Драгалевци са 1669.

1935 г. – Манастирът подарява имота, където се е намирала манастирската воденица, на село Драгалевци. На това място е построена сградата на читалище „Св. св. Кирил и Методий-1921“.

1938 г. – До тази година към община Драгалевци се числи и с. Симеоново. В началото на годината Столична община сключва договор за електрификация на Симеоново, но то остава извън Голяма София.

1938 г. – Село Драгалевци е включено в Столична голяма община.

1938 г. – Направен е ремонт на читалището за 37 000 лв. Довършена е сградата на общинската клаица, изградена е обществена тоалетна.

1939 – 1941 г. – По тригодишния план за благоустрояване на селището са предвидени: подравняване на три площада и настилка на 12 улици, почистване на канавките, ремонт на мостовете на р. Драгалевска, изграждане на нов мост над р. Симаничка, изкопаване на водопровод и канал, черни пътища през м. Ливадите, улици в кв. Погребите.

1942 – 1944 г. – През този период е проектирано: изграждане на път от Драгалевци до юзината край Симеоново и път до Симеоновско шосе, корекция на речното корито край общината, направа на огради на парка, гробищата и училището, дървен мост при кланицата, три цименотови корита за водопой на добитъка, изграждане на часовникова кула и ремонт на общинския дом.

Площадът на с. Драгалевци през 30-те години на XX в.
The square of the village of Dragalevtsi in the 1930s

Витоша над Драгалевци
Vitosha above Dragalevtsi

Старото гробище на с. Драгалевци
The old cemetery of Dragalevtsi

1942 – 1944 г. – За строителни материали за възстановяване на моста „всред село“ и за други мостове са отпуснати общо 143 000 лв.

1942 г. – За ремонт на читалището са предоставени 20 000 лв.

1942 г. – Училището „Иван Александър“ в селото е пригодено за детско летовище за 27 деца. Отпуснати са 5000 лв. за храна, като са дадени препоръки какви продукти да се закупят.

1942 г. – За поддръжка на училищната трапезария са отпуснати 8000 лв.

1944 – 1947 г. – Новата управа на Столична община отпуска средства за ремонт на читалището и поддръжка на зелените площи в селото.

- Правят се частични ремонти на общински сгради.

- В помощ на бедните са отпуснати 50 000 лв.

- Започва изграждането на Комбинат (фурна, пералня и баня).

Драгалевският манастир
The Dragalevtsi Monastery

Празник в с. Драгалевци
Holiday in the village of Dragalevtsi

- Оформят се алеи от двете страни на шосето София-Драгалевци.

- С доброволен труд и средства от кметството в Драгалевци се прави канал, който свързва водопровода „Герговец“ с каптаж „Паша бунар“

- Към читалището започва дейността си театрална трупа и малък младежки хор.

1956 г. – Драгалевци има 3111 жители. Кварталът се разраства и се оформя като вилна зона.

1956 – Открита е пътническа двуседалкова линия до м. Бай Кръстьо. Вторият клон на пътническата въжена линия е открит през 1968 г. и преодолява височина от 448 метра. Той свързва местността Бай Кръстьо с местността Голи връх – 1818 м н. в.

1961 – Село Драгалевци административно е квартал на София.

Старата църква в Драгалевския манастир
The old church of the Dragalevtsi Monastery

Село Княжево

Най-вероятно Княжево лежи върху развалините на римско селище край крепостта, чиито основи са открити във Владайското дефиле. Там в древността минават два важни пътя – от Сердика към Солун и от Адриатика към Цариград. През вековете селището е сменяло имената си. В Боянския поменик, датиран между 1562 г. и 1612 г. то е споменато като Клисура заради местоположението си. По-късно е наречено Воденицище, защото край река Елешница работят много воденици, а защото шест рекички минават през селото е наричано и Солу кьой (Водно село).

1652 г. – В пътеписа си Евлия Челеби използва ново име Бали ефенди, като съобщава за банята с целебна вода и определя селището като малко градче. Наречено е така в чест на погребания тук Бали ефенди Софялъ – османски шейх, признат за светец. Роден е в Струмица, живял в София, почитан и от християните заради добрините, които е правил.

- Още от римско време софийските властници предпочитат Княжево като курортна местност. Турски държавни чиновници също се заселват тук. Обичаите им повеляват да бъдат обслужвани и охранявани от единоверци, затова и Княжево най-рано от околните села е подложено на ислямизация. По време на османското робство трите църкви в Княжево са сринати да основи. Бали ефенди издига джамия в близост до останките на една от тях, но разрешава на християните да извършват обредите си при

Княжево
Knyazhevo

руините й. Така в Княжево векове наред действа двуобредието.

1797 г. – Край Бали ефенди се състои последната битка между войските на софийския Мустафа паша и бунтовника Осман Пазвантоглу.

1867 г. – Започват да работят Първа текстилна фабрика на Митхад паша, фабрика за ракия на Пармус, мелница на Димитър Шишков.

1873 г. – В Княжево има само 19 християнски къщи с 62 мъже.

1874 г. – Открива се Първа българска парно-бояджийска фабрика на Стоянов и Събев.

1877 г. – При бягството си от настъпващата руска армия, турците за пореден път разрушават Княжево.

1878 г. – Край Княжево е разквартирувана руска сотня. Княз Дондуков-Корсаков идва в селото всяка сутрин в банята. По негова идея и с държавен указ от 1879 г. селото е наречено Медено село (Медово).

1878 – 1879 г. – По нареждане на княз Дондуков с държавни средства се ремонтират: банята в Княжево, приспособява се големия кервансарай и се превръща в казарма, построява се каменен мост над река Елешница наречен Александровски в чест на руския император, възстановени са и няколко къщи в селото, където настаняват руски чиновници.

1879 г. – Княжево е център на община, в която влизат още 9 села.

1880 г. – Селото има 30 къщи и 275 жители.

1881 г. – При една от обиколките си Александър I Батенберг харесва местността, купува земя и решава тук да построи бъдещата си резиденция.

1881 г. – Французинът Хипокрит Бержие в съдружие с Иван Хаджиенов построява първата спиртна фабрика, най-голямата в страната.

1881 г. – Започва да действа фабрика за обработка на кожи на Иван Тодоров.

Минералната баня в Княжево
The Mineral Bath in Knyazhevo

Баня „Овча купел“
Ovcha Kupel Bath

Вила в Княжево
A villa in Knyazhevo

Държавна учебна занаятчийница Княжево, Първо изложение, 1887
State Training Craft Workshop Knyazhevo, First Exhibition, 1887

Занаятчийското училище
The Craft School

Казиното в Княжево
The Casino in Knyazhevo

1882 г. – Лазар Трифкович заедно с Димитър Шишков построяват пивоварна фабрика, пренесена по-късно в Павлово.

1882 г. – Пусната в действие е оцетна фабрика на Червениванов.

1883 г. – В Княжевската община влизат селата Горна баня, Суходол, Бояна и Драгалевци.

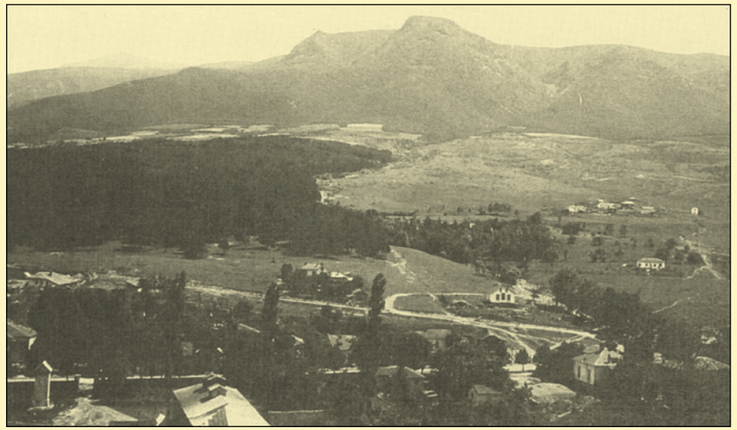
1883 г. – Започва да функционира пивоварната на Братя Прошек, пренесена по-късно в София.

1883 г. – Открито е първото държавно занаятчийско училище. То е наследник на училището, създадено от Мидхат паша през 1867, нарично изляхането

1886 г. – Първата в страната поща, настанена в самостоятелна сграда.

1889 г. – В Княжево е създаден първият държавен горски разсадник, по идея на Иван Хаджиенов.

1891 г. – Чешкият инженер Йосиф Хорвет от-

Княжево – общ изглед
Knyazhevo – general view

варя книжно-мукавена фабрика, работила близо век. Работниците във фабриката издават свой вестник – „Фабрична трибуна“.

1892 г. – Населението е 928 души в 79 домакинства.

1892 г. – Открит е полицейски участък – единствен селски в България.

1893 г. – Открита е Държавна мина за добив на живак.

1893 г. – Осветена е черквата „Св. Пророк Илия“.

1896 г. – Първата в Княжево фабрика за обработка на кожи „Финци“. В следващите 30 години заработили още 7.

1899 г. – Учредено е първото туристическо дружество „Алеко Константинов“. 1901 г. –Тръгва трамваят по линия София-Княжево

1901 г. – Открита е Школа за запасни подпоручици в пехотата.

Княжевското читалище
The Community Centre in Knyazhevo

1901 г. – Заработва фабрика за копринени платове.

1903 г. – Открита е Школа за запасни подпоручици в артилерията

1906 г. – Построено е малко училище с две класни и една учителска стая.

1908 г. – В резултат на обединяването на двете военни школи се създава Княжевското военно училище.

1914 г. – Княжево се отделя от община Бояна и става самостоятелна община.

Спиртната фабрика в Княжево
The Distillery in Knyazhevo

Военната школа в Княжево
The Military School in Knyazhevo

Сградата, в която се помещавали поликлиниката, читалището и киносалонът

The building that housed the Clinic, the Community Centre and the Cinema

Хижа „Момина скала“

Momina Skala Hut

1912 – 1918 г. – След войните в квартала се заселват много бежанци от Македония и Беломорска Тракия.

1917 г. – Княжево е първото изцяло електрифицирано село.

1917 г. – Основано е читалище „Братя Миладинови“.

1921 г. – Открива се прогимназия, настанена до 1927 в казармено помещение.

1926 г. – Построена е читалищната сграда.

1926 г. – 3282 са местните жители и 654 пришълци

1930 г. – Изгражда се втори етаж на читалищната сграда, където се настанява общината.

1931 г. – В „Българското село“, юбилеен алманах, за с. Княжево е отбелязано: *„Има основно училище, прогимназия, две църкви, т. п. станция, популярна банка, аптека, полицейски участък, читалище, казарма, редица* д-ва, *валцова мелница, спирка, книжно-мукавена фабрика и три бояджийски, бакалница и др. Нуждае се от училищна сграда за прогимназията и водоснабдяване“.*

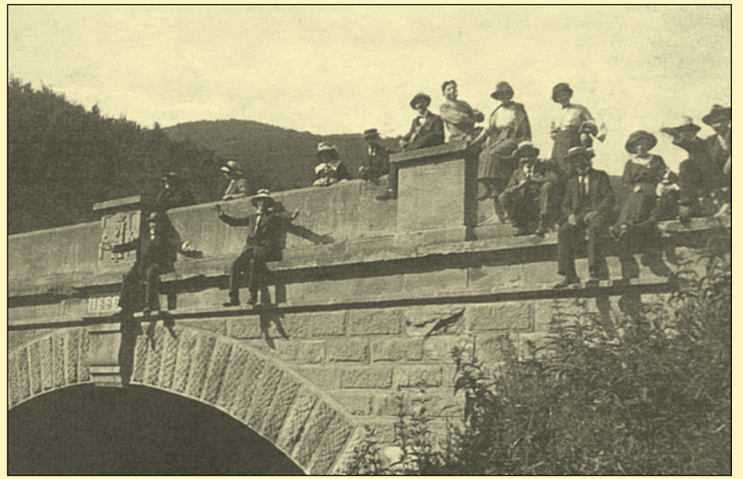
1932 г. – Започва изграждането на текстилната фабрика „България“.

1938 г. – Построена е банята в Княжево. Дотогава тя е малка и неудобна постройка още от турско време.

1938 г. – Селото става част от Голяма София, като девето кметство. Утвърждава се като курортно селище с „малоетажно застрояване с вилообразен характер“ според „Закон за одобрение и приложение на общия градоустройствен план“.

1938 г. – Ремонт на шосето София-Княжево.

1938 г. – От фонд „Благоустройство и разхубавяване на здравните места“

Александровият мост

The Alexander Bridge

са отпуснати 150 000 лв. за „шосирането“ на някои улици, за електрификация на парк „Овча купел“ и благоустрояването му.

1939 – 1941 г. – По тригодишния план за благоустройство се предвижда: трасиране, подобрение и направа на туристически пътеки във Витоша, разширение на електрическата и канализационна мрежа.

- Направен е ремонт на училище „Йордан Йовков“ за 12 000 лв.

- Отпуснати са 50 000 лв. за дървен материал, необходим за направа на мостове.

- Прави се разширение и павиране на ул. Цар Борис III“.

- Предвидени са 15 000 лв. за борба с вредителите по овошките.

- Княжево получава 20 000 лв. за бедните жители.

- Образуван е фонд за

Пералнята до Минералната баня

The laundry near the Mineral Bath

Един от княжевските дъбове, останал от времето на Бали-ефенди

One of the oaks in Knyazhevo remaining from the time of Bali-efendi

Владайската река през Княжево

The Vladayska River flowing through Knyazhevo

построяване на нов читалищен салон.

- Наема се частен имот за детска градина.

- На спортен клуб „Борислав“ са отпуснати 30 00 лв. за спортни пособия, а на туристическо дружество „Черни връх“ е предоставена за ползване и стопанисване за пет години на хижа „Камен дел“.

1942 – 1944 г. – Тригодишният план предвижда: направа на 6 км. на т.нар. „турски път“ от Александровския мост до местността „Голямата ливада“, път от „Калугерското дървище“ до Княжевската ловна чешма, резервоар и ловджийска чешма с пейки и маси около нея, път между БелАта вода и турски път през местността „Планиница“ – 9 км.

- На община Княжево са отпуснати 80 000 лв. за „направа на и разширение на улици, канавки, поправка на мостове и мостчета, градини.“[37]

- Разширени са гробищата на селото.

1945 г. – За благоустрояването на Княжево са предвидени 450 000 лв. Планира се ремонт на някои стопански сгради и читалището

- За 350 000 лв. е поправен покрива на кметството.

1946 г. – Ремонтни дейности по уличната мрежа.

- Разширение на водопроводната и канализационна мрежа.

- Почистване на Владайската и Перловската река.

- Оформяне на зелени площи и закупуване на парков инвентар.

- Дружество „Момина скала“ построява със собствени средства двуетажна вила на Витоша. Общината отпуска 250 000 лв. за довършването ѝ и закупуване на ски екипи на членовете на дружеството.

- Ремонт на общински сгради и на училището.

1947 г. – Надстроена с един етаж е сградата на училище „Йордан Йовков“.

1947 г. – Павирана е ул. „Черковна“.

1947 г. – Открит е Здравен дом.

1947 г. – Довършен е читалищния салон.

1947 г. – Ремонтирана е обществената пералня.

1958 г. – Княжево става квартал на София.

---

[37] *ФІК, оп. 1, а.е. 714 л. 190*

Главната улица с прогимназията

The main street with the junior high school

Село Надежда

1906 г. – На мястото на днешния кв. „Надежда“ до 1906 г. има само голо поле, пресечено от шосето София-Лом. През 1905 – 1906 г. се появили първите къщички.

1908 г. – Първите заселници са железничари от софийската железопътна работилница – първите заселници са 30-40семейства. Така се оформила първата махала Надежда. Нейният облик бързо се променя. По-голяма част от жителите са работници, занаятчии, дребни търговци. През 1910 жителите са 682 души.

1923 г. – Махала Надежда се обособява в самостоятелна административна единица, а от септември 1924 е призната като самостоятелно село с указ № 522. Името й е дадено от първите заселници в чест на най-малката сестра на цар Борис III княгиня Надежда.

1931 г. – Юбилейният алманах „Българското село“ дава данни за с. Надежда: *„Има основно училище и прогимназия, църква, т. п. станция, амбулатория, популярна банка, полицейски участък, разни д-ва, текстилна фабрика, фабрика за огледала, дърводелски работилници, тухларници, складове за дървен строителен материал. Нуждае се от сгради за общинско управление, читалище училище, водопровод и канализация“.* Освен това има две големи мелници, три химически фабрики, вълнена фабрика.

1934 г. – Става център на съставна община, която включва селата Връбница, Илиянци, Обеля (с махала Модерно предгра-

Общинското управление в с. Надежда

The local government in the village of Nadezhda

дие). Жителите наброяват 10 097.

1936 г. – Посочените села се отделят и „Надежда“ продължава да съществува като самостоятелна община.

1938 г. – Присъединена към Столична голяма община – на заседание на Столичния общински съвет от 29 април1938 г. новият кметски представител от Надежда благодари с думите: „Не можем да останем неми зрители и да не изкажем благодарност на онези ратници които допринесоха за присъединяването на нашите селища към Голяма София.“[38]

1938 г. – Отпуснати са 23 000 лв. за ремонти на двете училища в Надежда – „Св. Иван Рилски“ и „Стоян Михайловски“.

1938 г. – Издръжката на детския дом се прехвърля към Общината.

1939 – 1941 г. – Тригодишният план за благоустройството на квартала предвижда подмяна на водопроводни тръби, оформяне на улиците – поставяне на бордюри и тротоарни плочи, залесяване на квартални градини, огради на новото училище във Военна рампа и на училището в местността Железни мост.

1942 – 1944 г. – Продължава работата по оформяне на улиците, прокарват се отводнителни канали и канавки.

1942 г. – Изработват се нови регулационни планове за Суходол, Железни мост, оформя се строителна линия Надежда – Ломско шосе.

1943 г. – Изгражда се детско игрище.

1943 г. – Построен е параклис в гробищата.

1942 – 1943 г. – Построена нова „душова“ обществена баня.

1943 г. – Извършен е ремонт на сградата на кметството.

1944 – 1947 г. – Кварталът се разраства на север.

1945 г. – Направени са подобрения на училище „Бачо Киро“ и довършване строителството на училище „Княгиня Евдокия“.

1945 г. – Павират се улиците в квартала.

1946 г. – Подновен е главният водопровод.

1946 г. – Отпуснати са средства за оформяне на градини и закупуване на парков инвентар.

1946 г. – Ремонтирана е общинската конюшна.

1946 г. – На спортен клуб „Надежда“ са отпуснати 10 000 лв. за закупуване на спортни пособия.

1947 г. – Завършен е дневен детски дом.

1947 г. – Приключен е строежът на Здравен дом с родилно отделение.

Днес район „Надежда“ е разположен на площ от 19 300 дка и има 77 000 души население. Обхваща кварталите „Надежда“ I, II, III, и IV-та част, жк. „Толстой“, жк. „Свобода“, кв. „Триъгълника“, кв. „Илиянци“ и кв. „Требич“.

[38] Ф1Коп. 1, а.е. 642, л. 235

Надежда

Nadezhda

Село Слатина и Дървеница

Днешният квартал „Слатина“, разположен в източна посока от центъра на столицата ни, до 1961 година е отделно село. Разкопки в района се провеждат над 30 години и откритите досега предмети показват, че селището е обитавано от земеделци и скотовъдци. Селището съществува около 500 години – от края на седмото до средата на шестото хилядолетие преди Христа. То е споменато в документи от 1420 година като Ислатина. Между 1576-1762 година селището е отбелязвано в турската административна литература и в архивни документи като Ислатъна, Ислатине, Ислатене, Слатина. В известния Боянски поменик от XVII век също фигурира село Слатина. Името на селището е възниква от вече изчезналата диалектна дума „слатина“, която означава солен извор, а също и застояла вода, която не блика. Друго предположение, заради златото добивано в Слатинската река, посочва името „Златина“, претърпяло трансформация. При археологически разкопки е разкрито най-голямото и добре запазено селище от началото на VI хилядолетие.

1385 г. – Заедно със София Слатина пада под османско иго.

1530 г. – Селото е споменато в пътепис на словенеца Венедикт Курипешич, който отбелязва: „има тук всякакви човешки потребности в изобилие“. Той прави подробно описание на народната носия, чиито елементи се откриват чак до началото на XX в.

Чета лазарки от с. Слатина
A group of girls on St. Lazarus's Day

1576 – 1800 г. – Село Слатина се споменава в турски данъчни и съдебни документи , а също и в Боянския поменик и Миней, съхраняван в Драгалевския манастир.

1870 – 1871 г. – Васил Левски основава таен революционен комитет в с. Слатина в хана на Стоян Божилов (по разкази на внуците му). Присъствали и Лазо Тонков, Пенко Кележки, Боте Пасков и Митко Шиков.

1872 г. – Построен е с доброволен труд и дарения храмът „Св. Тарапонт“ на мястото, където се предполага, че е умъртвен софийският светец. Надпис в черквата посочва имената на слатинските майстори-строители: Стойко, Тоте, Митар, Андон, Божил, Никола. Иконописец е хаджи Иванчо поп Лазаров от с. Сестримо, авторът на дърворезбата – Митър Стоянов от Слатина. От 1950 черквата е обновена и посветена на „Св. Мина“.

1873 г. – Двайсетина млади мъже от селото са закарани насила в София, за да присъстват на обесването на Васил Левски. Сред тях били Мито Стоянов с жена си, Христо Митов, Стоичко Циганчарски.

1877 г. – По време на Освободителната Руско-турска война жителите на с. Слатина са задължени да работят по укрепването на Слатинския редут. Стоян Божилов, охраняван от Лазо Тонков и Митко Шиков, пали на височината в местността „Бахчите“ сигнални огньове, за да виждат руските войски къде се намира турската охранителна част.

04.01.1878 г. – Руските части са посрещнати в с. Слатина и благословени в църквата „Св. Тарапонт“.

1878 – 1880 г. – Жителите на Слатина изкупуват земеделската земя в землището от турците, които напускат България – близо 10 000 дка. ниви. Обширните пасища и мочурливите места са предпоставка в Слатина да се отглеждат многобройни стада овце и биволи. В София слатинските стопани продават мляко и прочутото биволско масло, а също и зеленчуци и плодове. След Освобождението, когато в София започва усилено да се строи, в Слатина започва да се добива пясък и баластра от Слатинската река и да се продава в града.

Присъединяването на с. Слатина към Голяма София, април 1938 г.
The accession of the village of Slatina to Greater Sofia, April 1938

1880 г. – В Слатина има 84 къщи и 639 жители.

1896 – 1899 г. – Село Слатина и с. Враждебна са една община.

1899 г. – Слатина е самостоятелна община.

1899 г. – Построена е едноетажна училищна сграда. До тогава занятията се водели в частни къщи.

Селска къща в Слатина,1941 г.
A village house in Slatina, 1941

Коледари в Слатина
Carol singers in Slatina

Столичният кмет сред майките в Здравния дом
The Mayor of Sofia among mothers in the Health Centre

През 1930 г. е построен втори етаж. От 1924 г. се открива прогимназия.

1899 г. – Иван Мърквичка рисува картината си „Задушница“, на която са изобразени старите слатински гробища, под черквата „Св. Тарапонт“.

1903 г. – В Слатина избухва бунт срещу решението на Софийската община част от ливадите на югоизток от селото да се залесят и образуват Борисовата градина. Слатинчаните пасат там стадата си и смятат тази земя за селска мера. На 26 февруари срещу селото е изпратен конен ескадрон. При сблъсъка има убити и ранени. Чак до 1908 г. продължават съдебните спорове.

1905 г. – В Слатина внасят първия метален плуг.

1907 г. – Основана е земеделска дружба. До 1923 г. тя е най-голямата в цялата Софийска околия.

1911 г. – Дончо Шиков построява първата двуетажна къща в Слатина.

1913 г. – Близо до черквата „Св. Тарапонт“ е издигнат паметник на загиналите във войните 1912-1913 г., а след Първата свсветовна война са добавени още имена.

1921 г. – Направен е пътят между Слатина и София (днешната улица „Гео Милев“.

1922 г. – Селото е електрифицирано.

1922 г. – Изработен е първият регулационен план на селото.

1924 г. – Построен е железен мост над Слатинската река.

1931 г. – Слатина, според юбилейния сборник „Българското село“, „има кариери, от които се вади камък за вар и зидария. Има мирови съд, агентура на Б. З. Б. и Б. Н. Б., пощенска станция, кооперация, популярна банка, аптека, амбулатория, 2 основни у-ща, прогимназия, земледелско допълнително училище, църква, читалище, житарски и манифактурни магазини, мелници“. В Дървеница, която тогава е в Слатинска община „Има училище, църква и манастир. Нуждае се от общинска и училищна сграда и водоснабдяване“.

1933 г. – Слатина е включена към Рилския водопровод.

1934 г. – Към Слатинската община се присъединява с. Дървеница.

1938 г. – Село Слатина става част от Голяма София. Населението заедно с нововъзникнали квартали между селото и града е около 10 000 души.

1938 г. – Кметският представител Владимир Димитров отправя към

Здравният дом в Слатина, 1938 г.
The Health Centre in Slatina, 1938

Женска носия, с. Слатина
Women's traditional costume from Slatina

Общинския съвет молба за кредит, който е одобрен. Финансовите средства ще се използват за: пристрояване на една стая към училището в Слатина (40 000 лв.), помощ за читалищата в Слатина и Дървеница (4000 лв.), за адвокатски разходи (20 000 лв.), за детски дневен център (15 000 лв.), помощ за бедни деца (5000 лв.), за ежегодния събор на Св. Дух (1000 лв.)

1938 г. – Преустроена е пожарната станция за 30 000 лв.

1938 г. – Разширява се гробището.

1938 г. – Доставени са въглища от Общината за отопление на читалището и училището в Слатина.

1938 г. – Общината отпуска допълнителни средства за закупуване на строителни материали за довършване на общинската постройка в Дървеница.

1939 г. – Започва строежът на църквата „Св. Троица" върху стари основи, вероятно от III в. сл. Хр. Храмът е завършен през 1945 г. с доброволни дарения. Иконостасът е дело на дърворезбаря Петър Кушлев.

1939 – 1941 г. – В изпълнение на тригодишния план за благоустройство: прокарва се шосето, което свързва Слатина със София (дн. Ул. Николай Коперник). В Дървеница се оформя площадът на селото, почиства се дерето на реката, поставя се калдъръм около централната чешма, настилат се с чакъл три улици.

1942 г. – Оформя се общинска овощна градина, плодовете от която са за детските дневни центрове.

1942 г. – Създадена е земеделска кооперация.

1942 г. – Построена е едноетажна сграда от 60 кв. м. за помощното кметско представителство в Дървеница.

„Задушница", Иван Мърквичка,1899 г.
All Souls' Day, Ivan Markvichka, 1899

1942 г. – За училищата в Слатина и Дървеница са отпуснати 25 000 лв. за ремонти.

1942 г. – Общинският детски дом в кв. Царица Йоана преминава на издръжка от Общината.

1942 г. – Комитетът за построяване паметници на загиналите през войните получава кредит и 10 000 лв.

1942 – 1944 г. – По тригодишния план за благоустройство е поставена настилка на шосето от София за Слатина. Прокаран е път Дървеница – София през IV-ти километър

1944 г. – През януари и март над полето на Слатина са хвърлени запалителни бомби. Изгарят реколтата и няколко къщи.

1944 г. – Жителите на

Дървеница подават молба да станат самостоятелно кметство – XII кметско представителство.

1944 – 1947 г. – Продължава работата по оформяне на улиците и шосетата, които свързват Слатина и Дървеница със София, поставят се бордюри на тротоарите. Укрепват се и изграждат нови малки мостове над Слатинската река, а също и отводнителни канали.

- В Слатина е довършен Културния дом и е направен ремонт на общинския.

- Отпуснати са 315 000 лв. за ремонт на училището в Слатина.

- В културния дом в Слатина е поставена отоплителна инсталация.

- В Слатина започва изграждането на Здравен дом и Комбинат (фурна, баня и пералня)

Председателят на СГНС д-р Иван Пашов открива новия мост на Слатинската река

The Chairman of Sofia City People's Council Dr. Ivan Pashov opens the new bridge on the Slatinska River

Слатински семейства 20-те години на XX в.

Families from Slatina in the 1920s

- В Дървеница е построен общинския дом.

1946 г. – Слатина наброява 12 434 жители.

1948 г. – Слатина преминава към V районен съвет, а Дървеница – към IV.

1956 г. – Село Дървеница наброява 2169 жители. През 1961 е включено като квартал в рамките на града. От края на 70-те години на XX в. започва презастрояването му, а в близост на незастроен терен започва изграждането на Студентски град.

1961 г. – През 1961 Слатина вече е квартал на София. Квартал „Царица Йоана“, прилежащ към община Слатина се презастроява като кв. Изток.

Greater Sofia with/and the Annexed Villages

Sofia, the young Bulgarian capital, is a city of a thousand-year history – flourishing in antiquity, declining at the end of the 19th century, but with citizens striving to Europeanise it. With the organization of its economic, social and cultural development, with the improvement of the city, Sofia has transformed from 'a Turkish small grocery town into a clean, modern and attractive capital.

After the Liberation the city numbered 11,694 people, and after World War I the population was already 150,000, while in 1938 – 302,500 people. The growing population was the main factor of the urban economy. The industrialisation of the economy of the capital replaced the traditional craft production and marked consistently high growth. Along with traditional industries, new industries and enterprises emerged. Traditionally, the food industry was developing rapidly – the production of flour, confectionery, beer and textiles. New, but rapidly growing were the enterprises from the metallurgical and metal production industry, mechanical engineering. The production of grain, sugar beet, fodder, animal products (most cattle heads in the country), vegetables and fruits, oilseeds in the vicinity of Sofia established its own resource base, which was of no less significance for the industrial development.

The economic growth of the capital was favoured by the scientific and technical innovations in all spheres of the economy, which determined the modernisation of the industries, the agriculture and the high technical level of construction. The industrial growth of the capital was so significant that even the war years between 1912 and 1918 could not disrupt the stability of the economy. Much effort was invested in the development, education and organisation of cultural life as well.

At the same time, the built-up area of the city increased to 29.9 sq. km in 1934. Together with the planted areas of 12 sq. km between the quarters and the area of the nearby, almost adjacent to Sofia villages of 15.1 sq. km, the total area reached 57 sq. km.

The building up of Sofia until 1934 was carried out according to documents that contained decrees only for the construction of individual buildings. They did not regulate the building up of the city and its immediate surroundings according to the requirements of a general plan. This imposed the need for a law on building up of Sofia, which was adopted in 1934. By virtue of Art. 1 of the Ordinance-Law for Building up of the Capital Sofia, the municipal government assigned the elaboration of the General Urban Plan to Prof. Adolf Musman, one of the best European urban architects. The plan envisaged the establishment of zones in the city with different functions, with well-organised transport and connections between them, places for recreation and sports.

According to the new urban plan the lands of all surrounding settlements had to be included in its development zone. The construction areas of some of them bordered Sofia urban extensions and were administered by the respective rural municipalities. With the Ordinance-Law of 1938 the villages of Slatina (with Darvenitsa), Dragalevtsi, Boyana (with Krasno Selo), Knyazhevo (with Ovcha Kupel), Gorna Banya and Nadezhda joined Sofia. Thus, the administration of Greater Sofia covered an area of 160,460 decares, the population increased with the new settlements from 302,500 to 345,700 people and the budget of Greater Sofia increased from 520,267,500 to 542,787,711 levs.

The first task of the local government was to determine the boundaries of the attached rural municipalities and start developing new regulatory plans. Among the biggest problems of the new quarters were the water supply, the poor street network,

Boyana – general view with the Government Residence (left) and the National History Museum (right).

the lack of convenient transport connections with the capital. The public buildings – town halls, schools, community centres, were in old and unusable buildings. There were no health centres. To solve the problems, the Municipal Council adopted two three-year plans for the period 1938 – 1944, providing for intensive construction work to bring the settlements closer to the standards of the capital city.

The Musman Plan was never implemented due to the lack of funds during World War II and the political changes in our country after 1944, when there were new urban planning decisions for the development of the capital. Only the first step of the plan was executed – the accession of the nearby villages to Sofia and the first steps for their development.

Boyana

Since 1961, Boyana has been a quarter of Sofia, part of the so-called “green” District of Vitosha. The history of the village dates back to antiquity. In the 13th century, Sevastocrator Kaloyan built his residence here. Part of it is the Boyana Church, included in 1979 in the list of the Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage under the protection of UNESCO. Its frescoes from 1259 are considered masterpieces of European medieval painting.

In 1908, the Boyana water supply system was built, through which the capital was supplied with water from Vitosha. In 1923, the Boyana hydroelectric power plant was put into operation.

Today, Boyana is one of the most prestigious quarters of the city. The Government Residence is located in its park as well as the National History Museum. The Cinema Centre complex was built in the area between Boyana and Dragalevtsi in 1959. The Botanical Gardens of the Bulgarian Academy of Sciences are situated in the neighbourhood of Boyana.

Many tourist routes start from Boyana – to the hotel complex Kopitoto, to the beautiful Boyana waterfall, the lower bypass mountain trail of Vitosha.

Dragalevtsi

Until 1961, Dragalevtsi was a separate village, and now it is part of the administrative Vitosha District of Sofia Municipality. Its proximity to the city centre (7 km) and Vitosha Mountain, the excellent views and communications has made it extremely attractive for living. The settlement originated centuries ago and over the years it has become an expensive villa area of the capital. It is built primarily with traditional country houses, luxury villas with spacious courtyards, detached houses and small family hotels. There is a two-seater cable car, which connects the quarter with the ski slopes of Vitosha.

Dragalevtsi – general view, traditional and modern architecture.

The area around the quarter is a favourite place for a walk because of the Dragalevtsi Monastery named St. Virgin Mary of Vitosha, part of Sofia Holy Mount (the group of monasteries built around Sofia between 13th and 14th century). The Dragalevtsi Monastery was an important literary centre in the region of Sofia

View of Knyazhevo from Tsar Boris III Blvd.

during the Middle Ages. During the years of Turkish rule it was the centre of the national liberation struggles. Vasil Levski hid here when he met with the members of the Sofia Revolutionary Committee. The path leading from the centre of the quarter to the monastery is named after him.

Currently, the Dragalevtsi Convent is a complex of churches, residential and farm buildings. Only the church of the old monastery complex is preserved today – a single-nave, single-apse building from the 15th century.

Knyazhevo

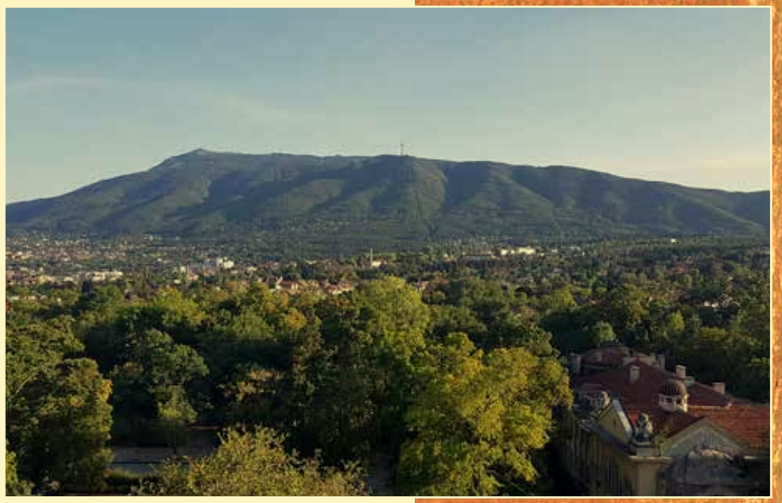
Knyazhevo is a quarter in the southwestern part of the city. The eastern part of the village is on the slopes of Vitosha, while the western – on the slope of Lyulin Mountain. Knyazhevo was part of Boyana until 1914. Later it became an independent municipality, and in 1938 was administratively included in the capital. Knyazhevo became a quarter of Sofia on April 26, 1958, and is now part of Vitosha District.

After the Liberation in 1878, Knyazhevo was developed as an industrial centre with various industrial enterprises. It was the first fully electrified settlement in Bulgaria (1917). On January 14, 1901 the first tram Sofia – Knyazhevo – Sofia was put into operation. Knyazhevo is famous for its location at the foot of Vitosha Mountain and its healing mineral springs, and is a favourite place for walks in Sofia. In 1938, when the village was adjoined to Sofia Municipality, the priorities for its development were determined to evolve as a resort village. Thus, industrial enterprises have gradually limited their activities. In Knyazhevo is also the state park Knyazhevska Gora (Knyazhevo Forest), compared by Konstantin Jireček with the parks of the Palace of Versailles and the Palaces of Potsdam. There are seven mineral springs in Knyazhevo and water is bottled from two of them. In the 1930s, the first ski trench was built in the Chernia Kos area, and in 1962, the first Knyazhevo – Kopitoto cable car was built.

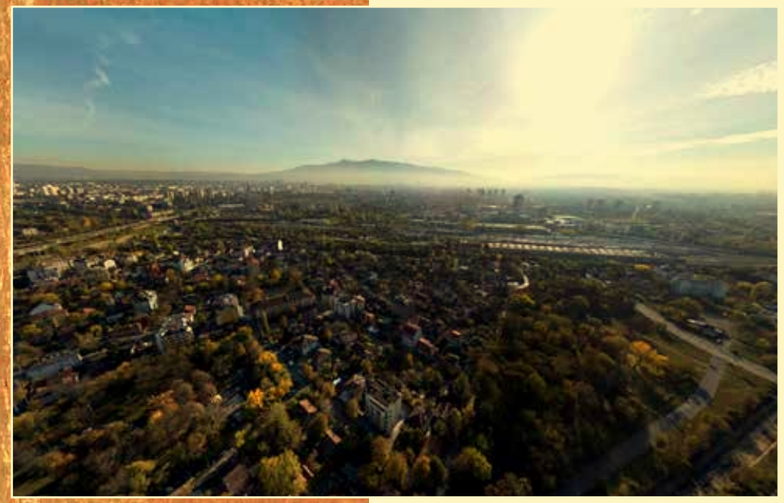
The quarter is built mainly with single-family houses, villas and small buildings. Its location near the mountain and the fast connection with the city centre on Tsar Boris III Blvd. ranks it among the preferred places to live in the capital.

Gorna Banya

Gorna Banya is a quarter of Sofia and part of Ovcha Kupel District of Sofia Municipality. It is located at the southwestern end of the capital. It is famous for its mineral waters and the cleanest air in Sofia. The settlement emerged around the hot mineral spring and for centuries the livelihood of the population has been connected with its protection and care for the bath built near the spring. After the Liberation, the people of Gorna Banya started selling bottled mineral water in Sofia. Due to its healing properties and its low mineralisation, the Gorna Banya mineral water is still preferred by the people of Sofia. In the 1930s, a modern bath building with a spa department was built. In 1941,

Gorna Banya

Nadezhda today

the first trolleybus line in the country was opened connecting the village with the capital. Gorna Banya became a favourite place for rest and walks. In the neighbourhood there are also alpine-style villas from the 1920s and 1930s. Today the quarter is built mainly with single-family and multi-family houses and villas. In recent years, more and more low-rise brick buildings have been built. Gorna Banya remains one of the few areas of Sofia without any panel buildings.

Nadezhda

Nadezhda is one of the largest quarters of Sofia, a major part of the Nadezhda District. The quarter is located in the northwestern part of the capital. By Decree 522, promulgated on December 18, 1923, Nadezhda was recognized as an independent village. On January 1, 1924 it became an independent administrative unit and since September 1934 it has been the centre of a constituent municipality. Today Nadezhda Residential Quarter spans over an area of 19,300 decares, has a population of over 80,000 people and four microdistricts.

The settlement emerged as a working-class quarter. When it was adjoined to Sofia Municipality in 1938, its further development was determined – transformation into an industrial centre and improvement of the infrastructure. Even today, most of the industry of the city is concentrated in Nadezhda District. The largest industrial enterprises and warehouses are here.

Slatina

Since 1938, when the village of Slatina was included in Sofia Municipality, its urban development and dynamic advancement has begun, to become today a strategic place to live and work – close to the city center and at the same time – with further prospects for growth. The quarters included today in Slatina District – Hristo Smirnenski, Hristo Botev, Geo Milev, Reduta, Yavorov, with a population of nearly 75,000 people, have a characteristic geographical structure, types of construction and lifestyle. Sofia Airport is located within the District. Many of the institutes of the Bulgarian Academy of Sciences, the Todor Kableshkov University of Transport, the University of Library Science and Information Technology, Faculties of Sofia University are situated here as well.

Archaeological excavations in the area have been going on for over 30 years, and objects found so far show that the village was inhabited by croppers and stock-breeders for about 500 years from the end of the 7th to mid-6th century BC.

Slatina

On the territory of Slatina Disrict there is a unique cultural monument – St. Mina Church operating until recently. In the past, on the site of the church there was a monastery from 265, known as the oldest in Bulgaria, which provides conditions for the development of cultural tourism outside the historic centre of the capital.

ГОЛЯМАТА СОФИЯ

Съставител:
Ана Анастасова

Редактор:
Александър Мирков

Превод:
Магданела Делинешева

Художествено оформление и предпечат:
„Арс Магна“ ЕООД

Издателство:
ОКИ Столична библиотека

Формат:
Печатни коли:

Печат: *The Net*

ISBN 978-619-91740-0-5